

✓

b n 3 88 0 86 1

Vrye Weekblad

24-30 MEI 1991 PRYS:R1,60 (R1,33 + 17c AVB)

BOB DYLAN OP 50

Alan Boesak oor FW, die ANC en bruin Nattes

-
- Hongerstaking in kritieke stadium • Tegnologie steek die mens verby
-
- Wie gaan wen as ons nou stem? • Paul Kruger en die afkop-kaptein

INHOUD

- 4 Ter suide
- 5 Die woeling rondom die konferensie oor geweld
- 6 Bruinmense en steun vir die Nasionale Party
- 7 Allan Boesak in gesprek met Hennie Serfontein
- 8 Bob Dylan word 50
- 12 Tegnologie: Rip van Winkel sou weer gaan slaap
- 16 Waar is kaptein Makgoba se skedel?
- 18 Nokwanda Sithole praat met Audrey Brown
- 19 'n Wonderlike boek vir die kleinhuisie
- 20 Wêreld: Japan skaam hulle vir skaamhare
- 22 Wêreld: Die dood van Rajiv Gandhi
- 23 Vergelykende advertensies in Suid-Afrika
- 24 Die sage van sersant Tokaref Bezuidenhout duur voort
- 25 Boeke: Fanie Olivier resenseer Breyten se Soos die so
- 26 Dié week op TV
- 27 Elmari Rautenbach skryf oor die week se TV
- 28 Sport: Tinus Horn se rubriek
- 29 Sport: Hazel Woodward skryf oor die Comrades
- 30 Keurvakature
- 31 Andrew Worsdale on Cannes
- 32 Hugh Masekela talks to Phineus Tsukudu
- 33 Teaterresensies
- 34 Kleinadvertensies
- 35 Die week by die bioskope
- 36 Stan Winer on criminal insanity and state security
- 37 Geloofspraatjies deur André van Niekerk Egbertus Klaagvoort
- 38 Vrye Keuse: Beplan jou naweek saam met die kenners
- 39 Nettie Pikeur en wors

VRYE WEEKBLAD IS 'N ONAFHANKLIKE WEEKLIKSE NUUSTYDSKRIF WAT UITGEGEE WORD DEUR WENDING PUBLIKASIES BEPERK (REG. NO. 88/40168/06). WENDING PUBLIKASIES BEPERK EN VRYE WEEKBLAD SE ADRES IS: BREESTRAAT 153, NEWTOWN, JOHANNESBURG. DIE POSADRES IS: PO BOX 177, NEWTOWN 2113.

DE TELEFOONNOMMER IS (011) 836 2151 EN DIE FAKSNOMMER 838 5901. DIE KAAPSTAD-KANTOOR SE TELEFOONNOMMER IS (021) 47 8960 OF 47 8819, EN DIE PRETORIA-KANTOOR (012) 834 879.

REDAKTEUR: MAX DU PREEZ

ASSISTENT-REDAKTEURS: JACQUES PAUW, ANDREA VINASSA (KUNS), INA VAN DER LINDE

POLITIEKE KORRESPONDENT: HENNIE SERFONTEIN

KOPIEREDAKTEUR: JOHAN BRUWER

ONTWERP: ANTON SASSENBERG

EINDREDAKTEUR: RYK HATTINGH

KAAPSE KANTOOR: CHRISTELLE TERREBLANCHE

REDAKSIE: CHRISTELLE DE JAGER (OMGEWINGSAKE), AUDREY BROWN, PEARLIE JOUBERT, LAETITIA POPE (KUNS), ESMA ANDERSON, IRENE LOUW, PHINEUS TSUKUDU.

FOTOREDAKTEUR: LISE BEYERS

SPORTREDAKTEUR: TINUS HORN

ADVERTENSIES: JOYCE DUBE, LOUWRINS POTGIETER

REDAKSIE-ASSISTENT: CATHY FENNESSY

KANTOORBESTUUR: JOSEPH MOETASI, VERNON ZULU.

ONTVANGS: PEPPY MARIPAN

BESTUURSKONSULTANT TOT WENDING PUBLIKASIES BEPERK: MARK BEARE

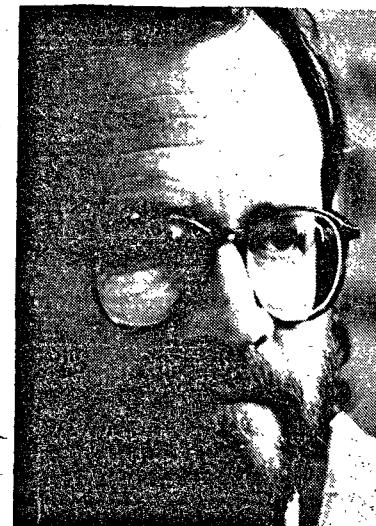
VRYE WEEKBLAD WORD GEDRUK DEUR CAXTON BEPERK, KOMMANDOWEG, INDUSTRIA.

VRYE WEEKBLAD KOS R1,33 PLUS 17 SENT AVB. DIT KOS R75 (AVB EN AFLEWERING INGESLUIT) OM VIR 'N JAAR IN TE TEKEN, EN R40 (AVB INGESLUIT) VIR SES MAANDE. IN NAMIBIA, SWAZILAND, LESOTHO EN BOTSWANA KOS DIETYSKRIF R1,50 PLUS VERKOOPBELASTING. TARIEWE VIR BURTELANDSE INTEKENARE IS BY NAVRAAG BY (011) 497 2911 BESKIKBAAR.

PROBLEME MET VERSPREIDING MOET GERIG WORD AAN CATHY FENNESSY BY (011) 836 2151.

vrydagoggend

HEELWAT van die gewoel en geweld om ons draai om een ding: mag. Wie gaan die mag hê as die Nuwe Suid-Afrika (of sal ons eerder sê die Nuwe Nuwe Suid-Afrika) uiteindelik gebeur? Want kyk, al gooi wie ook al hoeveel jakkalsdraaie, 'n een mens, een stem-verkiesing kom - en dit kom gouer eerder as later. Kom ons vergeet vir 'n oomblik wie ons graag wil hê 'n verkiesing moet wen en wat ons dink goed vir die land gaan wees. Kom ons speel bloot met die syfers en kyk hoe goed is die verskillende partye se kans. En dink ek het al 'n slag geskryf van die nogal senior regeringsman wat kort ná die verkiesing in Namibia vir my gesê het as Swapo met die steun van die grootste stam, die Ovambo, agter hom net-net die meeste stemme gekry het, beteken dit waarskynlik die ANC gaan ook nie noodwendig die oorweldigende meerderheid stemme kry in 'n verkiesing in Suid-Afrika nie. Ek het destyds gedink hy is oor-optimisties, maar ek het maar saamgestem want ek het gedink die regering sal net daadwerklike verandering toelaat as hulle genoeg selfvertroue het. Deesdae verskil ek ook nie soveel met hom nie.

Die berigte oor die potensiële bruinsteun vir die Nasionale Party in dié uitgawe verbaas my glad nie. Ek dink hoe nader ons kom aan 'n verkiesingsituasie, hoe meer bruinmense sal agter die Nasionale Party wil gaan skuil. Dit kan dalk selfs die meerderheid wees. Myns insiens is daar net een man wat dié situasie kan verander: Alan Boesak. Oor die Indiëer-stemme het ek nog minder twyfel. Veral ná die rasse-konflik in Maseru dié week dink ek die

meeste van dié mense gaan uiteindelik hul sekuriteit by die meerderheid wittes soek.

Ja'k. Laat dit vir almal duidelik wees dat apartheid nie net met die koppe van wittes gesmokkel het nie. Bruin en Indiëer het ewe groot verbeeldle vrese vir "swart oorheersing". En nou weet ons ook: die driekamer-parlement het waarskynlik presies reggekry wat in 1983 daarmee beoog is: wit, bruin en Indiëer in een kampie gejaag teen die swart meerderheid.

Ek het ook min twyfel dat die NP met die meeste wit stemme gaan wegloop. Die DP bestaan nog net uit LP's en, met uitsondering van 'n paar, sit hulle harte ook maar by FW. Ek kan nie sien dat die Konserwatiewe Party en die regse splintergroep ooit meer as 'n kwart tot 'n derde van die wit stem kan kry nie. En in 'n een mens, een stem-verkiesing gaan heelparty van hulle waarskynlik besef hoe futiel dit is om KP te stem, en hulle gaan stilietjies NP stem want dit is dáár waar hulle glo hul belangte die beste gedien gaan word: in 'n wit magstrik. (Onthou hoeveel konserwatiewes, selfs HNP's, het in Namibia vir Dirk Mudge gestem om 'n soortgelyke rede.)

Goed, kom ons aanvaar die Nasionale Party gaan waarskynlik driekwart van die wit en Indiëer-stemme en meer as die helfte

briefe

MORELE BEGINSELS, MAGNUS MALAN EN OORLEWING

HJ Schutte van Stellenbosch skryf:

Op 3 Mei 1989 sê Magnus Malan: "Die internationale handel in krygstuig volg sy eie reëls met sy eie morele kodes wat nie deurgaans ooreenkoms met aanvaarde beginsels van die diplomacie en die Volkereg nie. Ons het dit nie so gemaak nie. Ons het dit so gekry. Hierdie spel speel jy volgens die reëls, of jy speel glad nie en loop die risiko om onder te gaan. Daarom geld onkonvensionele metodes in hierdie wêreld."

Dié regverdiging van klandestiene bedrywigheid was nie beperk slegs tot die handel in krygstuig nie, want as dit by oorlewing kom, kan die opsorking van alle morele beginsels met presies dieselfde woorde regverdig word.

Maar as die morele waardes van eerlikheid, waarheid, respek vir die persoon, barmhartigheid en genade eers oorbaard gegooi is ter wille van oorlewing, dan doen die vraag op hoe mens dié beginsels weer in ere herstel nadat oorlewing verseker is. Kan morele waardes opgeskort word en na willekeur weer ingestel word? Kan ons skielik van ons opponente verwag om hoë morele beginsels te handhaaf as ons dit self nie doen nie? Dié vraag het by my opgekom na aanleiding van die bewerings van sers Bezuidenhout oor die doenighede op Vlakplaas, soos berg in VWB van 17 Mei.

As dit dan so is, soos 'n mens kan aflei uit regter Kriegler se bevindings en die getuenis van Dirk Coetzee en Bezuidenhout, dat dit die polisie geoorloof is om getuies te vermoor, om bevelle van die Staatspresident te verontsaam en rekords te vernietig, om politieke teenstanders na goeddunke op die gruwelikste manier uit die weg te ruim, hoe verweg minister Adriaan Vlok dat enigiemand vertroue moet hê in die onpartydigheid en professionaliteit van die polisiemag, laat staan nog die ANC? Dan sê Vlok met kinderlike opgetoëheid op televisie dat daar nie moordbendes in die polisie bestaan nie want die Harms-kommissie sê dan so! Dink hy hy oortuig enigiemand behalwe die mees verstorte apologize van die nasionale Party?

Is dit dan onbegryplik dat die ANC die onpartydigheid van die polisie in twyfel trek? Hoe kan pres FW de Klerk verwag dat sy pogings om 'n regverdig bestel te skep enige geloofwaardigheid by sy teenstanders sal hê as hy die soort van ballas met hom moet saamsleep?

Erger nog, hoe kan hy aanspraak maak op 'n morele basis vir sy doelstellings, en daarby verwag dat die ander partye moreel moet optree, as die regering nog steeds Magnus Malan se morele kodes handhaaf? Voordat hy die sogenaamde "moral high ground" kan betree, is dit tog noodsaklik dat hy ontslae raak van dié stink erfenis wat sy voorgangers aan hom gelaat het.

Hy moet nie slegs die bose moraliteit waarmee BSB-bendes en -moordbendes geregtig word, verwerp nie, maar hy moet toesien dat die protagoniste van sulke standpunte uit sy regering verdwyn. Anders sal hy altyd die argument "julle doen dit en dus mag ons dit ook doen" hoor. Trouens, is dit nie juis die argument wat die gewone aanhanger van die Nasionale Party gebruik met verwysing na die ANC om die bestaan van BSB en moordbendes te regverdig nie?

Daar is net een manier om uit die bose kringloop van morele verval te kom en dit is: maak skoonskip!

BE AWARE OF DEPROGRAMMING

David Lipsitz of Johannesburg writes:

On 7 May 1991, Kate Turington covered the subject of brainwashing and mind control in her talk on Radio 702 called Open Mind. Her guest, a psychiatrist by the name of Prof Michael Simpson, accurately pointed out the roots of

mind control as coming from Korea where the Russians used food and sleep deprivation, as well as torture to force some of the most resilient American troops to switch their allegiance and turn against their own country.

The professor then went on to say how certain cults and new religions are guilty of brainwashing and mind control activities. Yet some of the groups he mentioned never used the methods

of brainwashing as outlined above. Ironically, there are anti-religious organizations in America as well as a number of European countries which actually use the most infamous of brain washing techniques when trying to remove individuals from such groups.

The Cult Awareness Network (CAN) is the major anti-cult group which operates in America. In 1990 a defector from this group, John Nordquist, spoke out against

van die bruin stemme kry. Dit is nog 'n paar druppels aan die emmer met ons bevolkingsamestelling.

Die NP-strategie het lankal aangedui dié party sien sy toekoms in alliansiepolitiek. Die eerste op die lys van potensiële bondgenote is konserwatiewe elemente in die townships. En nou praat ons nie net van die strooipoppe soos John Gogotya en allerlei snaakse biskoppe wat 'n mens net op TV sien en nêrens anders nie. Ons praat van doodgewone konserwatiewe, waarskynlik ouer mense vir wie die ANC en die PAC net te revolusionêr klink of wat érens deur dié groep vervreem is. Mense met werk en huise. Volgende op die lys is die tradisionele elemente in die huislande en die plattelandse gebiede, asook diegene wat aangehaak is aan die regering se reusagtige gravy train - die huisland-empires en burokrasieë. Selfs die stemvee in dié gebiede kan met die regte taktiek tydens verkiesingstyd oor gehaal word om vir die NP-alliansie te stem.

As enigiemand nog twyfel of daar wel egte konserwatiewe elemente in die swart gemeenskap bestaan, moet hulle maar net beter gaan kennis maak met die Sionistekerk en die ander onafhanklike kerke - die mense wat naweke in die stede en die platteland met hul wit en blou gewade deur die strate stap. Sout van die aarde in die egste sin van diewoord. Nou weet ek die regering en baie ander dink dié lidmate, en daar is miljoene der miljoene van hulle, is die maklikste teiken.

Dit is darem ook nie so nie. Die onafhanklike kerke se wortels lê juis in die Swart Bewussynsgedagte - dit is hoekom hulle van die "wit" Christelike kerke weggebreek het. Tog is dit so dat heelparty van dié mense skrik vir die slagkrete van die SAKP, ANC en PAC en waarskynlik bearbei kan word om vir 'n NP-alliansie te stem.

Al klaar is in 'n onlangse meningspeiling bevind dat die De Klerk-regering al sowat 11 persent swart steun geniet. Dié syfer kan net groter word, tensy iets onvoorsiens gebeur. (En dit gebeur baie.)

Hoe langer die geweld voortduur, dit glo ek vas, hoe groter is die regering se kans om meer swart steun te werf. Die rede lê voor die hand: die geweld demoraliseer en verwarr mense en ondermyne die swart politieke bewegings. As die NP-manne hulle kaarte goed speel, sal hulle ná nog 'n jaar of twee, drie van geweld na dié gemeenskappe kan gaan en hul belofte van stabiliteit, vrede en welvaart sal dalk geglo word.

En dan is daar Mangosuthu Buthelezi en sy Inkatha-beweging. Ondanks sy hoë profiel, glo net diegene wat dit regtig wil glo dat Buthelezi wesenlike steun het. Maar kom ons wees gaaf met hom en sê hy kan tot 10 persent van die swart steun in die land wen. Dit maak van hom 'n baie aantreklike vryer vir die NP. Die simboliek van 'n "sterk" swart leier in alliansie met die NP kan natuurlik self

ook vir ander nie-Inkatha-ondersteuners aantreklik wees. Aan die ander kant, dit skrik dalk 'n klomp potensiële swart ondersteuners af, want die swart gemeenskappe wééét waar lê die eintlike wortel van die huidige township-geweld...

Die NP, of dan minstens De Klerk self, weet seker teen dié tyd dat hy 'n tier opsaal as hy met Gatsha in die bed klim. Maar politics make strange bedfellows, nie waar nie?

As ek al dié argumente oorweeg en ek kyk na al die meningspeilings van die laaste jaar of so, dan begin dit vir my lyk of die NP in alliansie met Inkatha en ander dalk tussen 35 en 40 persent van die steun kan kry. As 'n mens dan so 7 persent steun aan die PAC/Azapo gee en 4 of 5 persent aan die regses, beteken dit die ANC, in alliansie met die SAKP en Cosatu, sal bars om 50 persent van die stemme te kry.

Hoe dit ook al sy, dit bly maar 'n akademiese geskommel van getalle. Want wat van nou af tot en met daardie verkiesing gaan gebeur, kan dinge ingrypend laat verander. Op die oomblik lyk dit nie of enigiemand iemand anders sal kan "oorheers" nie. Laat dit jou beter voel?

'n Laaste woord: Ons hier by Vrye Weekblad sal Tiaan van der Merwe lank onthou as 'n goede vriend en 'n Suid-Afrikaner met aansienlik meer integriteit as die gewone politikus.

SO SÊ HULLE

"Daar is geen regstreeks verband tussen pres De Klerk as 'n man van integriteit en sy weiering om sy pligte rakende die handhawing van reg en orde uit te voer nie ... maar ons strategie sal beïnvloed word deur die beleidsrigtings van die party wat hy verteenwoordig. Hy verteenwoordig die Nasionale Party, wat verantwoordelik was vir een van die wredeste forme van verdrukking in die geskiedenis van die land."

Nelson Mandela in 'n onderboud met die NBC-televiseprogram Today oor moonlike teenstrydighede in die ANC se siening van pres FW de Klerk.

"I believe that South Africa is now seeing a new dawn. I have met more dedicated, impressive and great-hearted people working to change things for the better here than almost anywhere."

Margaret Thatcher, gewese premier van Brittanje, dié week in Johannesburg.

"Onder ons blankes is daar nie so 'n groot klasseverskil soos in Europa nie. Daarom is die gedagte aan 'n blanke huishulp soveel vreemder. Om dié rede sal dit vir my moeilik wees om aan so iemand, veral as sy ouer as ek is, opdragte te gee."

Mev Sienie Jankowitz, gewese burgemeestersvrou van Bloemfontein, oor wit vroue as huisbulpe.

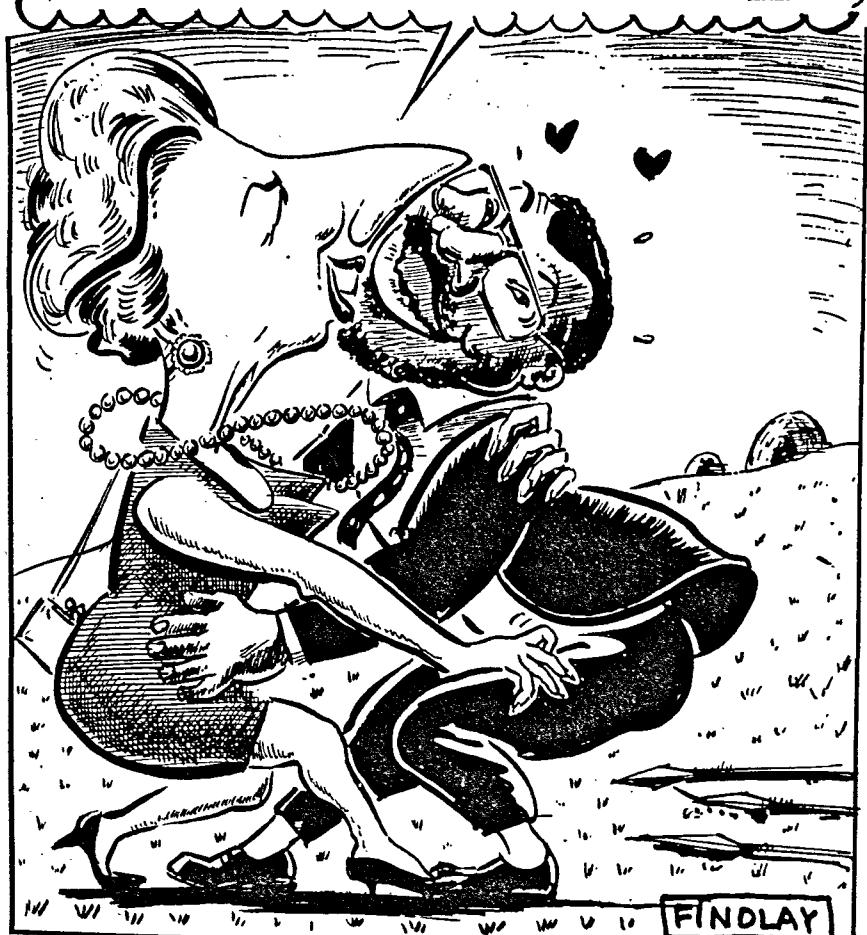
"Our women are conservative. If they lost their clothing in the cyclone, they won't come out of their huts. They might just starve in their huts."

Relief worker Ansarul Karim, on the problems binding rescue efforts in Bangladesh.

"It was like going to a movie; we paid our money, we went to the theater, we laughed, we cried, the movie ended and an hour later we had forgotten about it."

Saudi financier Adnan Khasboggi, on the return to routine in the kingdom after the gulf war.

Is dit 'n tradisionele
wapen in jou sak,
of is jy net bly om
my te sien?

the human rights abuses of this group. In the *New York City Tribune*, Nordquist apologised to the victims of abductions in which he had taken part and for the violent kidnapping activities in which CAN had been involved.

Ted Patrick, a deprogrammer known as the "father of deprogramming" (deprogramming is an euphemism for the action of forcefully kidnapping an individual, removing him from his religion and using psychological and physical means to make that person give up his beliefs), was instrumental in the formation of CAN in 1975. In that same year he was found guilty for false imprisonment of two adult women for the purpose of deprogramming them. Then, in October 1975, he was banned from Canada for the attempted deprogramming of a Roman Catholic woman. In April 1980 he was jailed in San Diego on charges of kidnapping as part of an attempt to destroy the faith of another Roman Catholic woman. In 1985, after violating parole he was again sent to jail, being charged with possession of cocaine and with conspiring to kidnap a Texas woman.

South Africa is at the crossroads in many respects. One of them concerns religious freedom. Though freedom of religion is catered for in the constitution, more attention must be paid to the preservation of this right. This must include ensuring that the criminal activity of deprogramming, which runs straight into the teeth of the whole concept of freedom of choice, is combatted against by all concerned with human rights in the new South Africa.

HEL IN SAL

J Francois Bester van Die Wilgers, Pretoria skryf:
My Ant Tokkie van Ladysmith sê: As Johan Heyns & Kie nou weer die be-

Vrye Weekblad plaas graag brieue wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die correspondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Brieue korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om brieue te verhort.

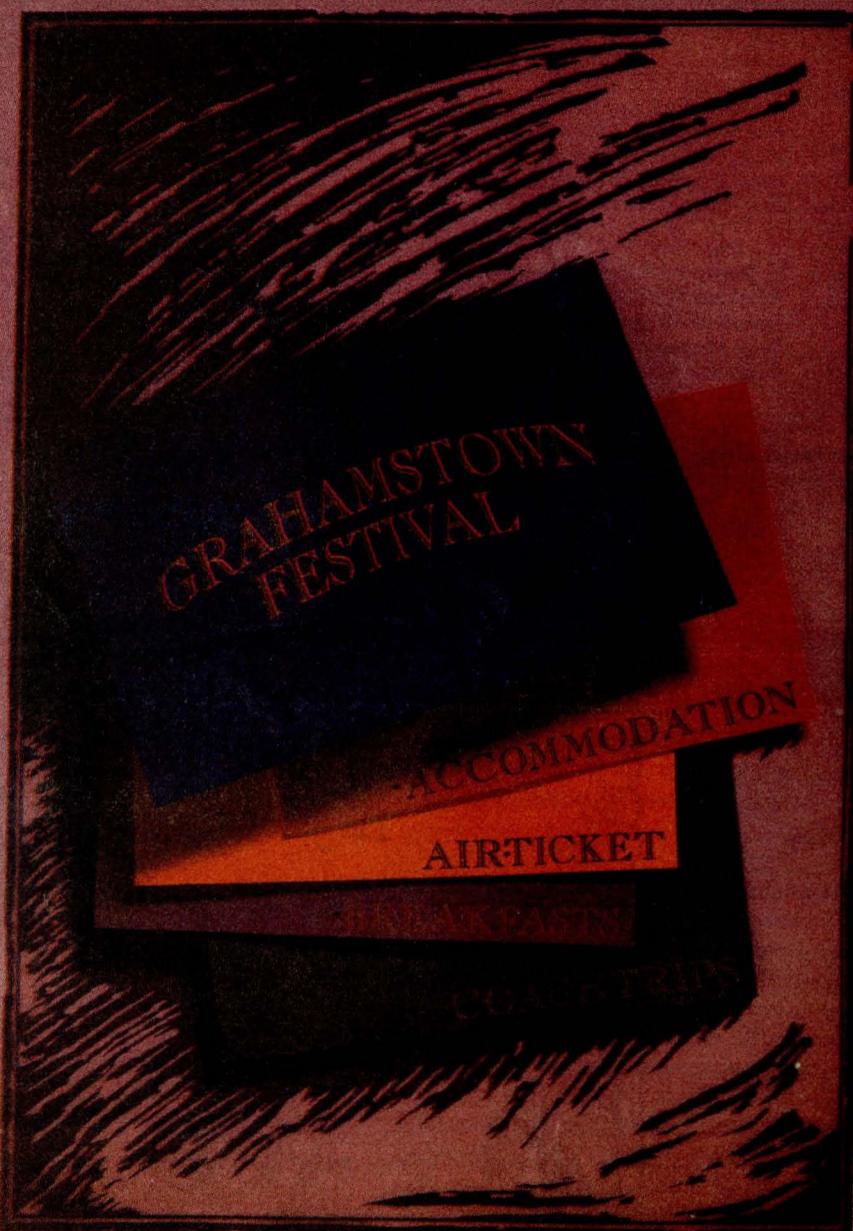
Skryf aan:

Vrye Weekblad Brieue, Postbus 177, Newtown 2113.

Met apologize aan Mae West en Derek Bauer

Vrye Weekblad, 24-30 MEI 1991

With SAA, you can fly to the Standard Bank National Arts Festival in Grahamstown on a full wallet.

To leave with a full wallet, phone us on 774-4477 or 774-2048/9 and book your flight. We'll immediately start filling it with complimentary tickets for accommodation, breakfasts, entry and the theatre.

Choose any one of our four package options: An all inclusive tour from R1 295,00. A Budget Package from R 795,00. A Student Package from R 575,00. Or the Jazz Special (4 nights only) from R1 495,00. All you need to tell us is whether you'll be staying for 3, 4, 7 or 10 nights. And which one of our tour departures, between 27 June and 7 July, you'd prefer.

SAA
DOMESTIC SERVICES.

We're getting better all the time.

DMB&B S12281

T E R S U I D E

'n Mens kon nie help om dié week half jammer te voel vir Margaret Thatcher nie. Dat die magtige Ystervrou en kampvegter vir Suid-Afrika toe moes wegkruipertjie speel toe sy uiteindelik na haar geliefde Suid-Afrika kon kom! Dit is die einde van 'n era,

'n era waarin Maggie wit Suid-Afrika se enigste vriend in die wêreld was. Ook g'n wonder nie, sy het haar net huis gevoel in 'n tent vol lewensmoeë middeljarige sakemanne en in Ulundi. Selfs RAU moes haar doktersgraad agter geslote deure vir haar gee, en nou hoor ons selfs die rektor en sy personeel het nie van die planne geweet nie tot kanselier Gerrit Viljoen hulle daarvan ingelig het.

"Mandela loop 'n bloutjie by FW", bulder Beeld se voorblad dit dié week leedvermakerig uit. Dis nou 'n storie dat De Klerk Woensdag "nie beskikbaar was nie" toe Mandela hom dringend oor die vroueprotes in Johannesburg wou skakel. Dieselfde man wat oor en oor aangehaal word dat 'n mens nie sy deur moet afbreuk nie, want dit staan oop. En wat gaan Beeld maak die dag as Nelson hom daarvan afvee as FW hom soek vir iets wat hy as dringend beskou? Ag nee wat, FW se gedrag en Beeld se leedvermakerigheid is kinderagtig, kleinlik en bring niemand érens in dié tyd van spanning nie. Miskien is daar tog iets meer as bloot 'n "W" tussen PW in FW?

Hy mag miskien net een of twee persent steun hê, maar Gatsha Buthelezi het dié week gewys daar lê tóg krag in geweld. Binne 24 uur het hy in Ulundi besoek gehad van FW self, die Raad van Kerke en Margaret Thatcher. Wil gedoen wees.

Dominee Izak de Villiers het toe dié week as redakteur van Rapport oorgevat. Verwag om heelwat meer piëtistiese seks en orgasmes in dié Sondagkoerant te sien. As hy aan Rapport kan doen wat hy met die ondersoek na die vrou se G-kol in Sarie gedoen het, kan Rapport se sirkulasie dalk binnekort weer begin klim!

In 'n nogal uitgelese geselskap wonder iemand dié week wat van Denis Worrall geword het. Waarop die reaksie soos in 'n koor was:
Denis wie?

En daar verbied De Klerk toe uiteindelik ook die dra van assegaaie. En die hemele het nie geval nie, en drie miljoen Zoeloemans het die volgende ogend opgestaan, afgekyk en tot hul verbassing ontdek hulle het toe nie hul manlikeheid verloor nie. Watter sinlose getjommel was dit nie die laaste paar weke nie!

Het iemand al gebodder om vir Gerrit Viljoen et al daarop te wys dat dit die ooreenkoms tussen die ANC en die regering is dat die ANC nog wapens in opslagplekke mag hou, solank dit net nie gebruik word nie? En dat net mense met 'n IK onder 50 nog enige verband tussen assegaaie en AK47's in opslagplekke sien?

Vrye Weekblad sal nie op Vrydag 31 Mei verskyn nie, maar wel op Donderdag 30 Mei

Nuwe lig op die magstryd

Die geskarrel en toutrekkery oor die konferensie oor geweld dié naweek wat deur Staatspresident FW de Klerk belê is, het verskeie aspekte van die magstryd tussen die NP, die ANC en Inkatha na vore gebring. **HENNIE SERFONTEIN** ontleed die politieke strominge om dié konferensie en die implikasies wat dit vir sowel die deelnemers as die nie-deelnemers inhoud.

FW DE KLERK se besluit om die konferensie oor geweld op eie stoom byeen te roep en voort te gaan daarmee, ondanks die ontrekking van die ANC, PAC, vakbondes en kerkleiers, weerspieël belangrike strominge rondom sy leierskap en die NP self.

Die lyk alte veel na 'n berekende strategie om die maksimum politieke munt uit die geweldskonflik te slaan en vir die ANC 'n verleenheid te skep.

Al is die ANC se redes om nie die konferensie by te woon nie ook al hóé gegrond, lei dit tot 'n vlaag van kritiek in wit sakekringe, maar veral ook internasionaal waar die ANC se siening by die dag veld verloor teen 'n De Klerk wat besig is om die propaganda-orlog te wen.

Sy optrede wys dat De Klerk glo dat die NP se politieke posisie, plaaslik en internasionaal, die laaste ses maande geweldig versterk het.

Daarom voel hy hom polities sterk genoeg om sonder die ANC met die konferensie voort te gaan - iets wat hy waarskynlik ses maande gelede nie souoorweeg het nie. Dit is ook 'n manifestasie van hoe De Klerk, die ervare party-politikus, besig is om die staatsmasjinerie vernuftig in sy politieke veldtog teen die ANC te gebruik. Hy gebruik die onderhandelingsproses om druk op die ANC te plaas en die organisasie se swakhede uit te buit - aangespoor deur meningspeilings wat wys op verrassende swart steun vir hom.

Die regering weet dat die ANC hom nie meer kan ontrek of kan terugkeer na die gewapende stryd nie omdat dit vanuit Amerika, Europa en ook Afrika veroordeel sal word.

Dit is natuurlik ook moontlik dat een van De Klerk se oorwegings te doen het met probleme in die binnekringe van die regering en die NP oor sy hantering van die veiligheidsituasie. Die NP verloor steeds meer veld teen die KP - soos die Ladybrandse tussenverkiesing bewys - terwyl daar in eie geledere blykbaar 'n sterk aan- drang op meer kragdadige veiligheidshantering is, hoewel dit nie 'n eis behels om na apartheid terug te keer nie.

Daar is sterk aanduidings dat van De Klerk

se veiligheidsraadgewers besig is om sekere gebeure in die ANC verkeerd te vertolk. Hul feitelike inligting is hoofsaaklik korrek, maar die vertolkking is verkeerd. Daar word vas geglo dat die Kommunisteparty besig is om die mag binne die ANC te bekom, dat Mandela se gesag kwyn en dat enige ooreenkoms met die ANC nie standhoudend kan wees nie omdat die SAKP dit later omver kan werp.

Maar alles loop nie verkeerd vir die ANC nie. Invloedryke politieke waarnemers, selfs sekere diplomate en Engelstalige koerante wat die ANC-ultimatum skerp gekritisiseer het, begin sê dit was die regte strategie en het gewerk. Dat De Klerk uiteindelik gevaellike wapens verban het en ná weke se gesloeroorook finaal die dra van spiese, was 'n belangrike oorwinning vir die ANC.

Maar die ANC se jongste besluit om alle gesprekke met die ANC rondom grondwetlike sake en konferensies op te skort en sekere landwye protesaksies te beplan, vestig ook die aandag op dié organisasie se beperkings.

Daar is steeds groot woede aan die kant van die ANC oor die onverklaarbare vertragting met die vrylating van politieke gevangenes en De Klerk se huivering om werklik die polisie se optrede te beheer en Inkatha vast te vat. En al wat die ANC kon doen, was om die soveelste ultimatum uit te reik.

Dit wys op die ANC se eintlike dilemma: hy sit vasgevang in die onderhandelingproses, die regering dikteer nou heel duidelik die proses en daar is min wat die ANC tot dusver doeltreffend kon doen om sekere optredes of gebrek daarvan deur die regering te beïnvloed.

Vir Buthelezi en sy Inkatha-beweging het die gebeure die kans gegee om hom onteenseglik op meedoënlose wyse as 'n belangrike magstafkator te bewys wat niemand durf ignoreer nie - of sy openbare steun nou slegs een persent of agt persent is.

Dit het drie taaie gesprekke met De Klerk gekos voordat hy, duidelik teësinnig, oor die kwessie van spiese toegegee het. Maar deur die konferensie wel by te woon, vestig hy die beeld van 'n man van vrede teenoor die ANC wat die vredesgesprek boikot.

Waarom is die konferensie 'n flop?

WAAROM het die pogings ter elfder ure tussen die sake- en kerkleiers om 'n vergelyk tussen die ANC en die regering te vind oor die konferensie oor geweld werklik misluk?

Die ampelike verduideliking van regeringskant is blykbaar dat dit te laat was om die konferensie op 'n ander manier en onder 'n ander vaandel aan te bied, soos deur 'n wye spektrum van belanggroeppe voorgestel is.

Maar dit klop nie met betroubare inligting aan VWB uit regeringskringe nie dat pres FW de Klerk self tot verlede naweek nog heeltemal ontvanklik was vir die gedagte dat sake- en kerkleiers die reellings vir die konferensie kon oorneem.

Boodskappe en telefoonoproepe het heen en weer gegons met voorste persoonlikhede en diplomate as die tussen-gangers tussen hooggeplaaste ANC-leiers en De Klerk.

Trouens, een top-leier van die ANC was skaars 'n week gelede nog persoonlik daarvan oortuig dat 'n formule gevind sou kon word wat vir sowel die regering as die ANC polities aanvaarbaar sou wees.

Ses weke gelede het die ANC en andere sterk beswaar gemaak teen die beoogde konferensie omdat dit eensdig, sonder raadpleging, deur De Klerk byeengeroep en aangekondig is. Die regering kan nie speler en skeidsregter wees nie, is gesê.

Maar tydens De Klerk en Nelson Mandela se lang gesprek op 8 Mei oor die ANC-ultimatum, is belangrike vordering gemaak wat drie omstrede sake betref: die uitfasering van hostels, polisie-optrede en gevaellike wapens.

Die gaping het vernou. Die enigste groot haakplek was dat die regering nog nie die dra van spiese wou insluit by die algemene verbod op gevaellike wapens nie.

De Klerk vra Mandela om tyd en uitstel voordat hy finaal daaroor uitsluitsel gee. Daarom verskuif die ANC sy beoogde vergadering van die Nasionale Uitvoe-

rende komitee (NEC) van Maandag 13 Mei na Vrydag 17 Mei.

Dinsdag 14 Mei sien De Klerk vir Mangosuthu Buthelezi 'n tweede maal. Maar die NEC ontmoet verlede Vrydag, steeds sonder 'n antwoord van De Klerk.

Saterdag 18 Mei kondig die ANC aan hulle verbreek onderhandelings oor die grondwetlike aspekte, en herbevestig hul boikot van die konferensie.

Joe Slovo vertel die perskonferensie dié dag dat ANC-lede deur die weke tydens ontmoetings van die gerealiseerde gesamentlike werkgroep van die ANC en die regering informeel voorstelle gedoen het oor hoe die impasse rondom die konferensie opgelos kan word, maar dat niets daarvan gekom het nie.

Regeringsbronne ontken dit op hul beurt ten sterkste.

Maandag dié week is De Klerk persoonlik na Ulundi vir 'n derde ontmoeting met Buthelezi - en dié keer ook met die Zoeloe-koning. Eers Woensdagaand, nadat Frank Chikane al aangekondig het dat leiers van lidkerke van die SARK en ander godsdienstige groepes nie die konferensie gaan bywoon nie, word ampelik bekend gemaak dat die dra van spiese in bepaalde omstandighede verbied word.

Al die ronskarrel die vorige paar dae agter die skerms en die besoek van kerkleiers aan Buthelezi en De Klerk Maandag en Dinsdag lever niks op nie.

In ANC-kringe word gevra of De Klerk boit ernstig was om die reellings van die konferensie aan meer neutrale instansies oor te dra. Was sy persoonlike prestige só nou daaraan verbind dat hy 'n verlies aan politieke aansien gevrees het indien hy aan die eise voldoen? En watter rol het die "veiligheidskomitee" gespeel van wie die uitnodigings gekom het?

Of het die kerkleiers van meet af nie te hard probeer om die konferensie-reellings onder hul vlerk te neem nie uit vrees dat hulle hul vingers in die politieke spervuur sal verbrand? Dié beweringe kom van bronne baie naby aan die onderhandelingsproses. - HENNIE SERFONTEIN

Ekumeniese sameswerking soos min

MET die rangeerwerk van kerk- en ander godsdienstleiers agter die skerms die afgelope drie weke om die gesprek oor geweld te red, het daar onder aanvoering van die hoofsekretaris van die SA Raad van Kerke, dr Frank Chikane, 'n nuwe tydperk van ekumeniese samewerking in die geskiedenis van die land aangebreek.

Hoewel daar oor die inhoud van die gesprekke agter die skerms op die perskonferensies van kerk- en godsdienstleiers Dinsdag en Woensdag weinig nuuts gesê is, het die ware nuus gelê by dit wat buite die openbare oog gebeur het.

Dit is duidelik dat Chikane self baie in sy skik is met wat die afgelope paar weke bereik is. Hy, om die beurt vergesel van verskillende kerkleiers wat gewissel het van leiers van lidkerke van die SARK, tot by Johan Heyns van die NGK en Ray McCauley van Rhema, het gesprekke op elke denkbare vlak gevoer ten einde die dooiepunt oor die konferensie oor geweld uit die weg te ruim.

Gesprekke is gevoer met Mangosuthu Buthelezi, met die ANC, met FW de Klerk en daar is gerealiseerde kontak met leiers van die PAC en Azapo.

Woensdag is godsdienstleiers van World Conference of Religion and Peace (WCRP) waaraan die Joodse Rabbi, Cyril Harris, die Roomse Katolieke Kerk, Moslem-leiers en Hindoe-leiers behoort, by die gesprekke betrek. Chikane het herhaaldelik daarop klem gelê dat die godsdienstleiers nie van plan is om 'n alternatiewe konferensie oor vrede te belê nie, maar dat die samesprekings gaan oor hoe om die proses aan die gang te kry om die maksimum deelname van alle belanghebbendes te verseker.

Die feit dat die SARK en die WCRP nie aan die konferensie gaan deelneem nie, sê Chikane, is omrede enige konferensie oor vrede die hoofspelers op die toneel moet insluit, anders gaan dit geen doel dien nie.

Hierteenoor huldig kerkleiers uit die Pinkster-, gereformeerde en evangeliese kringe, wat wel die konferensie gaan bywoon, dat die soewereiniteit van die President as staatshoof nie aan 'n ander organisasie oorgedra kan word nie en dat die staat verantwoordelik is vir die handhawing van wet, orde en vrede. Om dié rede sien hulle nie waarom die konferensie gekanselleer moet word nie.

Heyns sowel as Chikane het egter laat blyk dat dit nie die einde van die pad is nie.

- INA VAN DER LINDE

'Kies tussen die assegaaai en die kruithoring'

Is daar 'n 'bruin golf' na die NP op pad?

PETER HENDRICKSE

Een-en-twintig bruin parlementslede en twee Presidentsraadslede het Donderdag by die Nasionale Party aangesluit. Wat is die potensiaal van bruin steun vir die NP?

CHRISTELLE TERREBLANCHE het in Kaapland en **AUDREY BROWN** het in Transvaal hieroor gaan uitvra

DAAR is op die oomblik 'n regstreekse verband tussen die voortslepende geweld en die toename in NP-steun onder die bruinmense, glo talle bruin politici binne en buite die regeringstrukture. Oor 'n breë front word saamgestem dat die bruinmense hulle in 'n politieke identiteitskrisis bevind binne die veranderende politieke raamwerk in die land.

Die besluite val saam met 'n skielike stroom LP's van die meerderheidsparty in die Huis, die Arbeiders, wat uit die party bedank het. Sowat 'n dosyn het die laaste twee weke uit die party geloop, hoewel hulle nie hul setels laat voor het nie. (Nog oorlope word verwag.)

"In 'n tyd van geweld soek mense sekuriteit," sê Nico Isaacs, leier van die pas ontbinde Demokratiese Hervormingsparty, wat vier setels verteenwoordig. Hy meen die NP se potensiële steun onder die bruinmense is "geweldig" en is "baie geesdrifig" oor die verskuwing in die politieke arena.

"Die hele situasie het verander weens die geweld," sê hy. "Ons het net een keuse gehad - tussen die kruithoring en die assegaaai."

Jac Rabie, leier van die Verenigde Demokratiese Party wat dié week ontbind het, beaam dié stening. Hy het dié week bevestig dat onderhandelinge met die NP afgehandel is, en dat dit 'n blote formaliteit is voor sy party by die NP-strukture ingelyf sal word.

"Ja, ons was ook opstandig oor apartheid," sê hy, "en ons het 'n lang pad geloop met die besluit, maar ons wil nou deel van die oplossing word. Ons wil nie meer 'n probleem wees nie."

"Ons het aan Mandela en Sisulu geskryf toe hulle nog in die tronk was, maar hulle het ons tot vandag toe nie geantwoord nie. Hulle stel nie in mense belang wat vereenvoudig die stelsel gewerk het nie."

Oor die Arbeiders sê hy en ander lede wat oorgeloop het: "Hulle is besig om te desintegreer en het hul identiteit verloor" en "die Arbeiders het bloot 'n etniese party geword - ons moet wegbeweeg van dié etnisiteit".

Peter Hendrickse, nasionale skakelbeampte van die Arbeiders, verwerp die aantygings van etniteit en identiteitlosheid teen die party. "Minstens tien persent van ons ondersteuners is wit en swart

en ons ledetal groei steeds, 25 jaar ná die stigting.

"Dit is juis vanweë ons aandrang op outonomie en behoud van identiteit dat ons op ons kongres in Desember besluit het om nie nou al oor 'n politieke alliansie, hetby met die NP of ANC, te beslis nie. Terselfdertyd het ons egter saamgestem dat alliansie-politiek Suid-Afrika se voorland is:

"Daar is raakpunte tussen ons en die ANC, en ook die NP," sê Hendrickse. "In die geheel steun ons De Klerk, maar ons beskou hom nog nie as verteenwoordiger van die NP nie. De Klerk het voor ons kongres sy grootste gehoor tot dusver gehad - meer as 4 000 mense - en hy is luidkeels toegejuig.

"Ek kan nie sê die Arbeiders sal hulle by die NP aansluit nie, maar namate die NP ons beleid verder oorneem, kan ons moontlik later die punt bereik waar ons nie probleme met mekaar het nie."

"Ons het ook baie probleme met die ANC se alliansie met die SAKP, omdat ons anti-kommunisties is en 'n federale regeringsstelsel voorstaan. Ons het ook nog altyd geweld verwerp en jare lank vredesame onderhandeling voorgestaan. In 1977 het ons ons vereenselwig met die ANC se strewes, maar nie met sy strategie nie."

Van die bruin leiers sê die persepsië word deur die media geskep dat die ANC vir die geweld verantwoordelik of aandadig is. Die bruinmense is geweldig kerkvas en kan hulle as gelowiges nie met geweld vereenselwig nie.

In die Karoo en die Boland, waar massa-aksie teen die regering nog 'n paar maande gelede hoogygvier het, hoor VWB uit talle oorde dat daar al hoe meer aan die ANC se oproegtheid getwyfel word en dat die NP na 'n meer rooskleurige keuse begin lyk.

Die klemverskuwing hang ook saam met 'n steunverwingsveldtog deur die NP, veral in sekere bruin gemeenskappe. "Ons het die ANC nog nie gesien nie, daarom weet ons nie wat om van hulle te dink nie," sê veral die Karoemense. "Ons hoor net van die geweld."

"Die gevolgtrekking dat daar groot steun vir die NP bestaan, is 'n verdraaiing van die waarheid," sê Trevor Manuel, ANC-woordvoerder in die Wes-Kaap.

"Diegene wat in die openbaar na

die NP hardloop, is dieselfde mense wat aan die driekamer-parlement en bestuurkomitees deelgeneem het. Hulle het hulself geïsoleer van die gemeenskap omdat hulle niets vir die mense gedoen het nie. Hulle kan nie nou die strukture blameer waaraan hulle deel het nie,

"Boonop is die rassisme van die wit stadsrade en boere op die platteland so kru dat 'n mens kwalik kan glo dat bruinmense nou saam met die NP in een politieke bed sal wil klim," sê Manuel.

"Soos daar vir die NP potensiële steun onder die bruinmense is, is daar ook vir die ANC. Ons het net nie die middel om die propaganda oor die geweld te beveg nie, maar die bordjies sal verhang word lank voor daar nog 'n verkiesing kom." Almal is dit egter nie eens dat die propaganda-veldtoge, die geweld of kerkvastheid ten grondslag aan die swaai na die NP lê nie. In 'n onlangse onderhoud het Franklin Sonn, rektor van die Skiereilandse Technikon en 'n ANC-lid, gesê die skeuring tussen dr Alan Boesak en

die ANC moet dringend reggesel word. Hy het dit as uiters onstrategies en jammer bestempel dat Boesak, wat wyd deur bruinmense ondersteun word, nog nie deel van die ANC aanvaar is nie.

"Die bruinmense bevind hulle beslis in 'n politieke identiteitskrisis," sê Hendrickse junior.

"Veertig jaar van apartheid het ons polities swart gemaak, maar kultureel is ons Westers. Ons het meer met die witmense gemeen as byvoorbeeld met die Zoeloes.

"Maar hier in die Skiereiland is daar ook 'n geskiedenis van apatie. Toe ons nog op die kieserslys was, is ons deur sekere partye baie met verkiesingsbelofte, maar daarna is ons vergeet. Ons weet die NP sien ons nou as moontlike steun teen swartmense.

"Die meeste bruinmense stel nie regtig in dié soort politiek belang nie. Vir hulle gaan dit oor brooden-bitter-kwessies."

Die Arbeidersparty se grootste steun lê tradisioneel, ook volgens Hendrickse, steeds onder die amer

bruinmense. Daarenteen sê Isaacs dat hy sedert sy party se ontbinding die meeste navrae oor NP-lidmaatskap van gegoede bruinmense, soos skoolhoofde, gekry het.

Hendrickse sê hy kan dit glo. "In die bruin gemeenskap is daar 'n mark vir die party met die regte pakket. En die NP kan 'n huis bou, of 'n skool.

"n Mens moet ook onthou dat baie van die gegoede bruinmense regdeur die struggle maar armchair-politici was, wat nie regtig swaargekry het nie."

Daar is ook nog heelwat rassisme by bruinmense, erken Hendrickse.

"Die 'try-for-white' was en is maar deel van die apartheidsgeskiedenis. Baie van die bruinmense se struggle teen apartheid was maar omdat hulle eintlik wit wou wees. Almal het gedink: as ek vir wit kan deurgaan, kan ek 'n huis kry."

Oor die oorlopery van die Arbeiders-LP's sê Hendrickse blyk: "n Groot boom skud sy blare af. Ons het baie bagasie met ons saamgedra en dit is goed dat hulle loop."

'Nader aan die witte'

DIE Nasionale Party kan wesenlike steun werf in bruin gemeenskappe, sê ANC-aktiviste van verskeie gebiede aan die Rand. Hulle sien 'n grondslag vir dié steun in verskeie historiese en sosio-politieke omstandighede, sowel as in progressiewe politieke partye se onvermoë om 'n blywende impak te maak op dié gemeenskap.

Bruinmense het ook nie 'n geskiedenis van aktiewe stryd nie, sê hulle, en daarom is dit maklik vir opportunistiese partye soos die Arbeidersparty en nou die Nasionale Party, om korttermyn-beloftes te maak, hier en daar 'n paar grieve aan te spreek en só steun te verwerf. Van die aktiviste sê ook dat die stening nog sterk is dat bruinmense nader aan witmense staan as aan swartes. Dit maak dit vir die aktiviste moeilik.

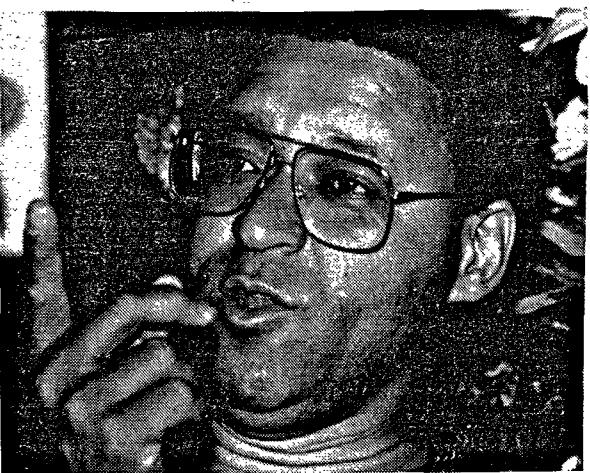
Maar, waarsku Ignatius Jacobs, 'n ampsdraer van die ANC Jeugliga en inwoner van 'n bruin gebied wes van Johannesburg, "dit sal nie vir die NP en sy meelopers baie maklik wees om steun te werf nie. Ek sê nie dit is onmoontlik nie - ek dink net die weg wat hulle gekies het, naamlik die gediskrediteerde driekamerstelsel, het sake vir hulle bemoeilik. Hul steun sal ook baie oppervlakkig wees, omdat mense hulle sal ondersteun net op grond van hoe hulle op kort termyn daarby baat kan vind. As dit duidelik word dat dié beloftes net korttermyn-beloftes is, sal die mense swaai."

Prof Ismail Mohamed, hoogleraar in wiskunde aan die Universiteit van die Witwatersrand en voorsitter van die ANC se Newclare-tak, sê: "Die Nasionale Party is nie die natuurlike politieke tuiste van bruinmense nie. Daar sal wel 'n swaai na hulle kant toe wees omdat mense dringend ekonomiese hulp nodig het."

Daarbenewens, sê Mohamed, moet die huidige geweld in die konteks van 'n geskiedenis van rassisme en die vrees vir swartoorheersing in ag geneem word.

"Ek dink die ANC het baie steun, maar dit sal nie noodwendig uitloop op tasbare politieke ondersteuning nie, want die geweld wek die indruk dat swart politieke partye nie die land kan beheer nie. Neem 'n mens al dié faktore in ag, sal dit nie verbasend wees nie as bruinmense - en ander gemeenskappe ook - na die Nasionale Party se kant beweeg. Die NP kan mense op dié wyse omkoop, omdat hulle dink dat die NP vrede kan bring."

Volgens Vesta Smit, veteraan ANC-aktivis, is bruinmense "polities naïef omdat aktiviste nooit die kans gehad het om hulle op te voed nie. Sodra enigiemand 'n deurbraak maak, word hulle opgesluit. Mense vertrou die staat glad nie en steek dus nie maklik hul nekke uit nie. Maar daar is ook die apatie en die racistiese houding wat baie bruinmense aanneem - soos dié wat glo dat gladde hare en 'n bleek gelaatskleur nog belangrik is. Baie bruinmense vereenselwig hulle eerder met witmense as met swartmense."

In my hart is daar groot twyfel oor FW

HENNIE SERFONTEIN gesels met *Alan Boesak* oor bruin steun vir die ANC en die NP en oor Staatspresident FW de Klerk.

Hoe sien jy die jongste aansluitings by die Nasionale Party van die Arbeiders- en ander partye?

Dit verbaas my nie. Die Arbeiders en ander partye staan in 'n oop, nie-apartheid politieke bedeling geen kans nie. Daarom vestig hulle hul hoop op De Klerk en die NP, met sy slechte geskiedenis en al. Hulle hoop die indruk wat De Klerk wek met die dinge wat hy wil doen, sal hul eie verrotte politieke verlede oorskadu.

Maar De Klerk begaan 'n ernstige fout om die ouens net so te vat - want binne die sogenaamde Kleurling-gemeenskap het dié mense die allerslegste in ons politiek verteenwoordig. Nou sê ons mense: O, is dit die ouens wat hulle huis voel in die NP. Ek dink die ANC met al sy probleme sal dankbaar wees hieroor.

Jy praat van foute van die Arbeiders en ander. Waarna verwys jy?

Die grootste fout was om blindelings in die driekamerparlement te gaan. Het hulle dit gedoen met die bedoeling om dit te rymsier, of van binne tot stilstand te bring, kon hulle vandag miskien op 'n sekere politieke wins aanspraak gemaak het. Maar hulle het nie. Hulle het ingegaan en met die regering saamgespeel. Tereg word hulle mede-verantwoordelik gehou vir die belangrikste besluite van die PW Botha-era, die optredes van die polisie en die uitroep van die noodtoestand.

Die interne probleme van die Arbeiders oor sake soos Allan Hendrickse se leierskap is eintlik onbelangrik. Hulle soek slegs 'n verskoning om so vinnig moontlik die sinkende skip te verlaat.

Jou siening oor die meningspellings wat wys dat bruinmense in groot getalle bereid is om De Klerk en die NP te ondersteun?

Die opnames is te optimisties. Daar is 'n hele klomp mense wat op die oomblik vaskyk teen De Klerk self en die beeld wat hy vir homself opgebou het - maar De Klerk se beeld as wonderwerker is besig om te taan. Hy begin te veel foute.

Daarom sal mense, sodra die euforie rondom hom begin verdwyn, hom begin oordeel aan die werklikheid van die situasie en ophou om hom as los van sy party te sien. Dan gaan mense anders begin dink.

Ons verneem dat veral op die Kaapse platteland 'n geweldige anti-ANC sentiment ontwikkel waarin persepsies oor die ANC en geweld 'n groot rol speel.

Die regering het 'n ongelooflike voorsprong op die ANC wat propaganda deur die media betref. Verder word die ANC voorgestel as 'n organisasie wat vir die geweld verantwoordelik is. Daar word gesê die leierskap het geen begrip van wat op die platteland aangaan nie.

Boonop word die hele platteland waarvan ons praat as die Wes-Kaapse streek van die ANC beskou en uit die Kaapse Skiereiland beheer deur 'n klein groepje mense met 'n swaar Skiereiland-geneigheid. So kan dit nie gedoen word nie. 'n Mens kan dus sê dat die ANC in werklikheid nog nie die kans benut het om ordentlik met die mense op die platteland om te gaan nie.

Dis 'n Afrikaans-georiënteerde, konservatiewe, Christelike gemeenskap. Die dinamiek van die Africans in Transvaal is heeltemal anders as die dinamiek van bruinmense in Namakwaland, die Karoo en die Suid-Kaap.

Die ANC het nog net nie die metode gevind om hoegegaan met daardie mense te skakel nie. Jy kan nie op die platteland 'n klomp jong aktiviste instuur wat met 'n taal daar aankom wat 'n mengsel is van MK-retoriek en SAKP-retoriek nie. Dié soort ding sal die mense nog vinniger in die NP se arms dryf.

Hoekom is niks nog daaraan gedoen nie?

Ek weet nie. Deels omdat die Wes-Kaapse leierskap soveel koncentreer op gebeure in die Skiereiland self. En die kleinlike politiek wat daar gespeel is het die ANC se saak baie skade gedoen.

Verwys jy na gebeure rondom jouself met SAKP-lede in die ANC wat jou probeer uithou?

Ek praat nie net oor myself nie. Daar is oor die algemeen

'n geweldige gejag na posisies en na mag. Mense koncentreer meer op hulself en hul eie magposisies as op die bekendstelling van die ANC aan gewone mense.

Waarom steun bruinmense De Klerk? Is dit rassisme, Ideologie of konservatisme?

Binne die konservatiewe, Afrikaanse gemeenskap op die platteland kom De Klerk binne die konteks van die media-propaganda goed oor as iemand wat werklik vir ons hoop kan gee vir die toekoms. Hulle sien De Klerk as 'n man wat in 'n baie redelike stem in Afrikaans praat. Hulle hoor hom veg vir sy taal - wat ook hulle taal is - en die rol van die kerk in die nuwe Suid-Afrika. Dit is dinge wat die ANC ook sê, maar wat nie so duidelik of geloofwaardig oorkom nie.

Maar daar is tog ook duidelike bewyse dat steun onder stedelike bruinmense ewe gering is, gesien die betreklik klein ANC-leierskap in plekke soos Athlone en elders.

Verskeie faktore is hieroor verantwoordelik. Daar is iets van rassisme, net soos daar 'n sekere African rassisme is jeens ander groepe. En onthou: ons mense op die platteland én in die stede is die laaste jare deur 'n geweldige politieke bewussynsproses danksy die UDF. Daar was ongelooflike geesdrif vir dié politieke organisasie.

Die UDF is gesien as 'n organisasie wat deur die mense gebou is, waaraan hulle deel gehad het en wat hulle aspirasies weerspieël het. Die nie-rassigheid van die UDF was 'n ideaal wat hulle daagliks ervar het.

Die mense voel egter nie dat hulle die ANC opgebou het nie. Die meeste is onder die indruk dat die ANC deur die ouens in exile opgebou is, en dat hulle nou ná hul terugkeer steeds die ANC beheer. Die ANC het nog nie deel van die mense geword nie. Hoewel die ANC nie-rassigheid bely, beskou sekere van ons gemeenskappe dit as 'n African-oorheersde organisasie.

Wat van jou eie politieke posisie? Wanneer word jy 'n ANClid?

Ek weet nog nie. Dit hang af van nog gesprekke met die leierskap. In my laaste gesprek met Mandela het hy gesê hy sal die dinge wat ek genoem het waaraan ek dink die ANC-leierskap aandag moet gee, met hulle bespreek en na my terugkeer. Ek kan nie 'n besluit neem voor ons dié dinge uitgepraat het nie.

Daar is ook die probleem dat ek nie net maar stilletjies lid kan word van 'n tak nie. Binne en buite Suid-Afrika is geweldige navrae oor my toekoms. Die eerste vraag is of ek binne die ANC dieselfde rol kan speel as by die UDF. As ek op my manier lede vir die ANC moet werf en ANC-beleid moet verkoop, dan moet ek self daar huis voel en daaranaan glo.

Jy het geen probleme met beleid nie?

Nee, nie met die basiese beginsels nie.

Maar wat van die ANC/SAKP-alliansie?

Dit is waaroor indragend gepraat moet word, want dis een van die probleme wat ek optel by mense, en nie net op die platteland nie. Daar is 'n groot Christelike massa wat fundamentele probleme het met die verhouding ANC/SAKP. Dink jy op die lange duur is die alliansie met die SAKP nadruk vir die ANC?

Die sal die ANC maar self moet besluit.

Wat dink jy self?

Die sal ek aan hulle sê as ek eers eenmalig lid is.

Daar is sprake dat jy in die ANC-leierskap ingesluit sal word voor die kongres in Julie.

Ek weet niets daarvan nie. In my gesprekke met Mandela en Sisulu was daar geen sprake van enige deals of ooreenkoms nie. Maar ek sal natuurlik verkies om tot 'n posisie in die ANC verkies te word en nie agtmaar gekoöpte te word nie. Dit is meer demokraties en gee mens'n stewiger posisie.

Dit is net ses weke voor die konferensie. Gaan jy jou betyds aansluit sodat jy van die vloer tot die NEC verkies kan word?

Ek is seker Mandela en die leierskap gee aandag daarvan. Verskeie takke en streke het my al gevra of hulle my kan benoem. Ek het almal gesê hulle moet wag tot ek 'n

aankondiging doen.

Wat is jou reaksie op Mandela se onlangse uitlating dat hy jou in 'n toekomstige Interim-regering benodig?

Dit het my verbaas en aangenaam verras oor die klaarblyklike vertroue wat hy in my het. Maar dié soort ding was nie ter sprake in ons gesprekke nie.

Hoekom woon jy nie die konferensie oor geweld dié naweek by nie?

Ek verwerp De Klerk se uitnodiging omdat die regering regtig nie erns gemaak het met die situasie van geweld nie. Ek begryp nie hoe die regering so lamlendig is as dit by die hantering van geweld kom nie, terwyl hy so ongelooflike sterk kan wees as dit by ander sake kom.

Daarby kan ek nie begryp waarom jy oor die kwessie van tradisionele wapens met Inkatha en Buthelezi moet onderhandel nie. Mens onderhandel nie oor goed wat ander mense doodmaak nie. Die regering is gewoond om vuur op die tafel te slaan en met of sonder samewerking 'n ding deur te voer as hy dit gedoen wil hê. Waarom dan die gesprekke met Inkatha - behalwe as daar tussen Inkatha en die regering meer is as wat albei partye wil erken?

Deur die konferensie eensydig te reël, het De Klerk 'n onderneming verbreek wat reg van die begin af tussen die ANC en die regering aangegaan is - dat alles op 'n grondslag van raadpleging sal geskied. Ek begryp die arrogansie van De Klerk nie: dat hy besluit om self 'n vredesooreenkoms te reël en om boonop ook sommervoorsitter te wees. Daar behoort 'n sensitiviteit te wees met die hantering van dié sake.

Ek het ernstige bedenkinge daaroor dat die konferensie vir die pers oop sal wees. Dit lyk meer na 'n reklame-truuk, want die sensitieve sake rondom geweld kan seker nie in die openbaar bespreek word as dit mens se erns is om dit op te los nie. Die teenwoordigheid van die medialeen hom tot politieke toesprake en posering - en daarvoor is die soek na vrede vir my 'n ernstige saak.

My teologie sê vir my dat jy juis met dinge soos vrede en geregtigheid en versoening uiterst versigtig moet omgaan. Die oomblik dat versoening en vrede en geregtigheid 'n politieke speelbal word, word die werklike betekenis daarvan ontnem. Dit word dan die eiendom van 'n bepaalde politieke party en nie meer die eiendom van God nie.

Ek gaan nie na 'n konferensie toe as daar maar net oor vrede gepraat word nie. Want as daar nie oor vrede gepraat word binne die konteks van die doen van geregtigheid nie, en 'n werklike soek na die oorsake van die geweld nie, dan word daar nie werklik oor vrede gepraat nie.

Jy is ulters krities en skerp oor De Klerk. Voorheen het jy hom geloof. Aanvaar jy nie meer sy oregtheid in die onderhandelinge nie?

Ek weet nie. In my hart is daar nou baie groot twyfel daaroor. Ek dink De Klerk wil érens kom met verandering in Suid-Afrika, maar hy wil net kom waar hy wil wees. Hy wil nie kom waar 'n openhartige onderhandelingsproses hom sal bring nie. Daar is die ding dat hy so oor alles beheer wil uitoefen, dat hy sy eie agenda wil volg.

Die regering het al ongelooflike foute begaan. Hoe kan hy nou met sekerheid optree asof hulle weer reg is? Dié soort arrogansie bekommer my.

Hy behoort te sé: Hier is ons in 'n veranderingsproses. Die Here alleen weet, maar ons weet nie waar ons gaan uitkom nie:

Maar die Here weet ook ons sal alleenlik uitkom waar ons sal uitkom as ons in alle eerlikheid en openlikheid vertroue in mekaar bou.

Ons vertroue lê in die onderhandelingsproses self. My grootste teleurstelling met De Klerk is dat hy wel vertroue in homself het om die onderhandelingsproses te kan hanter - maar dat hy nie genoeg vertroue in die vredesproses self het om dit natuurlik te laat ontwikkel nie.

Voeg nog daarby sy onverstandige besluite om alliansies te wil aangaan met die mense van Inkatha en die Arbeiders-party.

Wat sê die Suid-Afrikaners van Bob Dylan?

DAVID KRAMER:

Ek dink ek het besef dat hy teruggekeer het na die wortels van volksmusiek in Amerika en die beginsels van sy musiek daar gaan soek het - ek self het dit hier probeer doen. Ek het nie probeer skryf soos hy nie, maar sy metodes gevolg en baie geleer uit sy pogings om liedjies oor die gewone mens te skryf.

My broer was 'n paar jaar ouer as ek en hy het 'n goeie vriend gehad wat mal was oor Bob Dylan. By ons huis het hy net Dylan-plate gespeel - elke dag en elke nag. Veels geluk, Bob. En ek hoop hy het 'n wonderlike birthday en as jy met hom praat, sê hy moet asseblief nie weer van my liedjies sing nie.

LUCAS MAREE:

Dylan was vir my soos moedersmelk - dit was die musiek waarop ek tande gekry het - my musikale tande. Ek kan my nie voorstel hoe ek die lewe sou aandurf sonder die dosis Dylan wat ek gekry het nie. Die Dylan-experience is uiteindelik baie privaat - baie meer hulle weet wat hy probeer sê het - ek het nie altyd geweet nie. Ek weet egter wat ek wou hoor en verstaan, en sy musiek is verteenwoordigend van die tyd waarin ek grootgeword het. Al daai goed van wêreldvryheid en vrede wat in die mens se aard behoort te wees. Dylan skreeu teen mens se onbesonne vermoë om uit te moor.

SANDRA PRINSLOO:

Dylan was en is great en ek dink aan hom en dan onthou ek laat dronk nage. 'n Klomp goedkoop rooi wyn en sulke goed... My gunsteling-song is seker maar... ek kan nie onthou nie.

INNES BENADÉ VAN INNES EN FRANNA-FAAM:

Kan ek môre vir jou 'n antwoord gee? Ek ken sy musiek eintlik baie swak.

LAURIKA RAUCH:

Ek dink hy het eerder my musikale onderbewussyn as my musikale bewussyn beïnvloed. Mens onthou Dylan se woorde en die begrippe wat sy musiek oordra - dit is meer 'n atmosfeer as iets spesifieks. Vra enige mens vandag om 'n Dylan-wysie te neurie en jy kom omrent so ver soos *The Times They Are A-Changing of Blowin' In The Wind*. Hy is eenkeer gevra: "What are your songs about?" Sy antwoord was: "Some of my songs are about ten minutes and some of my songs are about five minutes". My gunsteling? Seker *Boots of Spanish Leather*.

PROF. PETER VALE VAN DIE UNIVERSITEIT VAN WES-KAAPLAND:

Dylan was 'n baie invloedryke man. Toe ek geswot het, was Dylan 'n kultusfiguur. Ons het in 'n kommune gewoon en na Dylan geluister, te veel Tas gedrink en gerook - vir 'n plaasseun van die Pietersburg-omgewing het Dylan gesing van 'n wêreldinterpretasie wat radikaal anders was as die Christelik-Nasionale agtergrond waaraan ek gewoond was. Man, toe ek na arm op universiteit aankom en Dylan sing en hy gooi die status quo omver... my mind was completely fucked over.

ANTON GOOSEN:

Ja, ja Bob het dit reggekry om poetry te laat praat - hy het die musiek in die hande van die mense op straat gesit. Hy was die grootste enkele invloed op my lewe. Sy musiek het die liriese dimensie in rock gebring en die hele post-60's tot nou beïnvloed. My favourite LP is *Blonde On Blonde*, maar dit is moeilik. Ek het nie van sy godsdienst-trips gehou nie. *Forever Young* is ook een van my gunstelinge. Dylan is die Vincent Van Gogh van musiek en ons almal, selfs Johnny Clegg, is in sekere mate beïnvloed deur sy musiek. Ek hou ook van sy persoonlike lewe. Dit is vol ups and downs - so 'n hart op die mou-ding.

THEUNIS ENGELBRECHT, OFTE WEL RANDY RAMBO:

Ek hou veral van *The Times They Are A-Changin'*, *Blood on the Tracks* en *Oh Mercy*. Dylan is briljant - ek hou nie so baie van sy jongste goed nie, maar sy musiek is intelligent en ná al die jare het dit steeds iets te sê. Dylan het die beste protesmusiek geskryf wat ek ken. Ek is mal oor sy aanslag - dit is bitter en sinies en musikaal baie goed. Dylan is beslis 'n hero - 'n ontouchable. My assosiasies met Dylan... die tyd op hoërskool in Bethlehem toe Dylan *With God On Our Side* gesing het. En ek sien die kleinlike politiek en militarisme op die dorp. Dit is waar alles begin het.

JOHANNES KERKORREL:

Masters Of War is een van my gunstelinge. Dylan het gewys daar is plek vir die woord in rock-musiek. Hy was 'n groot invloed.

ROBERT VAN TONDER, LEIER VAN DIE BOERESTAAT PARTY:

Nee, ek hou nie daarvan nie. Ek hoor nou die oggend speel hulle dié pragtige melodie oor die radio. Mens kan saamsing en dit fluit. Dylan het nie mooi deuntjies gemaak nie. Mens kan nie saamsing nie.

PIET BOTHA VAN JACK HAMMER:

Dylan het 'n groot invloed op my lewe gehad - van sy vroegste werk tot nou. Hy is seker die grootste songwriter. Sy lirike is nooit kommersieel nie en sy vroeëre proteswerke is aktueel en laat mense dink. Hy 'n nooit glamour nagestreef nie en soms het die critics hom afgeskiet, maar hy wil net musiek maak. Dylan is nie geco-opt nie, daarom hou ek van hom.

JOHAN STEMMET:

Ek het grootgeword met die Beatles en Dylan, maar hy het nie my musiek beïnvloed nie - eerder rigting daaraan gegee. Hy het mos gesing in die hippie-tyd. Toe was dit baie toepaslik, soos *The Times They Are A-Changing*. Dié liedjies was die neiging van die tyd. Hy was reg vir sy tyd. Ek was nog nooit 'n aanhanger van hom nie. Ek het respek, maar sy jongste goed... Ek het hom op TV gesien en my boeglam geskrik. Nee, dit is nie my smaak nie. Jy weet, mens kan nie hoor wat hy sing nie. Maar ek het, ná my kinderjare, nie meer tred met hom gehou nie.

A ragamuffin and a fart...

He's a little fellow. That surprises you at first because from his singing you somehow imagine him as a tall man. - john lennon

He absolutely charmed the pants off me - well, not literally, but close. Actually, I tried to charm the pants off him - and everybody will be disappointed to know I was unsuccessful, but I got close. Oh, you know, a couple of first bases in the front seat of his Cadillac. He drives a hysterically long red Cadillac convertible and he can't drive worth a pea. - bette midler

I really loved him. I wanted to take care of him, have him sing. I mean brush his hair and brush his teeth and get him on stage on time. - joan baez

I was in such fear of him that I locked doors to protect myself from his violent outbursts and temper tantrums. He has struck me in the face, injuring my jaw. - sara dylan, ex-wife

If Bob Dylan is a poet, so is Cassius Clay. - norman mailer

The magic moment when I heard that beautiful ragamuffin was to change my life. He was the social conscience of the 1960's. - donovan

Bob Dylan is just an old fart running round in faded denims, modelling harmonica holders. - lester bangs, rock journalist

Masters of War

Come you masters of war
You that build all the guns
You that build the death planes

You that build the big bombs
You that hide behind walls
You that hide behind desks
I just want you to know
I can see through your masks

You that never done nothin'
But build to destroy
You play with my world
Like it's your little toy
You put a gun in my hand
And you hide from my eyes
And you turn and run farther
When the fast bullets fly

Like Judas of old
You lie and deceive
A world war can be won
You want me to believe
But I see through your eyes
And I see through your brain
Like I see through the water
That runs down my drain

You fasten the triggers
For the others to fire
Then you set back and watch
When the death count gets higher
You hide in your mansion
As young people's blood
Flows out of their bodies
And is buried in the mud

You've thrown the worst fear
That can never be hurled
Fear to bring children
Into the world
For threatening my baby
Unborn and unnamed
You ain't worth the blood
That runs in your veins

How much do I know
To talk out of turn
You might say that I'm young
But there's one thing I know
Though I'm younger than you
Even Jesus would never
Forgive what you do

Let me ask you one question
Is your money that good
Will it buy you forgiveness
Do you think that it could
I think you will find
When your death takes its toll
All the money you made
Will never buy back your soul

And I hope that you die
And your death'll come soon
I will follow your casket
In the pale afternoon
And I'll watch while you're lowered
Down to your deathbed
And I'll stand o'er your grave
Til I'm sure you're dead

(ILLUSTRASIE: TINUSHORN)

Dylan: The great and the trite

Today (May 24) is Bob Dylan's birthday. **MARK BEARE** looks back on the half-century of the singer who has fascinated generations

YOU didn't need to go to freshers' week when I was 19 years old. You just put on a discreet button with Bobby's picture on it - and you made all the friends you either needed or wanted... I never got to the debating society or joined the Conservative Association or went to introductory cocktail parties... but, hell, I got by, and then some... Those were the days of *The Yellow Book*, Dylan's Writings and Drawings, with all the lyrics in it... I remember telling Judith one time that if you hadn't got that before you were 20 you were lookin' down the long barrel of a wasted life.

What's weird about all this is that it was happening in the 70s, the time that style forgot and the time that had seemed to forget about Dylan... but the feeling was strong and the devotion little short of absolute. It was the time too of *Blood on the Tracks*, *Desire* and *Street Legal*, in their own way a set as wild as the legendary acid trio of the mid-60s, *Bringing It All Back Home*, *Highway 61* and *Blonde on Blonde*...

But why Dylan and why so long? Maybe it all lies in the conundrum that he was and is and that he worked so hard to create. Hell, but he's ordinary... yet there are times... and then there are others... It seems the Muse touches him only once in a while and sometimes goes home before the song is over. How else can you explain "The fiddler, he now steps to the road/ He writes ev'rything's been returned which was owed/ On the back of the fishtruck that loads/ While my conscience explodes" in the same song as "When the jelly-faced women all sneeze/ And

the one with the mustache says 'Jeeze/ I can't find my knees'"... And this ain't the only time. The collection is littered with the great and the trite, song versus song, line versus line... and overlay that with his games with mirrors, the name changes, the shifts from first to third person, the "I want to be a lightbulb" interviews... conundrum upon conundrum, and maybe at the core a shadow of truth and maybe not...

There is a whole industry out there trying to make sense out of him, tellin' you that it was Echo from Hibbing who was the 'Girl from the North Country' and wasn't that Suze Rotolo on the cover of *Freewheelin'*?

The answer to this is simple: when asked about The Doors, fix a thousand yard stare and say: "He's alive, you know..."; when asked about Dylan just say it don't matter...

All those changes too... from folkie at Woody Guthrie's feet to acid rock to hillbilly to rock poet to born again and back... kinda makes your head spin. And once again the questions... who is he? why is he doin' this? and what is a sheet metal memory and what is a magazine husband?

Ain't no answers, ain't even questions... just fragments, sometimes dazzling, sometimes not... but they acted as the brightest signposts of all for a generation in a world where, as John Gordon put it: "With a Howard Johnson's at every interstate turn-off it takes some searching to find out the highways that are still for gamblers..."

Happy birthday.

Van rebel-profeet na jesus freak en terug

WASHINGTON - *The times they are a-changin'*: Bob Dylan is vandag vyftig jaar oud. 'n Halseeu waarin hy ontwikkel het van 'n koffiehuissanger tot 'n profeet van die "verlore geslag" van die jare sestig na jesus freak van die 1980's - en weer al die pad terug.

En hoewel baie mense hom sien as iemand wat sy tyd vooruit was, is dit juis sy oorlewingvermoë en standhoudeheid wat sy grootste bate is.

Robert Allen Zimmerman, sy regte naam, het al 35 langspelers, verskeie films en 'n boek agter die blad. Dié seun van 'n verkoopman in 'n ysterwarewinkel in Minnesota is in 1961 na New York op soek na sy held, folksanger Woodie Guthrie.

Binne vijf jaar het die mannetjie met die slordige klere en deurmekaar hare van sy beste treffers geskryf. Veral *Blowing in the Wind*, *Masters of War*, *Don't Think Twice It's Alright* en *Mr Tambourine Man* sou 'n diep indruk maak op miljoene jongmense oor die hele wêreld.

In die uniform van die tyd - jeans en sandale - het Dylan wapenhandelaars vervloek, kernverwoesting voorspel, godsdienst verwerp, die gevangenisstelsel gekritiseer en die jonger generasie gewaarsku van die sosiale woesteny wat hul voorland was.

Sy oorlog teen die gemeenskap het hy gevoer met net drie wapens: sy rasprestem met die nasale Midwest-aksent; sy treurende bekfluitjie en sy kitaar.

Maar terwyl Dylan homself as 'n rebel en 'n anti-intellektueel gesien het, het hy geweier om by die "beweging" aan te sluit wat deur die aktiviste van dié tyd geleis is.

Ná 'n ernstige motorfietsongeluk in 1966 het hy drie jaar lank uit die openbare oog verdwyn. Sy aanhangers was gesok met die kontras tussen die Dylan wat kontrakuur gedefinieer het en die Dylan wat weer as gesinsman in Greenwich Village tevoorskyn gekom het.

Tydens dié periode het sy liedjes meer om persoonlike as politieke temas gedraai. Die liedjie *Planet Waves* het die nuwe Dylan laat deurkom: "It's never been my duty to remake the world at large, nor is it my intention to sound a battle charge."

Nadat hy sy loopbaan in akoestiese "folk rock" geanker het, het Dylan sy aanhangers gevriteer toe hy in die middel sewentigs sy musiek geëlektrifiseer het - hy is selfs by konserte uitgejou deur mense wat na sy ou musiek wou luister. Hy het ook in die sewentigerjare in Sam Peckinpah se film *Pat Garrett and Billy the Kid* gespeel, die boek *Tarantula* geskryf en sy eerste film, *Renaldo and Clara*, gemaak.

In die vroeë tagtigs het hy weer 'n radikale transformasie ondergaan toe hy die Joodse geloof laat vaar het en 'n Katoliekg geword het. Skielik het hy gospel-musiek begin sing.

Dié ommeker was van korte duur en in 1983 het hy na die Joodse geloof teruggekeer en die plaat *Infidels* gemaak. Daarmee het hy ook teruggekeer na die sosiale kritiek waarmee hy sy loopbaan geloods het.

In die laat tagtigs het Dylan weer begin toer en by die "charity rock circuit" aangesluit wat al "We are the World", "Live Aid" en "Farm Aid" opgelewer het. Die legende is uiteindelik formeel in die annale van die geskiedenis opgeskryf toe hy in 1988 tydens 'n groot seremonie waaraan Mick Jagger, Bruce Springsteen en George Harrison deelgeneem het, toegelaat is tot die Rock and Roll Hall of Fame. - ROBERT KOCH (AFP)

Die taak om 'n nuwe nasie te bou het nou eers begin.

Ons is uiteindelik besig om wakker te word uit die nagmerrie van apartheid en ons kan die Vader dank dat gesonde verstand op langelaas geseëvier het.

Teen die middel van 1991 behoort statutêre apartheid, soos ons dit vir bykans 'n halfeeu geken het, dood te wees. Ongelukkig, egter, sal die nalatenskap daarvan behoue bly.

Ons kan net terugkyk na 1990 om te besef hoe moeilik die taak is wat voorlê. Dit het so goed begin. Met 'n skuif wat die wêreld verheug het, het President F W de Klerk die African National Congress en ander anti-apartheid organisasies ontban. Nelson Mandela is vrygelaat. Die pad was oop na 'n vredesame oorgang na demokrasie.

Sosoos die jaar egter verbygegaan het, het die vreugde by tye byna in wanhoop verander. Sinnelose geweld, wat soms net so wreed en onverdraagsaam was soos apartheid self, het die land geteister. Dieselfde proses, wat vroeër die belofte ingehou het van 'n onderhandelde oplossing vir ons grondwetlike toekoms, het die gevaar geloop om ineen te stort.

Maar in die hitte van die krisis het ons leiers staatsmanskap getoon wat 'n mens besiel met hoop vir die toekoms.

Die oorgrote meerderheid Suid-Afrikaners smag desperaat na vrede en ekonomiese welvaart.

Ek is oortuig van twee dinge: dat die proses van politieke hervorming, wat President de Klerk begin het, onomkeerbaar is, en dat die oorgrote meerderheid Suid-Afrikaners desperaat smag na vrede en ekonomiese welvaart. 'n Einde aan sanksies sal die weg baan na hierdie welvaart. Sanksies moet en sal beeindig word, as aanmoediging vir die veranderingsproses en – meer belangrik – as erkenning dat die minder bevoorregtes elke moontlike geleentheid gegun moet word om saam met die nuwe Suid-Afrika te groei.

Die onlangse geweld was vir ons almal ontsettend en skrikwekkend. Dit is ook skadelik vir die land in oë van die internasionale gemeenskap. Ek is egter vas oortuig dat dit net 'n fase is wat ons deurgaan.

In die Besigheidsverslag verlede jaar het ek die vrees uitgespreek dat geweld kon voortduur omdat die erkende leiers van die meerderheid Suid-Afrikaners vir so lank geïsoleer was dat hulle nie hul leierskapstake kon verrig nie. Terselfdertyd het apartheid ons gemeenskap so deeglik en onmenslik agehok, dat onderlinge wedywering slegs in geweld uitdrukking kon vind.

Dit sal in die jaar vorentoe 'n ernstige probleem bly, net soos die groeiende krisis van verwagtings in die swart gemeenskap. Die daeraad van politieke vryheid moet vanselfsprekend die belofte van ekonomiese vergoeding inhoud vir diegene wat dit vir so lank moes ontbeer, maar dit is ook noodsaklik dat verwagtings deur realiteit getemper word. As ons leiers nie in staat is om die onrealistiese hoë verwagtings vanveral die rusteloze jeug in bedwang te hou nie, is toekomsvoruitsigte uitsig droewig.

As ek die twee belangrikste aangeleenthede wat ons in die gesig staar, in oënskou neem – naamlik om aan die eenkant 'n politieke oplossing te vind en aan die anderkant ekonomiese groei te stimuleer – kom ek dikwels tot die slotsom dat laasgenoemde die moeiliker taak is.

Ek glo dat onderwys die sleutel is tot hierdie uitdaging; nie slegs skolering nie, maar ook onderrig in die waardes en ekonomiese stelsels wat die gereedskap is waarmee ons rykdomskeppende mekanismes vir die toekoms sal vorm.

Die vinnige en grootskaalse verbetering van onderwys vir swart kinders vereis 'n onmiddellike en ongeëwenaarde poging. Ons moet slegs te kyk na die onstellende uitslae wat in die swart onderwys behaal word, om te besef hoe ernstig hierdie probleem is.

Onderwys is deurslaggewend vir die langtermyn ekonomiese groei wat vereis word ten einde te voorsien in die behoeftes van ons mense.

Onderwys is deurslaggewend vir die langtermyn groei wat vereis word ten einde te voorsien in die behoeftes van ons mense. Ons is tans egter hopeloos buite voeling met hierdie doelwit. Die statistieke is skrikwekkend. Uit elke 10 000 ingeskreve swart leerlinge slaag slegs sowat 'n honderd matriek en van hulle kry slegs 27 universiteitsvrystelling, terwyl slegs een uit daardie 10 000 vrystelling kry in wiskunde en wetenskap.

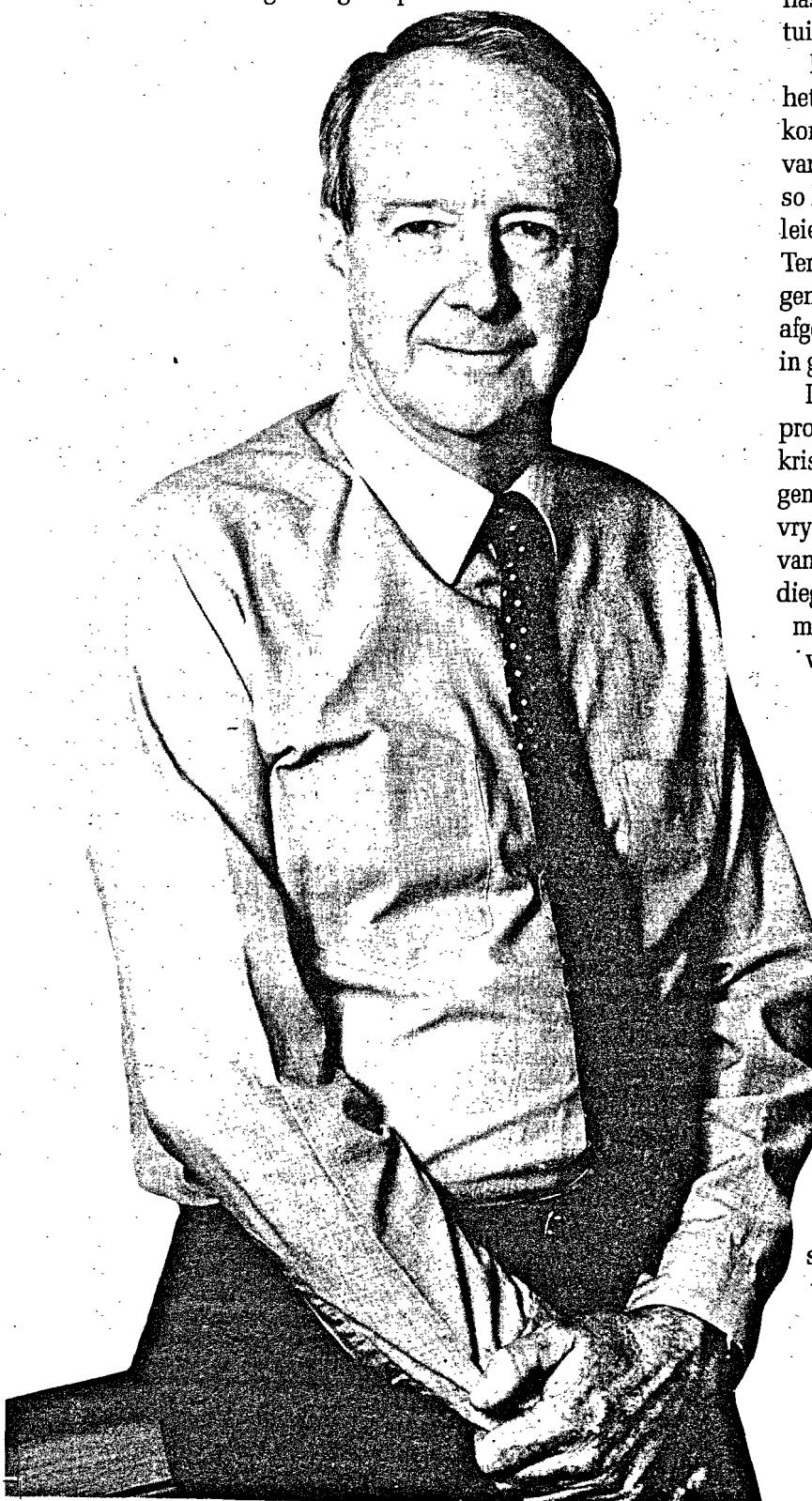
Ons moet ook die behoeftes aan veranderings aan die fundamentele rigting van die onderwys, dringend aanspreek.

Minder as 1% van alle swart leerlinge volg tegniese vakrigtings. In teenstelling hiermee vind 'n mens dat die sogenaamde "wennasies" groot nadruk lê op tegniese opleiding. In Japan volg sowat 80% van alle leerlinge tegniese vakkursusse en in die Verenigde State is die syfer ongeveer 70%. Ons moet nader aan sulke persentasies beweeg.

Ons moet die regte balans vind tussen lone en produktiwiteit.

Tensy ons die onderwysprobleem as hoë prioriteit hanteer, loop ons die gevaar om nasionale ontwikkeling ernstig in die wiele te ry. Ons al uiteindelik sit met 'n betreklik onproduktiewe arbeidsmag, wat juis nou, dat ons weer hoop op aanvaarding deur die gemeenskap van nasies, nie in staat sal wees om mee te ding op wêrelmarkte nie.

Ons moet die regte balans vind tussen lone en produktiwiteit. Hierdie stelling word geillustreer deur lone in die fabriekswese, wat in die tydperk 1975 tot 1988, sesvouding gestyg het. Loonverhogings was noodsaklik, maar die ekonomie het ook vereis dat arbeidsproduktiwiteit-sulke verhogings ten minste moes ewenaar. Ongelukkig het dit nie gebeur nie. Dit het met slegs 17% vorentoe gekruip. Daarbenedienens het politieke aktiwiteite neerslag gevind in wegblý-aksies, terwyl verswakte industriële aksies net bygedra het tot 'n verdere verslegting van die reeds lae produktiwiteitsvlakte in ons land. As 'n mens dit weereens vergelyk met "wennasies", dan blyk dit dat

produktiwiteit in dieselfde tydperk met 47% gestyg het in Wes-Duitsland; 42% in die Verenigde State en 94% in Japan. Wat ons nodig het, is 'n sorgvuldig gesstruktureerde benadering – 'n kombinasie van onderwys, verhoogte produktiwiteit, die regte balans tussen die koste van arbeid en die koste van kapitaal en, deur opvoeding, moet ons die tekort aan geskoold arbeid hanteer. Al hierdie faktore saam is noodsaaklik om hierdie nasie suksesvol te bou. As ons misluk, het ons teen die einde van hierdie dekade 10 miljoen ongeskoolde werkers wat in werklikheid ongeskik sal wees vir die arbeidsmark. Dit is 'n rampspoedige scenario vir Suid-Afrika.

Shell, en die sakewêreld in die algemeen, het 'n belangrike rol om te speel in sosio-ekonomiese rekonstruksie.

Dit is maklik om ons probleme te definieer. Wat kan ons doen om die situasie reg te stel? Ons het besluit om Shell se bydrae tot die onderwys te verdubbel. Ons het nog altyd aansienlike bedrae op hierdie terrein spandeer – meer as R6,1 miljoen net in 1990 – maar in die lig van die situasie wat Suid-Afrika tans in die gesig staar, glo ons dat dit addisionele insette vereis. Oor die volgende twee jaar sal ons betrokke wees by 'n reuse poging om ons bydrae te verhoog ten einde die onderwysbehoeftes in ons land te bevredig.

'n Sleutelaspek in die verbetering van die onderwys is onderwysopleiding, wat ons probeer doen deur middel van Shell se Bronnesentrum vir Wetenskap en Wiskunde in Natal. Die vermenigvuldigingseffek van die werk van die Sentrum en van ander opvoedingsprogramme- en projekte wat deur Shell befonds word, beteken dat meer as 2,2 miljoen Suid-Afrikaners in 1990 voordeel getrek het uit ons betrokkenheid by die onderwys.

In 'n selfs breër konteks het Shell, en die sakewêreld in die algemeen, 'n belangrike rol om te speel in die sosio-ekonomiese rekonstruksie van Suid-Afrika ná apartheid.

Die privaatsektor in Suid-Afrika is uniek in terme van die omvang van sy ywer. 'n Mens vind nie dat die sakewêreld elders in die wêreld so 'n prominente rol speel nie. Kritici mag aanvoer dat dit so is omdat Suid-Afrika unieke probleme het, en ek stem daar mee saam. Dit bly nietemin 'n bewonderenswaardige poging – en desperaat noodsaaklik omdat die taak so groot is.

Dit is duidelik dat daar by maatskappye in Suid-Afrika verskillende denkrigtings is oor hierdie aangeleenthede, sowel as verskille in die bydraes wat gemaak word.

Party doen meer as ander.

Daar is egter geen twyfel nie dat die verkryging van stabiliteit en welvaart 'n reuse poging van die hele privaatsektor gaan vereis en ek hoop van harte dat alle maatskappye die uitdaging sal aanvaar.

Watter regering ookal aan bewind is, sal 'n politieke en ekonomiese omgewing moet struktureer wat buitelandse beleggings sal aanmoedig.

Dit is vir almal in die sakewêreld ooglopend belangrik dat die regte ekonomiese omgewing geskep en in stand gehou word, en dit is vir ons maatskappy 'n uitdaging. Uit die aard van sy natuur, hou alle besigheid egter 'n risiko in, maar ondernemers is gewillig om hierdie risiko te loop as hulle gemaklik voel in 'n gegeue omgewing en as hulle toegelaat word om die beloning vir hul risiko's te realiseer.

Dit is veral belangrik vir buitelandse beleggers. Ons het 'n dringende behoefte aan hul kapitaal en kundigheid om ons ekonomie te laat groei.

Watter regering ookal aan bewind is, sal 'n politieke en ekonomiese omgewing moet struktureer wat buitelandse beleggings sal aanmoedig, as die regering enigsins hoop om in staat te wees om die rykdom te skep wat nodig is om te voorsien in die sosio-ekonomiese behoeftes van die bevolking.

Die einde van apartheid beteken nie dat Shell sal stilbly, ongeag die beleidsrigtings wat apartheid vervang nie. Ons handhaaf menseregte en ons sal voortgaan om dit te doen, dit maak nie saak watter regering wat aan bewind is nie. Net so sal ons voortgaan met ons werk in die gemeenskap, ter ondersteuning van projekte en inisiatiewe wat verandering in die lewens van die minderbevoordele in ons midde sal verwesenlik.

Ons herhaaldelike aandrang oor die jare, dat die regering menseregte moet erken en eerbiedig, is dikwels verkeerdelyk gesien as partydig politieke optrede. Dit was nie die geval nie. Dit was, trouens, die manier waarop ons aktief uitrukking gegee het aan die begrip dat sulke regte fundamenteel is aan die tipe gemeenskap waarin alle Suid-Afrikaners, en gevolglik ook Shell Suid-Afrika, kan floreer en voortuitgaan.

Ons wil die toonaangewende oliemaatskappy in die land wees, met sterk en groeiende sakeondernemings op verwante terreine.

Daar is verandering in Suid-Afrika en Shell Suid-Afrika is ook besig om 'n nuwe fokus te vind vir sy werkzaamhede. Ons

gaan die 1990's binne met 'n duidelike visie. Ons wil die toonaangewende oliemaatskappy in die land wees, met sterk en groeiende sakeondernemings op verwante terreine. Om hierdie oogmerk te bereik, sal ons ons opnuut toespits op ons kernondernemings: olie, chemikalië en minerale.

Ons glo ook dat wanneer sanksies opgehef en Suid-Afrika polities aanvaarbaar word, daar nuwe geleenthede sal wees vir handel in Suider-Afrika, met sy bevolking van bykans 100 miljoen mense. Met dit in gedagte, vorder ons goed met planne vir die uitbreiding van ons geriewe; om produkte van selfs 'n hoër gehalte te lever, terwyl ons terselfdertyd die beskerming van ons brose omgewing in gedagte hou.

Dit sal vergemaklik word deur die feit dat ons, as deel van 'n multi-nasionale maatskappy, die belangrike voordeel het van toegang tot nuwe en verbeterde tegnologie.

Ons oortuiging dat Shell meer kon bereik deur in Suid-Afrika te bly eerder as om te disinvesteer, is gevindikeer.

Voel ons geregtigde deur die politieke transformasie in die afgelope jaar? Die eenvoudige antwoord is ja. Dit is bevredigend om te weet dat ons oortuiging, dat Shell meer kon bereik deur in Suid-Afrika te bly as om te disinvesteer, inderwaarheid gevindikeer is. Die veranderings wat tans gemaak word, is veranderings waarvoor ons lank en hard gewerk het. Dit verteenwoordig die finale erkenning van die boosheid van apartheid, 'n toewyding aan positiewe vernuwing en regverdiging van ons rol in die proses van verandering.

Ons kyk nou vorentoe – gereed om ons rol te speel in die bou van 'n nuwe Suid-Afrikaanse nasie, met vrede, demokrasie en welvaart vir al sy mense.

J G Kilroe
Uitvoerende Voorsitter, Shell Suid-Afrika
Kaapstad, Maart 1991

Uittreksels uit die Voorsitter se Voorwoord uit Shell Suid-Afrika se 1990 Besigheidsverslag. Afskrifte van die verslag is beskikbaar by die Afdeling Openbare Aangeleenthede, Shell Suid-Afrika (Edms) Bpk, Posbus 2231, Kaapstad 8000.

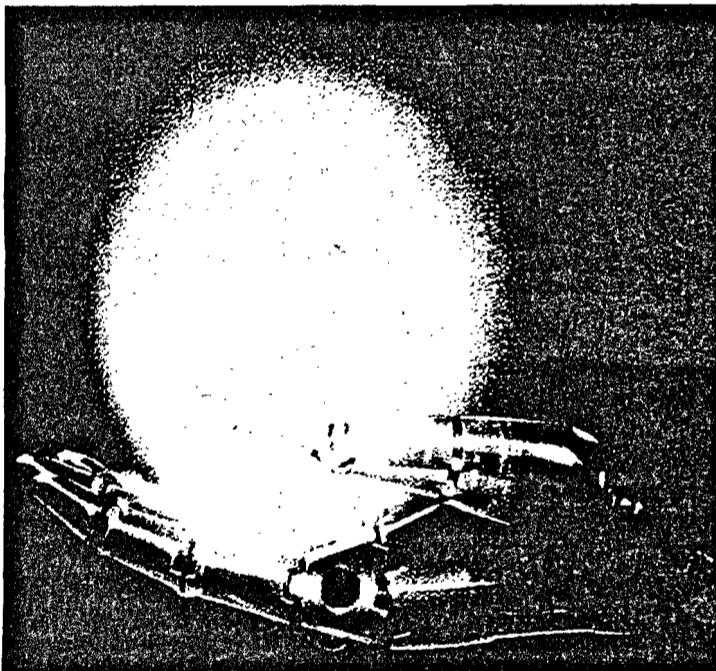
Vandag sal *Rip van Winkel* éérs skrik

Die tegnologie ontwikkel nou só vinnig dat dit gewone mense skoon skrikkerig maak. Skaars het die een vernuwing gekom, of die volgende

is al op pad. Dit bring groot voordele, maar baie mense - en lande - sukkel om by te hou. En in die volgende tien jaar gaan dinge nóg vinniger verander.

ESMA ANDERSON en **CHRISTELLE DE JAGER** doen verslag oor dié dolle vaart...

AS Rip van Winkel vandag uit 'n 50 jaar lange slapie onthaak, sal hy hom boeglam skrik. Hy sal in 'n vreemde wêrld wakker word en sy oë verbaas uitvee oor die tegnologie waardeur die mens nou omring is.

Die wêrld het sowaar baie verander. Veral vir ouer mense het die tegnologie in hul leeftyd hul hele omgewing drasties verander. In die laaste 15 jaar het die persoonlike rekenaar kantore omgeskep in kommunikasie-sentrumms met wêreldwyse bande, en het video-opnemers en laserskywe 'n revolusie in huisvermaak meegebring.

Oor nog 'n leeftyd gaan die wêrld weer heeltemal anders lyk. In wetenskaplike kringe word gesê dat die mens op die drumpel van die "Era van Insig" staan - en deskundiges voorspel dat ons teen die jaar 2000 minstens tien keer soveel vordering gaan sien as in die laaste 10 jaar.

Dr Chris Garbers, 'n voormalige hoof van die WNNR en 'n kenner van tegnologiese ontwikkeling, meen die uitwerking van nuwe tegnologie op die alledaagse lewe in die jaar 2000 gaan meer subtel en intellektueel van aard wees, teenoor die dramatiese uiterlike veranderinge wat ons almal al in ons leeftyd ervaar het.

Teen 2000, voorspel Garbers, gaan die superrekenaar nie net noodsaklike industriële gereedskap wees nie, maar ook heeltemal nuwe gebiede van wetenskaplike navorsing oopmaak wat tot dusver ontoeganglik was. Rekenaars sal toegang bied tot 'n wêreldwyse netwerk waarin inligting vinnig op aanvraag verskaf

sal word. Die telefoon van die jaar 2000 sal 'n integrerende informasie-toestel wees, en die "Era van Insig" sal ook 'n revolusie meebring in mediese diagnose en behandeling, sê Garbers.

Om die toekomstige wêrld te probeer voorspel, doen die Kantoor vir Wetenskap en Tegnologie in Japan al sedert 1971 elke jaar 'n wêreldwyse opname onder duisende deskundiges op verskeie gebiede.

Van die voorspellings in die Japanse opnames is robot-verpleegsters wat bedlêndes versorg teen 1999, superrekenaars wat 10 miljoen berekenings per seconde kan doen teen 2000, supergeleier-treine met 'n topspoed van 500km/h en elektroniese koerante wat die mark oorheers teen 2001, die kommersiële gebruik van ruimtevoertuie teen 2004, die begrip van die meganisme van geheue teen 2012 en die ontwikkeling van die kunsmatige oog teen 2014.

Vergesog? Glad nie, as jy oplet hoe vinnig die tegnologie eintlik ontwikkel het, sê Wolfgang Grulke, hoof van ISM se Korporatiewe Strategie en voorsitter van die Bestuurdersraad van die Sake-toekoms Groep.

Die pas van verandering is ongehooflik, sê Grulke.

"Sowat 800 leefjye gelede het die mens eers begin ontwikkel, 650 leefjye terug het hy in grote gebly - en eers in die laaste 70 leefjye kon ons werklik met mekaar kommunikeer. Die geskrewe woord het eers in die laaste 10 leefjye ontstaan, en elektrisiteit is drie leefjye gelede ontdek."

"Die volgende leefjyd gaan fun-

damenteel anders lyk. Ons moet dit besef en ons daarop voorberei," sê Grulke.

Die huidige dekade het nuwe tegnologiese uitdagings gebring. Die vinnig groeiende wêreldevolking, verhoogde voedsel- en energie-behoeftes, die beperkte vermoë van die omgewing om afval te absorbeer en ekologiese standhoudendheid is almal faktore wat nuwe eise aan die tegnologie stel.

Vir individuele nasies kan die tegnologiese uitdaging die verskil tussen ondergang en ekonomiese welvaart beteken.

"Vir nasies wat die uitdaging van die moderne tegnologie kan oorkom, is die horisonne eindeloos en die finansiële beloning groot," sê Grulke.

Hy waarsku egter: "Die kommunikasie-revolusie het die wêrld in 'n soort tegnologiese wêreldstad verander. Elke land wat in

die toekoms ekonomies suksesvol wil wees, moet dus op tegnologiese vlak byhou."

Maar Garbers sê die uitvinding van nuwe tegnologie is nie genoeg nie - dit moet toegepas word. Hy sê dit is weens Amerika se onvermoë om dit te doen dat Japan dié land op tegnologiese gebied verbygesteek het.

Eintlik behoort Amerika op tegnologiese gebied onoorwinbaar te wees, sê hy. Amerika het 15 miljoen maatskappye, baie meer as enige ander nasie. Die land het 5,5 miljoen wetenskaplikes en ingenieurs (twee keer soveel as Japan), het meer Nobel-pryse gewen as die res van die wêrld saam, en bestee twee keer soveel aan navorsing as Japan en Duitsland saam.

Tog, op gebiede waar Amerika vroëer 'n groot vervaardigingsvoordeel gehad het, is die land nou 'n groot invoerder. Garbers sê die

probleem is die meeste Amerikaners glo uitvinding en vernuwing is sinoniem.

In teenstelling hiermee het Japan vinnig besef hoe belangrik die kruising van inligting en tegnologie is. Reeds in 1971 is 'n wet uitgevaardig oor die kombinasie van meganiese en elektroniese tegnologie.

Dié wet het die toepassing van inligting-tegnologie in die meganiese ingenieurswese en ander metaalwerk-nywerhede aangemoedig, en 'n groot deel van Japan se sukses in die ontwikkeling en vervaardiging van robots word hieraan toegeskryf.

Baie mense meen dat die tegnologiese kolonisasie van Amerika deur Japan reeds onderweg is, sê Garbers.

Al hoe meer Amerikaanse maatskappye verskaf nou net dienste aan buitelandse vervaardigers wat die meeste van die winste kry, en Japanse beleggings in Amerika groei vier keer vinniger as die Amerikaanse ekonomie.

Hoewel almal dit eens is dat tegnologiese ontwikkeling al groot voordele vir die mens ingehou het, sê dr Johan Visser, 'n dosent in die bedryfsielkunde aan Unisa, dat die tegnologie ons ook baie hoofbrekens besorg:

"Mens verwag mos dat alles nou glad en vlot moet verloop - maar jy weet hoe kwaad en gefrustreer raak jy as die blikbrein-bank jou kaart insluk, ofanneer die krag afgesny word terwyl jy met 'n rekenaar werk, ofanneer die faksmasjiene nie werk nie."

"Dis nogal ontnugterend om te besef hoe afhanklik mens van die tegnologie is."

HY is nou wel die president van die Verenigde State, die land wat Westerse tegnologiese ontwikkeling simboliseer, maar George Bush is 'n tegnofoob.

Tegnofobe, vir dié wat nie weet nie, is mense wat verward en effens skrikkerig staar na enigets wat te veel knoppies, liggies of bewegende dele het. Die voordele van die tegnologiese era gaan hulle verby. Vir tegnofobe is bankmasjiene 'n nagmerrie, en rekenaars 'n bose monster. Tegnofobe is gewoonlik ouer as 14, in enige beroep en van enige sosiale klas. Hulle kan selfs mense wees met 'n IK wat die res van ons dom laat voel.

Tot onlangs het Bush, die president van die land waar omtrent alles deur rekenaars beheer word, nog sy aantekeninge met twee vingers op 'n ou tikmasjiene getik (in teenstelling met sy vrou, wat haar draagbare rekenaar oral saamkarwe).

Bush probeer darem nou bykom. 'n Persoonlike rekenaar is onlangs in die Wit Huis vir hom geïnstalleer en hy neem nou weekliks lesse by 'n deskundige.

Maar hy mik nie te hoog nie. In woorde wat elke tegnofobe se hart warm sal laat klop, sê Bush: "Ek verwag nie dat dit my sal leer hoe om die horlosie op die videomasjiene te stel of enigets so ingewikkelds nie."

Wat maak mense tegnofobies? Hoekom is Bush 'n tegnofob, en sy vrou, Barbara, nie? Hoekom sukkel professore om 'n video-opnemer te stel en 'n rekenaar te gebruik - terwyl hulle tienjarige kinders dit speelspeel kan doen?

Tegnologiese verandering beïnvloed die grootword-proses, sê dr Johan Visser, 'n dosent in die bedryfsielkunde aan Unisa. Owers word eintlik kinders in grootmenslywe wanneer dit by tegnologie kom.

"Hoe jonger 'n mens is, hoe meer aanpasbaar is jy vir verandering en nuwe invloede. Dit is byvoorbeeld nie snaks dat kinders nuwe tale makliker aanleer as volwassenes nie. Dieselfde geld die tegnologie," sê hy. Die grootste probleem, sê Visser, is nie dat tegnologiese verandering plaasvind nie, maar die snelle pas van verandering. Mense put baie sekuriteit uit hulle bekende omgewing - maar met tegnologiese verandering moet hulle gedureng aanpassings maak, wat hulle magteloos en bedreig kan laat voel. In Suid-Afrika is die aanpassingsproses des te groter omdat mense hulle boonop moet aanpas by sosiale en politieke verandering. Dit verander die hele maatskaplike situasie waaraan mense gewoond is en maak hulle meer kwesbaar vir ander verandering, sê Visser.

Hy sê tegnofobie duï eerder op uiterste wanaanpassing, wat nie verwarring moet word met tegnologiese onbekwaamheid nie.

Baie mense is skrikkerig vir die tegnologie bloot omdat hulle nie vertroud is daarmee nie. As hulle egter meer daaroor te wete kom, verdwyn daardie aanvanklike skrikkerigheid.

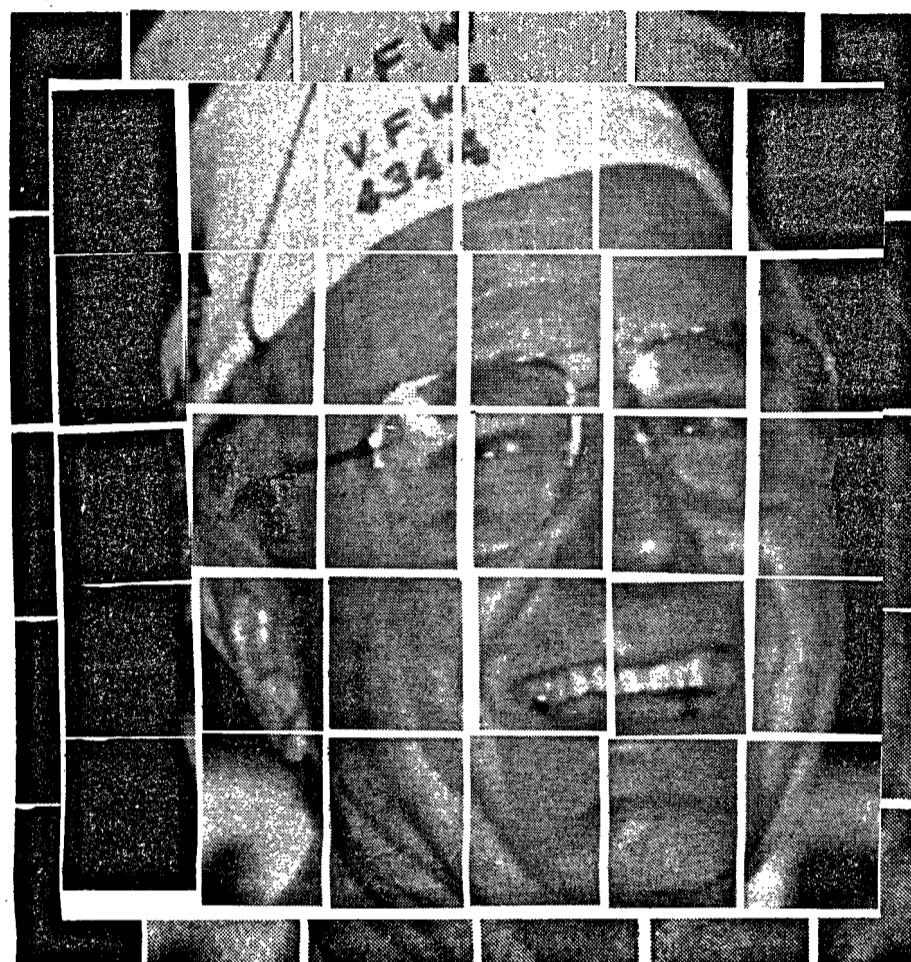
Visser sê die tegnologie bring nuwe eise van prestasie mee. Mense meen dikwels dat hulle nie aan dié eise kan voldoen nie en dit versterk uiteindelik hul vrees vir die tegnologie. Mense moet egter leer om nuwe tegnologie te bemeester, want dit word 'n vereiste vir oorlewning in die arbeidsmark.

Dr Anton Muller, bestuurder van leer en onderrig-ontwerp by die Raad vir Geestesnavorsing, sê tegnofobie word veroorsaak deur die onbekendheid van nuwe tegnologiese verskynsels. Mense verstaan dit nie en is daarom bang daarvoor.

Dit hang dan ook saam met die bepaalde mens se algemene houding teenoor die tegnologie, sê Muller.

Baie mense vrees dat tegnologiese ontwikkelings soos rekenaars hulle letterlik gaan oorweldig - soos die bose rekenaars wat bonatuurlike magte ontwikkel in die fleks. Johan de Jager, 'n dosent in die rekenaarweteskap vir eerstejaar technikon studente, stem saam. Hy sê omtrent al sy studente is verskriklik rekenaarfobies.

"Hulle dink altyd dat hulle iets gaan breek of laat ontploff of so iets. Ek slaan die toetsbord so bietjie rond en klap die skerm, en dan wys ek vir hulle dat die ding nog werk. Dan begin hulle regkom."

Sterre teen jou muur...

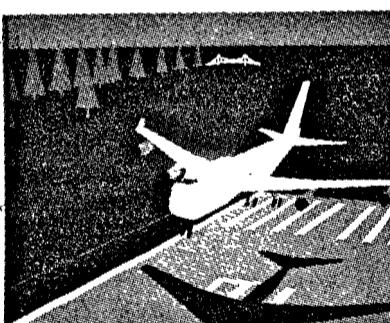

'n Helder, wolklose naghemel is nie meer nodig om die sterre te bestudeer nie.

Met die *Astropilot* kan jy dit sommer binne jou huis doen

en selfs na sterrestelsels in die hemelruim aan die ander kant van die aardbol kyk - enige tyd van die jaar.

Die *Astropilot* is 'n deurskynende plastieksfeer met "sterre" wat in die donker gloei. Die sterre se posisies in 88 verskillende sterrestelsels word akkuraat voorgestel. Jy kan die horisontale ring en die "sterresoeker" stel om sterre uit te ken wat op 'n bepaalde datum en plek te sien sal wees.

Vlieg in jou sitkamer

Jy kan om die wêreld vlieg in jou eie sitkamer - sonder 'n vlieglisensie. Jy kan kies of jy met 'n Boeing wil vlieg of met enige ander vliegtuig. Met die *Microsoft Flight Simulator* kan jy self die landskap ontwerp en selfs jou eie eksperimentele vliegtuig bou, gebaseer op die beskikbare modelle.

Die kleinste faksmasjien

Die 1991 uitgawe van *The Guiness Book of World Records* sê Ricoh se *PF-1* is die wêreld se kleinste faksmasjien wat dokumente van 8,5 by 11 duim kan versend en ontvang. Die masjien van 11 x 7 x 2 duim pas in 'n aktetas en weeg 5,5 pond.

Tot George Bush is bang vir rekenaars

As ons nie *oppas* nie, bly ons agter

Terwyl Suid-Afrika met sy probleme sukkel, is die res van die wêreld besig om tegnologie vooruit te gaan. Kan ons byhou?

"DIE ernstigste ekonomiese bedreiging in Suid-Afrika se naaste toekoms is die vinnige pas van tegnologiese vordering elders ter wêreld. Om ons voor te berei vir die wêreld van die jare negentig is dit noodsaaklik om haastig op te tree."

Só waarsku dr Chris Garbers, voormalige hoof van die WNNR, oor die moontlikheid dat Suid-Afrika agtergelaat sal word in die vinnige pas van tegnologiese ontwikkeling - met moontlike rampspoedige ekonomiese gevolge.

"Ons ekonomiese loop hom blindlings vas teen die moeilike nuwe toestande van verskerpte, tegnologiese aangedrewne internasionale wedywering. As ons nie nou optree nie, gaan nog moeiliker tye vir ons voorlê," sê Garbers.

"Terwyl ons wêreldleiers bly wat die uitvoer van hulpbronne betrek, verminder die aanvraag na natuurlike hulpbronne. Ons het die wetenskap en die tegnologie nodig om seker te maak ons bly ekonomies mededingend."

Wolfgang Grulke, hoof van ISM se korporatiewe strategie, sê Suid-Afrika is op sommige tegnologiese gebiede 'n wêreldleier en kan goed meeding in die wêreldmark - maar op ander

gebiede is die land ver agter. Die bankwese, die mynbou en staalproduksie is gebiede waar ons goed vaar, maar in die vervaardigingsbedryf is ons ver agter. "Die uitdaging aan Suid-Afrikaanse nywerhede is om so vinnig moontlik gepaste tegnologie te ontwikkel om meer koste-effektief en doeltreffend te word."

Grulke sê die geheim is om gepaste tegnologie te ontwikkel. Suid-Afrika sal nooit met lande soos Japan en Amerika kan meeding wat hulle soort tegnologiese ontwikkeling betref nie, maar op ander gebiede kan die land 'n wêreldleier word.

Garbers sê Suid-Afrika het al baie kundigheid wat bepaald met die oog op Afrika se behoeftes ontwikkel is. Die land het dus 'n dubbele uitdaging: dit het 'n groot verantwoordelikheid teenoor Afrika, maar moet ook kan meeding in die internasionale markte van die Eerste Wêreld.

Prof Hennie Boshoff, direkteur van die Instituut vir Toekomsstudies aan die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, stem saam - maar waarsku dat Suid-Afrika nie bloot tegnologie moet ontwikkel ter wille van ontwikkeling nie.

"Die tegnologie is geen losstaande

begrip nie. Dit moet as 'n toepaslike ontwikkelingsagent beskou word. Dit sal ons in Suid-Afrika byvoorbeeld niets baat om laserstelsels in die klerebedryf te ontwikkel nie. Ons beskik oor baie ongeskoold arbeid, wat steeds betreklik goedkoop is. Wat sal van dié mense word as hulle hul werk verloor bloot ter wille van ontwikkeling op tegnologiese gebied?

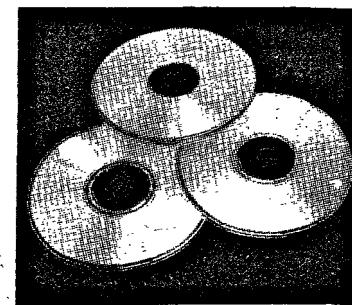
"Kyk mens egter na die rekenaar, is dit anders. Toe rekenaars wyd begin gebruik is, het dit tydelike werkloosheid meegebring - maar op lang termyn het dit nuwe geleenthede blootgelê wat uiteindelik meer werkgeleenthede geskep het.

"Mens moet met groot insig en visie na die tegnologie kyk en die toepaslikheid daarvan in Suid-Afrika beoordeel," sê Boshoff. Dr Johan Visser, 'n dosent in die bedryfsielkunde aan Unisa, stem saam, maar voeg by dat één van die belangrikste uitdagings vir Suid-Afrika die opleiding van die groot arbeidsmag is.

"Ons moet sorg dat die onderwysstelsel op dreef kom met internasionale standarde - anders gaan ons nooit die kundigheid hê om tegnologie te benut en te ontwikkel nie."

VII

'n Laserskyf?
Dit sal nooit werk nie...

TOE Philips die laservisie-tegnologie in 1972 in Eindhoven, Nederland, bekend stel, was die musiekbedryf maar skepties. "Te tegnologies", "te gespesialiseer", was die eerste reaksie.

Vandag het dié tegnologie 'n omwenteling in die musiekbedryf gebring. Vir ernstige musiek liefhebbers is die lewe sonder 'n laserskyfspeler nou ondenkbaar. 'n Laserstraal, 'n klein aluminium bedekte skyf en digitale opname tegnieke het 'n revolusie in die musiekbedryf veroorsaak.

Die grondslag vir die revolusie is gelê by dié eerste vertoning in 1972 van die laser-videoskyf. Nadat die videoskyf in 1978 in die Verenigde State verskyn het, het dit duidelik geword dat dieselfde beginsel op die audio-medium toegepas sou kon word.

Dit eerste klank-laserskyf (CD) was 12cm in deursnee en het in Maart 1979 verskyn. Maar soos die meeste vernuwing, het die eerste CD's probleme opgelewer. Hulle was onbetroubaar omdat die speler van die "putjies" digitale inligting wat verby die laser gevlieg het, verkeerd gelees het. Ná nog navorsing en toetsing, is 'n groter CD - 15cm in deursnee - in 1983 bekend gestel in 'n ateljee in Londen, waar die dirigent Graham Wilde met 'n hele orkes bymekaargekom het. Toe hy soloiste begin uitkies om elemente van die orkesklank te demonstreer, was die waarnemers verstom: seksies van die orkes het die verhoog verlaat terwyl hul instrumente nog duidelik en lewensgetrou hoorbaar was.

Die waarheid was dat die musici almal besig was om te maak of hulle speel op maat van 'n stuk musiek wat vroeër in die ateljee op 'n CD opgeneem is. Tog was die CD nie oornag 'n sukses nie. Baie het gemeen die CD is "te tegnologies" vir die massa-mark, terwyl gerugte oor die beweerde "gesondheidsrisiko" van die laser volop was.

Daar is selfs 'n "nommers, nie musiek"-veldtog teen CD's begin waarin beweer is dat die CD se klank hard en unrealisties is. Die gerug het ook versprei dat CD's 'n beperkte levensduur het (al is bewys dat goed versorgde CD's 99 jaar kan hou). Verskeie vraege CD-spelers is teruggetrek weens die gebrek aan belangstelling.

Maar die pas van verandering het die CD se kritici verbygesteek. Vandag is daar meer as 50 CD-fabriekse wêreldwyd, die skrikstories is weg en die voordele is vir almal duidelik - buitengewone klankgehalte en 'n lang lewensduur.

(Die helder, duidelike klankgehalte, wat mens laat voel asof jy lewend na die musiek luister, word verkry deurdat elke klank 'n numeriese waarde gegee word. Dit word dan deur 'n rekenaar gedekodeer sodat die klank weergee word presies soos dit in die ateljee of konsertsaal geklink het.)

In 1990 is een miljard CD's wêreldwyd verkoopt. Die ou vinylplaatse verkope kon dié syfer net in vier jaar van sy geskiedenis ewenaar - tussen 1977 en 1980. Daar is nou al meer as 3,6 miljoen CD-spelers ter wêreld.

Dié klankrevolusie het nie net by die laserskyf self opgehou nie. Die ontwikkeling van die tegnologie wat daarmee gepaard gaan, het ook vinnig vooruitgegaan. Vandag kry mens uitstekende draagbare CD-spelers en CD-spelers vir motors te koop.

In Suid-Afrika het die CD-gier stadiger posgevat. Anders as oorsee, word hier nog meer vinylplate as CD's verkoopt.

Die CD-mark in Suid-Afrika het egter die laaste twee jaar vinnig begin groei. Bandopnames bly steeds verreweg die gewildste verkoper in Suid-Afrika (verkope het van 1989 tot 1990 met 292 000 eenhede gestyg tot 9,93 miljoen), maar die verkope van vinylplate het van 1989 tot 1990 met 859 000 gedaal tot 2,55 miljoen.

Dié daling weerspieël die styging in CD-verkope. In die een jaar van 1989 tot 1990 het CD-verkope in Suid-Afrika met byna 80 persent toegeneem, van 848 000 tot 1,5 miljoen, en daar word geskat dat verkope in 1991 weer met 50 persent gaan styg.

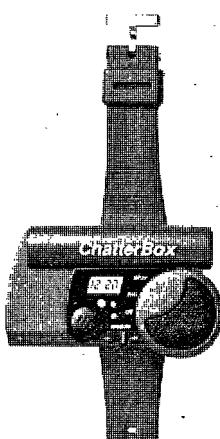
Dié styging, asook probleme met die gereelde beskikbaarheid van ingevoerde voorrade, het geleid tot die stigting van Suid-Afrika se eerste CD-fabriek, Computer Disc Technologies, in Februarie vanjaar teen 'n koste van R15 miljoen.

Die gevorderde fabriek by Midrand vervaardig nou sowat 6 000 CD's per dag, en wanneer die fabriek later vanjaar voluit werk, sal dit sowat 2,6 miljoen CD's jaarliks produseer.

En die toekoms? Wat kom volgende - noudat "gewone" laserskywe al ou nuus is?

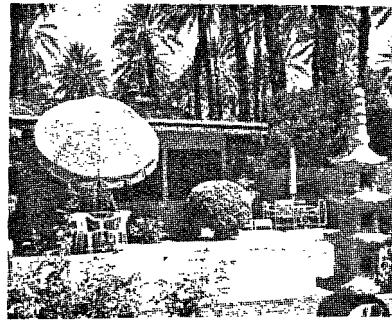
Jan Timmer, die president van Polygram International, wat die meeste van die oorspronklike CD-tegnologie ontwikkel het, sê hy beskou die CD as die eerste stap na 'n huisvermaakstelsel wat volslae op die laser-tegnologie gegrond is. Te tegnologies vir die gewone mens? Maar dit is mos wat hulle gesê het van die CD...

VII

Babbelkous

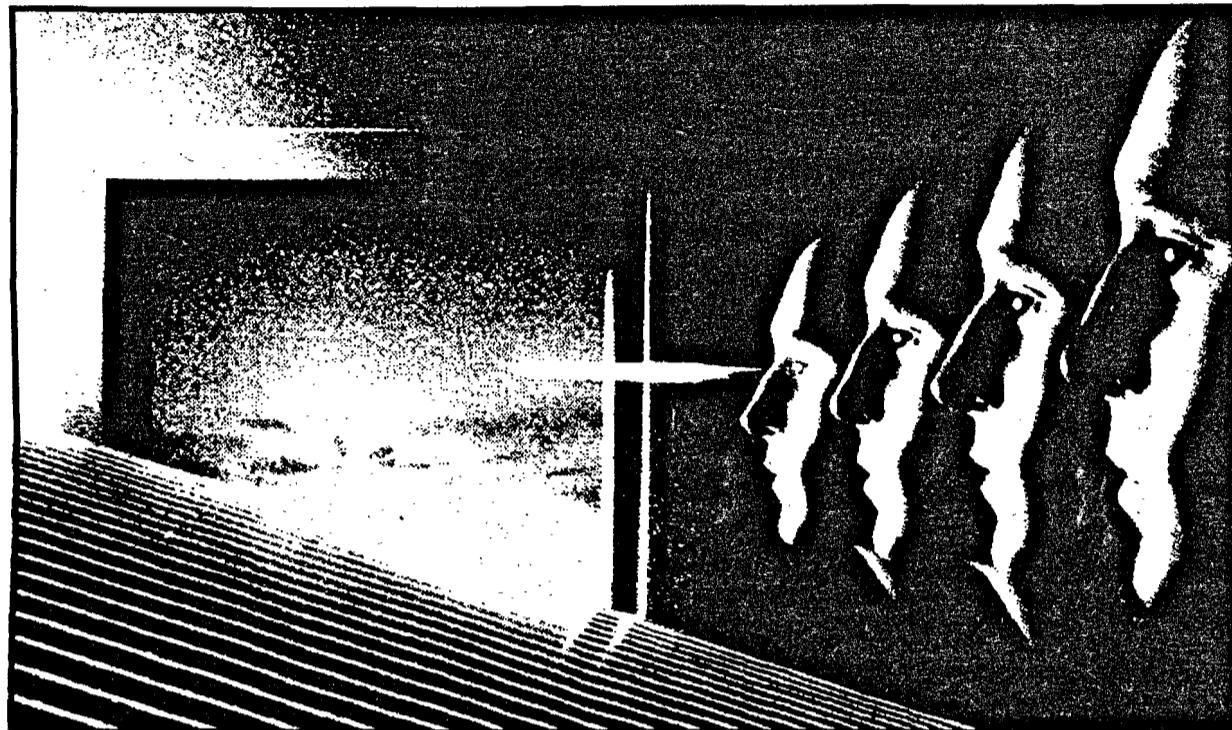
'n Heel nuwe speelding vir "kinders" is 'n battery-aangedreve polshorlosie wat ook 'n stem-opnemer is. Dit het 'n spoedbeheer wat stemme vinniger of stadiger kan terugspeel vir spesiale effekte. Die Chatter Box lewer glo opnames van 'n besonder hoë gehalte. Die strokiesspurder *Dick Tracy* sou dol wees daarop.

Satellietskottel kruip weg

Steek jou satellietskottel subtel langs jou swembad weg - as jy nie wil hê mense moet dink jy spog met 'n statussimbool nie. 'n Satellietskottel is nou te koop wat soos 'n sonsambrel lyk. Jy kan dit ook gebruik om die onooglikheid van die skottel te verbloem, of om die wet te ontdui...

Koop jy 'n rekenaar, is dit klaar verouder

VERBEELE jou 'n rekenmeester of boekhouer wat Anglo-American se geldsake op 'n telraam sit en bereken. Byna ondenkbaar. Mens kan jou vandag amper nie indink hoe dit moontlik is om sonder 'n rekenaar te werk nie.

Kyk jy na wat rekenaars alles vandag kan doen met die druk van 'n paar knoppies, kan jy skaars glo dat dié hulpmiddel eers sowat 50 jaar gelede ontwikkel is. Die eerste rekenaar, die ENIAC, is in die vroeë veertigerjare in Amerika ontwerp. Dit was 'n lompe lummel wat 'n hele kamer vol gestaan het en die elektrisiteit van 'n klein dorpie gebruik het - maar steeds oor minder geheue beskik het as die alledaagse persoonlike rekenaars van vandag.

Dié rekenaar het gewerk met elektriese buise wat baie plek opgeneem het en baie elektrisiteit gebruik het. Later is die elektriese buise vervang deur transistors - en nog later deur geïntegreerde stroombane op 'n klein silikonvlokkie.

Vandag is die ontwikkeling van rekenaars daarop gemik om hulle vinniger, goedkoper en kleiner te maak. Rekenaars word só vinnig verbeter dat 'n rekenaar al ouderwets is as mens dit vandag splinternuut in die winkel koop - en selfs wanneer dit vervaardig word. Daar is vandag amper nie 'n rekenaar in die werkplek wat nie met ander rekenaars verbind is en met hulle kan kommunikeer nie. Rekenaars kommunikeer selfs wêreldwyd met behulp van satelliete.

Kommunikasie is vandag een van die belangrikste gebiede in die rekenaarwese, sê Martin Olivier, 'n dosent in die rekenarwetenskap aan die RAU. Hy sê van die grootste ontwikkelings tot dusver is huis op dié gebied, wat inligtingtegnologie genoem word.

Kunsmatige intelligensie is een van die minste ontwikkelde gebiede, maar lewer een van die grootste tegnologiese revolusies op wat die mens nog gesien het. Interessant genoeg is die rekenaar aanvanklik ontwerp in 'n poging om kunsmatige intelligensie te skep. Rekenaars word dikwels verwarr met kunsmatige intelligensie omdat mense meen hulle kan "dink". Dis egter nie korrek nie, aangesien mens eers werklik van kunsmatige intelligensie sal kan praat as 'n rekenaar of masjien so ver gekry kan word om onafhanklike denkprosesse uit te voer, sê Trudi Botha, 'n dosent in die elektroniese ingenieurswese aan die Universiteit van Pretoria. Die idee is dus om die mens se onafhanklike denkprosesse na te boots.

Die probleem wat onstaan het in die ontwikkeling van kunsmatige intelligensie is egter dat navorsers probeer het om die menslike brein op makro-vlak te probeer naap deur te kyk na hoe mense redeneer.

In die middel-tigtigerjare het navorsers hulle ná vele mislukkings tot die mikro-vlak gewend. Hulle het onder

meer 'n neurale rekenaar ontwikkel wat die brein se meer basiese funksies naboots in kunsmatige neurale netwerke.

Met dié ontwikkeling word selfs robotte gebou wat uit ervaring leer, onafhanklik kan rondbeweeg en die taak kan vervul waarvoor dit ontwerp is. Die volgende fase van evolusie van aap na mens na robot?

Neurale rekenaars word nie soos gewone rekenaars "geprogrammeer" nie. Mens voer die rekenaar bloot 'n aantal voorbeeld, waaruit dit dan "leer" om sekere afleidings te maak - nes 'n kind uit ervaring sou leer. Tans word dié neurale rekenaars slegs gebruik in patroon-herkenning, soos spraak-herkenning en outomatische karakter-herkenning. In die bankwese word dergelike rekenaars byvoorbeeld gebruik om die bedrae te lees wat met die hand op tjeës geskryf is.

Spraak-herkenning maak dit moontlik om met 'n rekenaar te praat sonder om die toetsbord te gebruik. Ander gebruikte van die neurale rekenaars is die uitkennings van radartekens en die voorspelling van aandele-pryse deur makelaars.

Neurale rekenaar-prosesse kan ook in gewone rekenaars gebruik word deur 'n kaart in die rekenaar te installeer. So 'n kaart is gewoonlik sowat 25cm by 15cm groot, maar dit kan selfs op 'n enkele vlokkie geberg word. Die volgende geslag van masjien-intelligensie sal egter nie bloot kunsmatige nabootsers van die brein wees nie. Hulle sal ook "sintuie" hê waarmee hulle hul omgewing kan waarneem, kan "dink" en 'n "bewussyn" hê.

Dié intelligensie word kogniseerders genoem en kan op mikrovlokke geberg word wat sommer in bestaande rekenaars ingebou kan word.

Carlos Tapang, die eienaar van die maatskappy wat hoop om dié rekenaars binnekort te bemerk, sê in 'n onderhoud met die Amerikaanse tydskrif *Omni* dat sy rekenaars 'n menslike karakter aan die rekenaar gee. Danksy 'n nuwe toestel wat in die rekenaar ingebou kan word, 'n soort kondensator, onthou die rekenaar wat met die mikrovlokkie "gebeur" - amper soos wat die brein 'n rekord hou van 'n enkeling se ervaring.

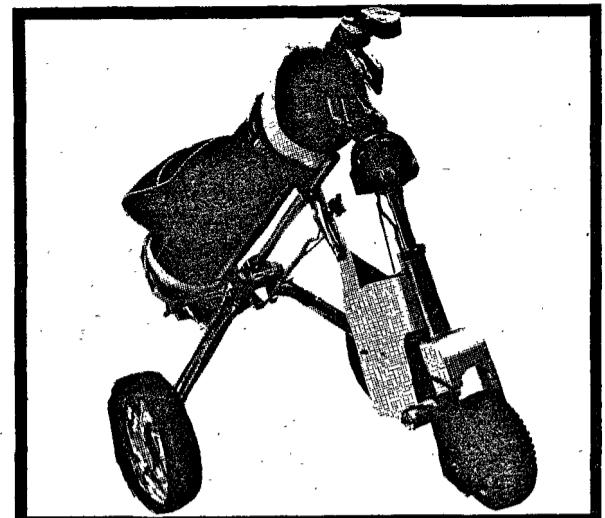
Die kogniseerder moet nooit afgeskakel word nie. "Wanneer dit vir die eerste keer aanskakel word, is dit soos 'n geboorte," sê Tapang.

"Dit begin dadelik leer oor die omgewing - maar as jy dit afskakel, is dit soos om 'n mens dood te maak," sê hy. Dan verloor die kogniseerder sy "geheue".

Tapang sê die kogniseerders moet selfs tyd kry om te "slaap".

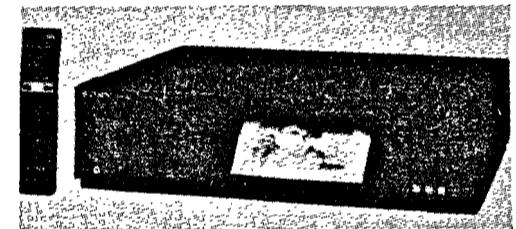
"My vlokke is gebou volgens die model van die mens. Hulle kan 18 tot 24 uur 'wakker' bly - maar dan het hulle omstreng 8 ure van rus nodig om verfris te word."

VII

Veelsydige joggie

'n Joggie wat eers jou gholfstokke dra - en jou dan sommer terugdra na die klubhuis. Dis die robot-joggie *Follower*. Met 'n gelaaiide battery kan dié robot jou gholfstokke tot drie uur lank op die baan karwei. Jy maak jou ghofsaak net daaraan vas en stuur dit rond met 'n afstandbeheerder in jou hand. Het jy klaar gespeel, vou jy die robot van 5,5 kg op sodat dit in 'n bromponie verander - en daar trek jy luilekker weg na die klubhuis.

Kiekies uit jou TV

Ooit 'n toneel op televisie gesien en gedink: "Dit sou 'n wonderlike foto wees"? Nou kan jy enige beeld op jou televisie skerm kopieer en in kleur laat uitdruk op 'n videodrukker. Dit duur tussen 70 en 100 sekondes om die "foto" te laat uitdruk, afhangende van die grootte van die afdruk.

Toring van Babel se Moses

Het jy al gesukkel om met iemand te kommunikeer wat net Frans kan praat? Die probleem is opgelos. Nou kan jy 'n toestel koop wat alles wat jy te sê het vir jou vertaal in enigeen van vyf tale: Engels, Frans, Spaans, Duits en Italiaans. Die elektroniese tolk het 'n woordeskat van sowat 13 000 frase in elk van die vyf tale. Dit kan die verlangde sin namens jou sê met 'n elektroniese stem, of die woorde vir jou visueel uitspel op 'n strokie. Jy kan selfs kies of die blikstem manlik of vroulik moet wees.

GEDRAGSKODE

Die joernaliste en personeel van Vrye Weekblad ondersteun die Amptelike Gedragskode van die Suid-Afrikaanse Unie van Joernaliste en verbind hulle daartoe:

Dit is 'n joernalis se plig om die hoogste professionele en etiese standarde te handhaaf.

'n Joernalis verdedig te alle tye die beginsel van die vryheid van die pers en alle ander media om inligting in te samel en kommentaar te lewer of kritiek uit te spreek. Hy/sy strewe daarna om verdraaiings, die onderdrukking van nuus en sensuur uit te skakel.

'n Joernalis strewe om te verseker dat die inligting wat hy/sy versprei, regverdig en gebalanseer is, vermy die voorstelling van kommentaar en afleidings as feite en voorkom vervalsing, selektiewe beriggewing en wanvoorstelling.

'n Joernalis stel enige skadelike onakkuraathede onmiddellik reg, maak seker dat regstellings en verskonings behoorlike prominensie geniet en gun mense wat gekritiseer word, die reg om daarop te antwoord wanneer dit belangrik genoeg is.

'n Joernalis bekom inligting, foto's en illustrasies slegs op openlike maniere. Die gebruik van ander wyses kan net geregtig word wanneer daar oorweldigende oorwegings van openbare belang is. Die joernalis is daarop geregtig om sy/haar persoonlike gewetensbesware teen die gebruik van sulke metodes te handhaaf.

Onderworpe aan die regverdiging deur oorweldigende oorwegings van openbare belang, doen 'n joernalis nijs wat inbreuk sal maak op private smart en ontsteltenis nie.

'n Joernalis beskerm vertroulike bronre van inligting.

'n Joernalis ontvang geen omkoopgeld of enige ander vorm van vergoeding of oorreding wat daarop gemik is om sy/haar professionele diensverrigting te beïnvloed nie.

'n Joernalis verdraai of onderdruk nie die waarheid ter wille van advertensies of ander oorwegings nie.

'n Joernalis skep nie materiaal wat diskriminasie op grond van ras, kleur, geloof, geslag of seksuele geaardheid bevorder nie.

'n Joernalis gebruik geen inligting wat in sy/haar diensverrigting bekom is tot private voordeel voordat dié inligting openbare kennis is nie.

'n Joernalis pleeg nie plagiaat nie en gee by inligting wat in artikels gebruik word erkenning aan die oorspronklike bron hetsy dit 'n enkeling, 'n organisasie, 'n media-kanaal of 'n nuusagentskap is.

Hierdie advertensie is geplaas deur die Vrye Weekblad-tak van die Suid-Afrikaanse Unie van Joernaliste, Posbus 177, Newtown 2133.

Waar is die

'N SOEKTOG na die skedel van een van die merkwaardigste swart krygsmanne in die geskiedenis van Noordoos-Transvaal, het begin. Die skedel is dié van kaptein Makgoba (Magoeba, soos dit verkeerdlik gespel word), na wie Magoebaskloof vernoem is. Die man wat dié taak op hom geneem het, is dr Louis Changuion, hoogleraar in geskiedenis aan die Universiteit van die Noorde. Changuion, wat die merkwaardige geskiedenis van die "Leeu van die Houtbosberg", soos hy Makgoba noem, nagevors het, beskou die eertydse teenstaander van wit oorheersing in die gebied as een van die groot helde van sy tyd.

Die storie van die skedel is 'n makabere verhaal wat begin by die poging van die Zuid-Afrikaansche Republiek (ZAR) onder pres Paul Kruger om meer mense na die yl-bewoonde Soutpansberg-distrik te lok, en eindig met die afgekapte kop van die kaptein wat volgens oorlewering in 'n golingsak na Pretoria vervoer is om aan Kruger te wys.

In die proses is Makgoba se hele stam vernietig, behalwe vir enkeles wat voor die ZAR-kommando's uitgevlug het en vandag verspreid in die gebied woon.

Changuion het die geskiedenis só geherkonstrueer: Die Occupatiwet voor Gouvernementsgronden is in 1886 in die Volksraad van die ZAR aanvaar, wat bepaal het dat wit boere gratis plase in die Soutpansberg-distrik kon bekom mits hulle dit permanent sou bewoon.

Die toekenning van die "okkupasieplase" het groot wrywing met die swart kaptein in die gebied veroorsaak. Want die grond wat so vryelik aan wit boere uitgedeel is, het volgens die kaptein aan hulle behoort. Om die "probleem" op te los, is die lokasiebeleid in 1888 aanvaar, soos voorgestel deur die Naturellen Locatie Kommissie van 1882. Dit het daarop neergekom dat sekere "lokasiegebiede" vir die swart inwoners van die gebied bepaal is waarheen hulle moes skuif om vir die wit boere plek te maak.

Maar toe die amptenare in die gebied van kaptein Makgoba begin om bakens vir wit plase op te rig, het sy mense dit summier vernietig en die kommissielede gedreig.

Vir weke het die Naturelle-kommissaris vir Soutpansberg, Oscar Dahl van Fort Klipdam naby Pietersburg, met Makgoba onderhandel om tot 'n vergelyk te probeer kom. Makgoba is 'n boete opgelê in die vorm van vee. Hy het geweier om dit te betaal, en is in die tronk op Fort Klipdam aangehou. 'n Afvaardiging is gestuur om self die vee van sy mense te gaan vat. Intussen het Makgoba uit die tronk ontsnap deur 'n gat onder die muur deur te grave. Hy het

gesweer dat geen witman hom ooit weer sou vang nie.

Nie ver van Makgoba se gebied af nie het die Balobedu Reënkoninkin, Modjadje, nou ook geweier om die lokasiebeleid in haar gebied te laat toepas en om belasting in haar gebied te laat invorder. Toe sy met hardhandige optrede gedreig word, het sy terug laat weet dat sy die Duitse sendeling van die Rynse Sen-

dindinggenootskap, eerw Fritz Reuter, en alle Christene in haar gebied, sal doodmaak.

'n Kommando is in die Letabagabied op die been gebring met Hendrik Alberts as veldkornet en leier. Nog hulp het gekom van die kant van die Naturelle-kommissaris van die aangrensende gebied wat met 'n groot aantal Sjangaan-krygers by die Medingen-sendingstasie opgedaag het. Hulp is ook vanuit die Soutpansberg en ander gebiede gestuur vanwaar met Modjadje onderhandel is om die vrede te herstel.

Toe die pogings vrugeloos blyk te wees, is versterkings aangevra. Voordat 'n grootskaalse botsing kon plaasvind, het Modjadje na 'n paar weke uitstel gevra om die belasting te betaal. Kort daarna het dit begin reën en dit het die toestande so bemoeilik dat die kommando's tydelike huis toe gestuur is. Modjadje se mense het geglo dat sy die reën laat kom het om die witmense weg te jaag.

Ander stamme in die omgewing het ook opstandig begin raak namate meer witte okkupasieplase in die gebied bekom het.

In 1891 was daar al meer as 'n honderd okkupasieplase uitgereik in die Lebaba-gebied. 'n Verdere 137 okkupasieplase is gedurende 1891 beskikbaar gestel om die gebied verder te bevolk. Onder die nuwe intrekkers was heelwat immigrante, veral Duitsers. Soos die broers Johann en Bernard Dicke.

Op 29 Junie 1892 het die ZAR weer 'n lokasie-kommissie aangestel om die grense tussen die wit boere en die swart stamme in die Noorde te bepaal. Hierdie kommissie het die afbakening voltooi voor die einde van die jaar en aan elke kaptein bekend gemaak waar sy lokasie is.

Sonder uitsondering het die kaptein geweier om hierby in te val. Die kommissie het skaars die taak afgehandel, of die eerste aanvalle op wit plase het weer begin.

Die aanval op die Dicke se plaas in 1893 was blybaar vir die regering die laaste strooi, veral toe 'n wit boer deur kaptein Tsolobolo gevange geneem is.

Op 1 Maart 1894 het die hoof van die ZAR-weermag, kommandant-generaal Piet Joubert, 'n laaste waarskuwing en ultimatum aan Makgoba en ander kaptein gerig om binne 'n maand na hul aangewese

Leeu van Houtbosberg se skedel?

KAPTEIN MAKGOBA SE KOP... 'N FOTOGRAAF, HUGH EXTON, WAS TEENVOORIG TOE DIE SWAZI'S KAPTEIN MAKGOBA SE KOP NA GENL PIET JOUBERT GEBRING HET AS BEWYS DAT HULLE HOM GEVANG HET. (FOTO: PIETERSBURG MUSEUM)

Kaptein Makgoba van Noordoos-Transvaal het die destydse regering van die Zuid-Afrikaansche Republiek soveel hoofbrekens besorg dat sy afgekapte kop in 'n goingsak na Pretoria vervoer is om Paul Kruger van sy dood te vergewis. INA VAN DER LINDE vertel die makabere verhaal van dié merkwaardige man

gebiede te verhuis, of die gevolge te dra. Krygsdiens is afgekondig en 'n groot aantal kommando's het begin met ekspedisies teen verskillende stamme. Begin Augustus 1884 het Joubert en 'n aantal kommando's naby Modjadje kamp opgeslaan. Die oorlog het begin en stadigaan het die kommando's begin om die oormag te kry. Hulle het die kapteins se statte aangeval, verbrand en vee buitgemaak.

Op 3 September 1894 is besluit om die hoofkraal van Makgoba aan te val. Makgoba het eers verbete weerstand gebied, maar daarna die digte woude ingevlug.

Makgoba se statte is aan die brand gesteek en die kom-

mando's het die vee gebuit. In daardie stadium het Modjadje weer van haar laat hoor. Sy het geweier om haar wapens neer te lê en om die agterstallige belasting te betaal. Die gekombineerde kommando's het haar hoofkraal omsingel en geëis dat sy persoonlik moet uitkom om met Joubert te onderhandel. Na enkele skermutselings tussen die kommando's en van haar krygers het sy op 20 September 1894 oorgegee.

Die kommando's het met groot verwagting op haar komsgewag. Dit sou glo die eerste keer wees dat witmense die ware Reënkoninkin sien. Na vier dae is 'n ou verrimpelde swart vrou op 'n draagbaar, vergesel van haar vernaamste indoenas, uitgedra om met die

witmense te onderhandel. Die wit verwagtinge is teleurgestel, want die "She-who-must-be-obeyed", die mitologiese wit vrou met die besonderse skoonheid in die Rider C Haggard-tradisie, het nie bestaan nie.

Dit word vertel dat Joubert haar 'n kappie en 'n kombers gegee het om haarself mee te bedek. Ná onderhandelinge is die ou vrou toegelaat om na haar mense terug te keer en die kommando's het 'n groot aantal vee as oorlogsbuit saamgeneem. Daarmee was die Modjadje-oorlog verby. Die Reënkoninkin se mag en legandariese towerkrag, in die oë van die wit kommando's, was vernietig. Makgoba was egter nog op vrye voet en het spoedig weer van

hom laat hoor. Gereelde botsings het tussen hom en wit boere in sy omgewing voorgeskommel. Die vyf forte wat in die omgewing opgerig is, het skynbaar min gehelp.

Op 27 April is op 'n vergadering op Pietersburg besluit om die Leeu van die Houtbosberg aan te pak. Op 3 Junie is die eerste aanval op Makgoba van stapel gestuur. Sowat 1 000 komando-lede en 3 000 swart krygers - wat almal beveel is om wit bande om hulle koppe te dra sodat hulle uitgeken kan word - het opgeruk om Makgoba final te vernietig.

Die eerste aanval was 'n mislukking, want 'n afdeling van Makgoba se krygers het ook wit bande om die kop gehad en dit het totale verwarring onder die

kommando's gesaai, wat later die dag moes terugval.

Op 4 Junie is nog 'n aanval geloods met behulp van twee kanonne. Na heelwat gesukkel is Makgoba se hoofstat ingeneem en aangebrand, maar die slim kaptein en sy hoofindoenas het weer eens daarin geslaag om te ontslug. Vier dae later word Makgoba agtervolg tot in 'n kloof, maar ontsnap weer eens die Boere.

Dieselfde dag kom die Lydenburg-kommando onder Abel Erasmus, die naturelle-kommissaris, met 'n groot afdeling Swazi-krygers daar aan. Die Swazi's is die ruigtes in. Daar kom hulle af op een van Makgoba se vroue, wat as gevolg van 'n seer voet agter geraak het. Die vrou is gedwing om die Swazi's te wys waar die kaptein en die res van sy stam skuil.

Bernard Dicke het vertel dat Makgoba sy vroue en kinders vooruit gestuur het om te vlug en dat hy alleen die Swazi's ingewag het. In die smal voetpadjie het hy weerstand gebied totdat hulle hom oorrompel het.

As bewys dat Makgoba dood is, het die Swazi's sy kop afgekap en saamgeneem om aan Joubert te toon. Veldkornet Alberts en Bernard Dicke moes Makgoba uitken.

'n Kommando-lid het vertel dat Makgoba se kop vir die paar dae in 'n bakoond van die hooflaer gehou is totdat dit met sekerheid geïdentifiseer is. Met hul leier dood het Makgoba se mense nie meer weerstand gebied nie en het die oorlog op 9 Junie tot 'n einde gekom. Al sy volgelinge is uit die bosse gehaal en gevange geneem. Daar word vertel dat Modjadje, toe sy van Makgoba se dood hoor, selfmoord gepleeg het. Die oorblywende lede van Makgoba se stam, asook sowat 4 000 lede van ander stamme, is weggevoer na 'n nuwe verblyfplek in Pretoria en daarvan het Makgoba se stam van die aardbol af verdwyn.

Die verhaal het egter nog 'n stertjie. Die kop van Makgoba is volgens oorlewering in 'n goingsak na Pretoria geneem om aan Paul Kruger te wys. Changuijn is daarvan oortuig dat dié skedel nog vandag érens moet wees.

Onlangs het Changuijn op 'n waardevolle stukkie inligting aangekondig wat uit 1906 dateer. In 'n reisbeskrywing het 'n man 'n besoek aan 'n gesin in die Laeveld opgeteken. Hier is 'n skedel aan hom gewys wat na bewering die kop van kaptein Makgoba is.

Die is hierdie skedel wat Changuijn nou wil opspoor en met die nodige eerbied wil begrawe waar dit hoort.

'n Vrou moet haar man kan staan

Nokwanda Sithole, jeugdige redakteur van die swart glanstydskrif Tribute, gesels met AUDREY BROWN oor vrou-wees en vriende, mans, en rook en vloek in die openbaar.

O ja, die tydskrif het ook ter sprake gekom.

DIT is nie maklik om 'n swart vrou in die openbare oog te wees nie. Dit is nog moeiliker om 'n moderne, jong swart vrou in die openbare oog te wees, besluit ek en Nokwanda Sithole. Want die beperkings van geneeskap en agtergrond, die vereistes van 'n vermoeiende loopbaan en die gebrek aan manlike ondersteuning vir vroue in magsposisies, beteken dat jy eintlik maar sukkel.

Maar Nokwanda kom mooi reg.

Sy sit in die warm stoel van 'n tydskrif wat gebore is in die tyd (1987) toe enigets wat met swartmense, geld en die politiek te doen gehad het, met groot agterdog bejeën is. Sy was nie toe die redakteur nie - sy het vier maande gelede oorgeneem, in 'n stadium dat Tribute Magazine se leserstal besig was om te daal.

"Ek weet nie wat die eienaar in gedagte gehad het toe hy my aangestel het nie."

Sy het ook nie gespring vir die geleenthed nie: "Ek moes nagte lank wakker lê om tot 'n besluit te kom, want in daardie stadium het Jane Raphaely van Cosmopolitan Magazine my probeer werf. Ek was ook meer geïnteresseer in die produksie en nie hierdie upfront redakteur-posisie nie."

Sy het 'n ondeunde giggle en groot bruin oë wat sy treffend gebruik. Ek het nie geweet sy rook nie - toe sien ek die asbak, pikswart van die stompies en die pakkie sigarette hangsaan. Verligting! Nou kan ons lekker rook en gesels in die privaatheid van die klein kantoor.

Ek spot nog - "I thought the editor would have a large, north-facing office."

Nokwanda Sithole lag uit haar klawers uit - "You wish!"

Ons steek op, en begin in alle erns praat oor hoe dit is om 'n swart vrou te wees, oor vriende, oor parfum en musiek, oor mans (boys are strange, so strange!) en oor die politiek. Ons gesels diep en lekker, met 'n klomp gelag en sigaretrook wat in sulke dampendeur die kantoor trek, want dié sake raak ons albei. Maar wanneer ons oor die politiek praat, ontwyk sy my so bietjie - sy bied skielik tee aan, al raak sy al hoe later vir 'n volgende afspraak, en al is ons al 'n uur aan die gesels.

"Rephrase the question," lag sy. Ek probeer weer.

Wat is jou persoonlike politieke standpunt? Dit werk nog steeds nie. In elk geval, daar is nog baie dinge om oor te gesels.

"Ek is in Pietermaritzburg gebore. My ma is 'n verpleegster en my pa'n prokureur, maar hulle is nou uitmekkaar."

Ons praat oor ma's en rook en vloek en seks.

"Ek rook nie voor my ouers nie. Ek praat ook nie met my ma oor seks nie."

Sy het in Natal grootgeword en by Inanda Seminary skoolgegaan, vertel sy. Inanda was 'n elite-skool vir swart meisies en almal wat daar was, word gekenmerk deur hul kolossale snobisme.

"Ons meisies het besluit dat ons óf dokters

óf prokureurs wou word, óf met dokters of prokureurs sou trou. Maar eintlik was ons opgevoed om een van dié twee óf totale idiote te wees! Ek sou 'n dokter word, maar nadat ek 'n jaar BSC aan die Universiteit van die Noorde gestudeer het, het ek daarteen besluit."

Joernalistiek aan die Natal Technikon was 'n natuurlike tweede keuse.

"Ek het geen brandende begeerte gehad om 'n joernalis te word nie, maar ek het meer huis gevoel, veral met die produksie van media."

Nokwanda het by City Press gaan werk as 'n subredakteur, en daarna is sy Tribute toe, waar sy eers as adjunk-redakteur en nou as redakteur aangestel is. Wat die vereistes

a picture that is even mildly out of focus. I believe my readers are discerning and deserving of quality."

Ons praat verder oor ma's en openbare gedrag - veral oor rook en vloek. Ons bly karring aan die rook- en vloek-vraagstuk omdat dit simptomaties is van die probleme wat veral swart vroue in hoë posisieservaar.

"I have problems smoking in public, and because I do not smoke in front of my parents, I would not do it where other people's parents will be. But in public situations where it is not someone's wedding, or if Prof Mpahlele is not there, then it's fine."

Maar waarom, druk ek haar, jy dra dan die

about boys, or sex. And I'm twenty-six." Ons albei lag uit herkenning van die situasie - dis bietjie swaar om met jou ma oor seks te praat.

Maar oor die ander beperkings wat die gemeenskap op vroue plaas, sê sy:

"I think it is very necessary, especially here in Johannesburg, to say to those who want to restrict you, fuck all of you - this is what I'm going to do, this is how I will lead my life. They would go around saying Audrey drinks, Nokwanda drinks too much, and how can you have three boyfriends in one year? Then it is necessary to say fuck all of you, I'll have four if I want. It may be that certainty in what you are doing is one of the only ways in which people can survive. I must be able to stand by the decisions that I make."

Ons praat verder oor verhoudings tussen vroue - veral vroue in magsposisies, en hul verhoudings met ander wat nie dieselfde status het nie: "Do you feel you have greater freedom than they do?" Ek probeer verder verduidelik, versigtig om nie veronderstellings oor swart vroue te maak nie - "do you flout the restrictions that are placed on black women?"

"I don't know where my position places me in terms of other black women. And I can't see it reflected in my friends, because they themselves are pretty liberated in the things that they do."

Praat jy oor seks met jou vriendinne - ek bedoel nou regtig in diepte, nie net oor 'n sekere oulik is of nie?

"Maud (Motanyane, die vorige redakteur van die tydskrif) and I were able to get down to the nitty-gritties of it. And it was okay. We could talk about intimately about our sexuality. I've never been able to have a relationship like that with anyone."

Maar, vra sy, groot-oog en ernstig, waarom is dit so?

Ons besluit saam dat daar te veel taboe gebiede tussen ons as vroue is.

"I am trying to think whether I have been inhibited as well in talking about sex in a more intimate way."

En dit bring ons by die mans-kwessie, en hoe hulle reageer teenoor 'n vrou wat in 'n magsposisie is:

"Mans neem jou dikwels nie ernstig op nie. Iemand sal my bel met goeie dinge te sê oor die tydskrif - en dan bel hy weer 'n week later, om my vir ete te nooi. Halfpad deur die ete sal ek skielik besef dat dié mens glad nie na my luister nie. Sy houding sal wees: We'll trade my ideas for your charms."

Sy som haar houding teenoor mans op: "Boys are strange, they are so strange. I don't know what to make of them. At this stage of my life, I do not have a man, and I won't have one until I can involve myself in a relationship that is warm and supportive for me. And there is no-one on the horizon that seems to fit the bill."

"What do I do when I get lonely? I call my father!"

van haar posisie betref, sê sy: "Terwyl ek adjunk-redakteur was, was dit makliker vir my om uit die kalklig weg te bly. Ek kon wegkom daarmee om my gedagtes en myself nie te deel nie. Nou moet ek die upmarket image van die tydskrif verteenwoordig. Dit beteken ek kan nie dronk word by 'n geselligheid nie!"

Nokwanda praat in uitroeptekens, en sy lag bale. Sy rook ook verskriklik bale.

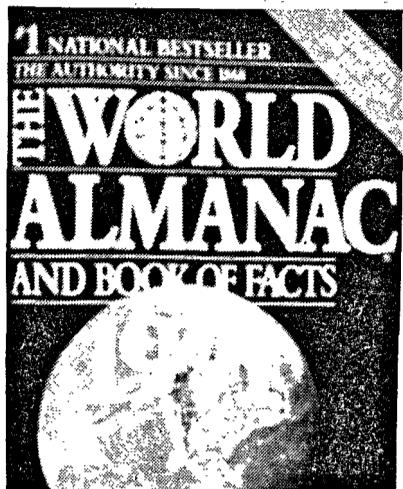
Oor haar tydskrif sê sy: "We serve an upmarket audience, and that is why we look for quality. Our quality control is very strict - no-one will get away with giving us

beeld van die moderne vroulike redakteur wat kan doen wat sy wil? Dis nogal iets wat my as vrou pla - dat sekere mense jou skeef aankyk wanneer jy opsteek. Nokwanda gee weer haar kenmerkende giggle en antwoord onder die lag deur: "Kyk, as ek nog nie eens my ma kon vertel dat ek rook nie, dan kan ek dit net nie doen nie. I think that would be wrong."

"And it is possible to ascribe it to my background. I grew up in a situation where there were certain non-negotiables, certain no-go areas. There are things that my mother and I never discuss - we never talk

Die Beste, Grootste, Dikste, Wonderlikste,

Nommer Een Kleinhuisieboek

vir 1991 is pas uitgereik. Met sy meer as 'n miljoen feite en 960 bladsye is daar eenvoudig geen beter boek om in jou kleinhuisie aan te hou nie, skryf **MAX DU PREEZ**

SOOS die kraai vlieg, is Kaapstad 4 480 myl van Kairo, 6 300 myl van Bangkok, 8 044 myl van Beijing, 11 535 van Honolulu en 10 248 van San Francisco.

Die Honda Accord was die motor wat in 1989 die meeste verkoop het in Amerika. Die Toyota Camry was sesde en die Toyota Corolla tiende. Ford se Taurus het naasmeeste verkoop.

Chicago se O'Hare-lughawe is die bedrywigste lughawe in Amerika met 59 miljoen aankomende en vertrekende passassiers in 1989. Heathrow was in dié jaar die bedrywigste internasionale lughawe met 40 miljoen passassiers - met die Haneda-lughawe in Tokio tweede met 37 miljoen, Frankfort derde met 26 miljoen, Orly in Parys vierde met 24 miljoen en Osaka in Japan vyfde met 22 miljoen.

In 1990 was daar 1,04 miljoen nuwe gevalle van karker in Amerika. Na beraming is 266 000 Amerikaanse mans en 236 000 vroue dié jaar weens kanker dood.

'n Jagluiperd is die wêreld se vinnigste dier en kan 70 myl per uur hardloop. 'n Mens se maksimum-spoed word aangegee as 27,89 myl per uur en dié van 'n tuinslak as ,03 myl per uur.

Die planeet Jupiter draai vinnig om sy as: 22 000 mpu by sy ewenaar teenoor die aarde se 1 000 mpu. Die planeet is gemiddeld 480 miljoen myl van die son af en dit kos hom twaalf van ons jare om een keer om die son te draai.

Hier is die twintig gewildste Amerikaanse tydskrifte met die sirkulasiesyfer in hakies: *Modern Maturity* (21,4 m), *NRTA/AARP Bulletin* (21m), *Readers' Digest* (16,3m), *National Geographic* (11m), *Better Homes and Gardens* (8m), *Family Circle* (5,5m), *Good Housekeeping* (5,1m), *McCalls* (5m), *Ladies' Home Journal* (5m), *Woman's Day* (4,7m), *Time*

(4,3m), *Guideposts* (4,2m), *National Enquirer* (4,1m), *Star* (3,6m), *First for Women* (3,5m), *Sports Illustrated* (3,2m), *Playboy* (3,4m), *People* (3,2m), *Newsweek* (3,2m), *Prevention* (3,1m).

Die *Wall Street Journal* is die koerant met die grootste sirkulasie - 1,8 miljoen. Tweede is *USA Today* (1,3m), en dan die *New York Daily News* (1,19m), *Los Angeles Times* (1,1m), *New York Times* (1,06m), *Washington Post* (773 000) en *Chicago Tribune* (720 000).

Onder die lys name van swart Amerikaners wat die Spingarn Medal (For the Highest Achievement by a Black American) gekry het, is 'n paar bekende name: Martin Luther King, Duke Ellington, Sammy Davis, Leon Sullivan, Alex Haley, Andrew Young, Lena Horne, Bill Cosby en Jesse Jackson. (Daar is ook 'n lang lys name van "Noted Black Americans".) Onder die lang lys "Noted Political Leaders of the Past" maak net twee Suid-Afrikaners dit: Jan Smuts - "statesman, philosopher, soldier, prime minister" - en Hendrik Verwoerd - "prime minister, rigorously applied apartheid policy despite protest".

En in die lys van duisende "entertainment personalities" is daar net drie wat in Suid-Afrika gebore is - en ek het nog nie van een van die drie gehoor nie: John Daly, gebore in Johannesburg in 1914, Cyril Cusack, gebore in Durban in 1910, en Glynis Johns, gebore in Durban in 1923.

Die Kaspiiese See is die wêreld se grootste meer, gevolg deur Lake Superior in Noord-Amerika en die Victoriameer in Afrika. Die hoogste punt ter wêreld is Mount Everest en die laagste die Doole See, wat 1 312 voet onder seevlak is.

Bangadesj het maar nog altyd onder natuurrampe deurgeloop. In 1963 is 22 000 mense in windstorms dood, in Mei

1965 17 000, in Junie 1965 30 000, en in Desember 1965 10 000. In 1970 het 300 000 mense in Bangadesj weens 'n sikloon gesterf en in 1985 10 000. (Daar is ook lang lys oor "Major US Railroad Wrecks", "Principal US Mine Disasters since 1900", "Some Notable Aircraft Disasters since 1937", "Record Oil Spills", ens.)

By die lang lys "historiese sluipmoorde" waarin Hendrik Verwoerd en Indira Ghandi genoem word, moet ná vandesweek ook Indira se seun Rajiv gevoeg word.

En dan is daar die wonderlike deel oor al die nasies van die wêreld.

'n Mens leer dat Albanië amptelik ateisties is, maar histories oorwegend Moslem. Dat die Prinsdom Andorra in die Pireneë saam deur Frankryk en die Roomse biskop van Urgel in Spanje regeer word. Dat Belize aan die Ooskus van Sentral-Amerika 'n geletterdheidsyster van 93 persent het, dat daar 1,1 miljoen bokke in Benin is teenoor die Sentral-Afrikaanse Republiek se 40 persent.

In Tsjaad is daar net 2 500 motors vir 'n bevolking van 5,1 miljoen, en net een telefoon vir elke 1 114 mense. In Israel is 88 persent van die Jode geletterd, maar net 70 persent van die Arabiere. Elke 2,2 mense het 'n telefoon en 'n radio. Die Republiek van Kiribati bestaan uit 33 eilande in die Stille Oseaan, Liechtenstein het net 30 000 burgers en net 10 persent van Mali se mense kan lees of skryf. Die Republiek van Vanuatu is oorwegend Presbiteriaans en die Vatikaanstad is die kleinste moondheid (109 akker) met die minste mense (750). Naas Italiaans is Latyn die Vatikaan se ampstaal.

O ja, Myanmar is die nuwe naam wat Birma in 1989 aan homself gegee het.

VII

'n Maagseer, met liefde...

NOEN simboliseer die uitruil van asems - en asem simboliseer die lewe. Maar nou het dit duidelik geword dat 'n mens meer as net asems kan uitruil.

Die hoof van die Instituut van Gastro-enterologie aan die Moskouse Pirogov-instituut, prof Grigoryev, sê hy het nou bo alle twyfel bewys as 'n gesonde mens iemand met 'n maagseer soen, dié persoon ook 'n maagseer kan kry. Om die waarheid te sê, as 'n man 'n maagseer het, is dit byna seker dat sy vrou dit ook sal kry.

"Die elektroni-mikroskoop wys dat die skuldige bakterieë die sogenaamde *coblobacter pilori* is. Hulle lewe in die slymviese, weerstaan die maag se ruwe medium en stimuleer die vrystelling van chloorwaterstofsuur.

"Die bakterieë is al aan die begin van die eeu in pasiënte se maag gevind, maar niemand het dit met maagsere verbind nie. Die Australiese wetenskaplikes Marshall en Warren het die

verband bewys. Marshall het van die bakterieë ingesluk en al die simptome getoon: gastritis, oormatige suur en uiteindelik 'n maagseer.

"Ons het dit ondersoek en ons kan nou onomwonde sê: maagseer-infeksie is nie 'n hipotese nie, maar 'n voldonge feit. As jy iemand met 'n maagseer genoeg soen, gaan jy ook een kry."

"Die oomblik as daar van die bakterieë teenwoordig is, moet dit - en nie die oormaat suur nie - behandel word. Chirurgie maak geen sin teen patogeniese bakterieë nie," sê Grigoryev.

Hy stel die middel De-nol voor wat dielyn onmiddellik verlig en die bakterieë doodmaak. De-nol word op die oomblik deur fabrieke in die Sowjet-Unie en Holland voorberei en meer as twee miljoen behandlings sal vanjaar nog aan wagende pasiënte gegee kan word.

- VLADIMIR LAGOVSKI (NOVOSTI)

Vrye Weekblad, 24 - 30 MEI 1991

VII

Skaamhare maak Japanners skaam

Doeane-beampies in Japan het onlangs beslag gelê op die vooraanstaande kuns-tydskrif *Artnews* omdat 'n naakkfoto van 'n vrou daarin verskyn. Die Japanners het dit veral teen die uitbeelding van

skaamhare, en dit wil voorkom of die Japanse owerhede 'n onderskeid tref tussen buitelandse en plaaslike naaktheid...

ELIZABETH ZINGG doen verslag

TOKIO - Japan het hernieude handelskonflikte met Amerika dié week naelskraaps afgeweer oor 'n onbekende aspek van die Japanse samelewing: die sistematische sensurering van naaktheid, en in besonder skaamhare, in rolprente en gepubliseerde werke wat na Japan ingevoer word.

Na tien dae se wik en weeg het die Japanse doeane-beampies dié week 50 voorlopige kopieë van die bekende Amerikaanse kunstydskrif *Artnews*- wat met aankoms in Japan gekonfiskeer is vanweë 'n foto daarin van 'n naakte vrou wat op haar rug lê - vrygestel.

"Die konfiskasie blyk 'n ander vorm van handelsverspering te wees wat 'n onderskeid tref tussen buitelandse en plaaslike naaktheid," sê Milton Esterow, die hoofredakteur van *Artnews*, in 'n verklaring dié week.

Artnews publiseer 80 000 kopieë vir verspreiding in 92 lande. Altesame 600 kopieë word maandeliks in Japan verkoopt.

'n Paar uur na Esterow se verklaring het die doeane-beampies dié 50 kopieë sonder 'n verduideliking in Japan vrygestel, sê *Artnews* se segspersoon in Japan, Bernard Krisher. Hy het die hele affære as "belaglik" bestempel.

"Dit is die eerste keer dat dié hoogaangeskrewe buitelandse kunstydskrif gekonfiskeer is," sê Krisher en wys op die kuns-waarde van die betrokke foto.

Die foto deur Joel-Peter Witkin verskyn in 'n advertensie vir die kunstenaar se uitstalling wat dié somer in galerie in Amerika, Frankryk en Engeland plaasvind.

Die kern van die probleem is Artikel 175 van Japan se strafkode wat die verspreiding van uitbeeldings en geskrewe materiaal wat as "obseen" bestempel word, verbied. Dié Artikel, wat in 1948 uitgebrei is met die insluiting van 'n vonnis van twee jaar tronkstraf vir oortreders, word deur die polisie en die departement van justisie vertolk as sou dit die uitbeelding van geslagsdele en skaamhare van mans en vroue in rolprente, op televisie en in alle publiekswerkers verbied. As gevolg van dié wet het die tydskrif- en koerantverspreiders 'n magdon amateur sensors aangestel om die betrokke dele in die tale Japanse publiekswerkers met 'n swart blokkie te bedek.

Maar dinge is besig om te verander in Japan. Die skaamhaartaboe word al hoe meer verbrek, veral deur kunspubliek.

Twee Japanse tydskrifte en 'n kunsblad het foto's van kaal mans en vroue gepubliseer sonder om hulle die sensors se granskap op dié hals te haal.

Die mees opvallende voorbeeld is 'n boek van 102 bladsye genaamd *Water Fruits*, wat in Januarie uitgereik is. Daarin is 54 swart en wit foto's van die aktrise Kanako Higuchi, 15 waarin haar skaamhare duidelik sigbaar

is, deur die bekende Japanse fotograaf Kishin Shinoyama. Dieselfde fotograaf het ook naakkfoto's van Masahiro Motoki, 'n populêre jong sanger in Japan, in 'n onlangse uitgawe van die weekblad *An An* gepubliseer.

Geijutsu, 'n Japanse kunstydskrif, het ook in hul jongste uitgawe 'n reeks naakkfoto's geplaas. Die owerhede is nog stil - volgens waarnemers 'n bewys daarvan dat dinge in Japan, veral in die kuns-wêreld, besig is om te verander. Japanse publiekswerkers ontgliп die sensors ook desedae deur suggestiewe strokessprente te publiseer van meisies wat nie skaamhare het nie! - AFP

Japan moedig groter gesinne aan

TOKIO - Die afname in die geboortesyfer en die sakesektor se besorgheid oor die tekort aan arbeid, het die Japanse owerhede laat besluit om vroue aan te moedig om meer kinders te hê. Volgens 'n verslag wat verlede week in Japan uitgereik is, het net 15 miljoen vroue een of meer kinders van 18 jaar of jonger - 23,8 persent van alle Japanse vroue teenoor 28,6 persent in 1980. Dié afname, volgens die verslag van die Japanse sake- en bestuursektor, is die gevolg

van die vinnige toename in die getal vroue tussen 20 en 30 wat verkieks om kinderloos te bly.

In 1989 het die getal kinders per vrou die laagste punt nog bereik met 1,57 kinders per vrou, 'n getal wat te laag is om 'n positiewe bevolkingsgroei te verseker.

"Niks word gedoen om vroue aan te moedig om kinders te kry nie. Die mans is sedels tuis en daar is nie genoeg kleuterskole nie," sê Emiko, 'n 32-jarige tolk, wat reeds drie jaar getroud is, maar besluit het om kinderloos

te bly omdat dit haar beroep sal skaa. Maar Emiko se geval is die uitsondering in Japan se tradisioneel manlike samelewing waar vroue dikwels minder belangrike beroepe volg en gewoonlik ophou werk na die geboorte van hul eerste kind.

Die geboortesyfer is egter nou besig om die owerhede te bekommer, veral omdat moeders toenemend na hul werk terugkeer, meestal deeltyd.

Die Japanse regering het nou 'n wet gemaak wat mense toelaat om 'n jaar se onbetaalde verlof te neem na die geboorte van hul kind. Die wet word volgende jaar van krag en albei ouers word toegelaat om verlofte neem by maatskappy met meer as

30 werknemers en om later na dieselfde werk terug te keer. Soos dikwels die geval in Japan, is daar egter geen maatreëls om maatskappy te verplig om dié nuwe wet te implementeer nie.

"Dit is nie naastenby genoeg nie. Vroue moet seker wees dat hulle na hul werk kan terugkeer," sê Yuriko Ashino van 'n gesinsbeplanningvereniging.

Die regering het ook 'n maandelike toelaag van 5 000 yen (36 dollar) ingestel vir elke gesin met 'n kind jonger as drie jaar, en 'n spesiale bonus van 10 000 yen by die geboorte van 'n derde kind.

ELIZABETH ZINGG (AFP)

Dag van Haat in Kambodja

CHOENG EK, Kambodja - Bitter herinnering is weer aangevuur dié week terwyl Kambodja Maandag 'n jaarlike Dag van Haat teen die Khmer Rouge in die berugte moordvelde gevier het. Altesame 1 000 studente, werkers, soldate, staatsdiensamptenare en monnikke het 'n roerende diens bygewoon in herinnering aan die geraamde 20 000 mense wat tydens die Khmer Rouge-bewind tussen 17 April 1975 en 7

Januarie 1979 in die velde langs die Choeng Ek-meer tereggestel is.

Pres Heng Samrin en die hoof van die nasionale vergadering, Chea Sim, wat albei dié Marxistiese groep in 1978 verlaat het, het die roubeklaers geleë tot 'n massagraf van glas en stene met die skedels en beenderen van honderde slaggerfs daarin. Menslike beenderes en stukkies kledingstukke steek nog plekplek uit die grond.

"Die Khmer Rouge is nie mense nie, hulle is diere," is die boodskap op een plakkaat.

Volgens Westerse ontleders is meer as 'n miljoen mense dood weens hongersnood, siekte en teregstellings.

Maar by Tuol Sleng, 'n hoërskool in Phnom Penh wat tydens die skrikbewind as martelkamp gedien het, word dié syfers as volg aangegee: 3 314 768 mense word vermis, 141 868 mense het 'n liggaamlike gebrek oorgehou en daar is 200 000 weeskinder.

Die mense wat deur die Khmer Rouge vermoor is, het die ruggraat van die nasie gevorm - intellekuelle, studente, professionele mense, soldate en staatsamptenare. Diplomate, kunstenaars en buitelanders is ook tereggestel.

Die Kambodjaanse regering is vasbeslot dat dié volksmoord nooit vergeet word nie en elke jaar op 20 Mei word 'n Dag van Haat gevier. - AFP

Havel en die pienk tenk

VACLAV HAVEL

PRAAG - Die Tsjeggo-Slowaakse president, Vaclav Havel, het dié week 'n groep parlementslede uitgetrap omdat hulle die eerste Sowjet-tenk wat Praag aan die einde van die Tweede Wêreldoorlog binnegegaan het, van 'n vars lagie pienk verf voorsien het.

"Die optrede van die federale afgewaardigdes dr nie my goedkeuring weg nie," het Havel gesê, en gewaarsku dat die land se verhouding met die Sowjet-Unie skade kan ly.

Die Sowjet-Unie se departement van buitelandse sake het die pienk tenk voorval as 'n "onwesoeglike daad van politieke boewe" beskryf.

Die tenk, wat Praag binnegegaan het nadat die Duitsers onttrek het, het een van die stad se voorste besienswaardighede geword nadat dit in April die eerste keer pienk gevêr is.

Havel het die afgewaardigdes daarvan hennier dat dat die wet "dieselde vir almal" is, en dat hulle nie die reg het om dit te oortree nie.

Verlede week het die 15 afgewaardigdes die tenk van 'n tweede laag voorseen om hul solidariteit te betoon met die kunsstudent wat daarvan aangekla word dat hy die eerste pienk laag gevêr het. - AFP

Alles loop reg, altyd reg
TOYOTA
CRESSIDA

... welkom in Utopia

Die gesinsmotor. Die kragmotor. Die luukse sedan. Algemeen word aanvaar dat 'n motor eksklusief aan een van die drie klasse behoort. Maar die Cressida 3.0i bewys nou die teendeel.

Betroubaarheid, veiligheid en ruimte. Dis kenmerke so in die kraal van die perfekte gesinsmotor. Kenmerke wat nog altyd deel

was van die Cressida-reeks, maar nou gee 'n verlengde waarborgopsie van 1, 2 of 3 jaar jou nog meer gemoedsrus.

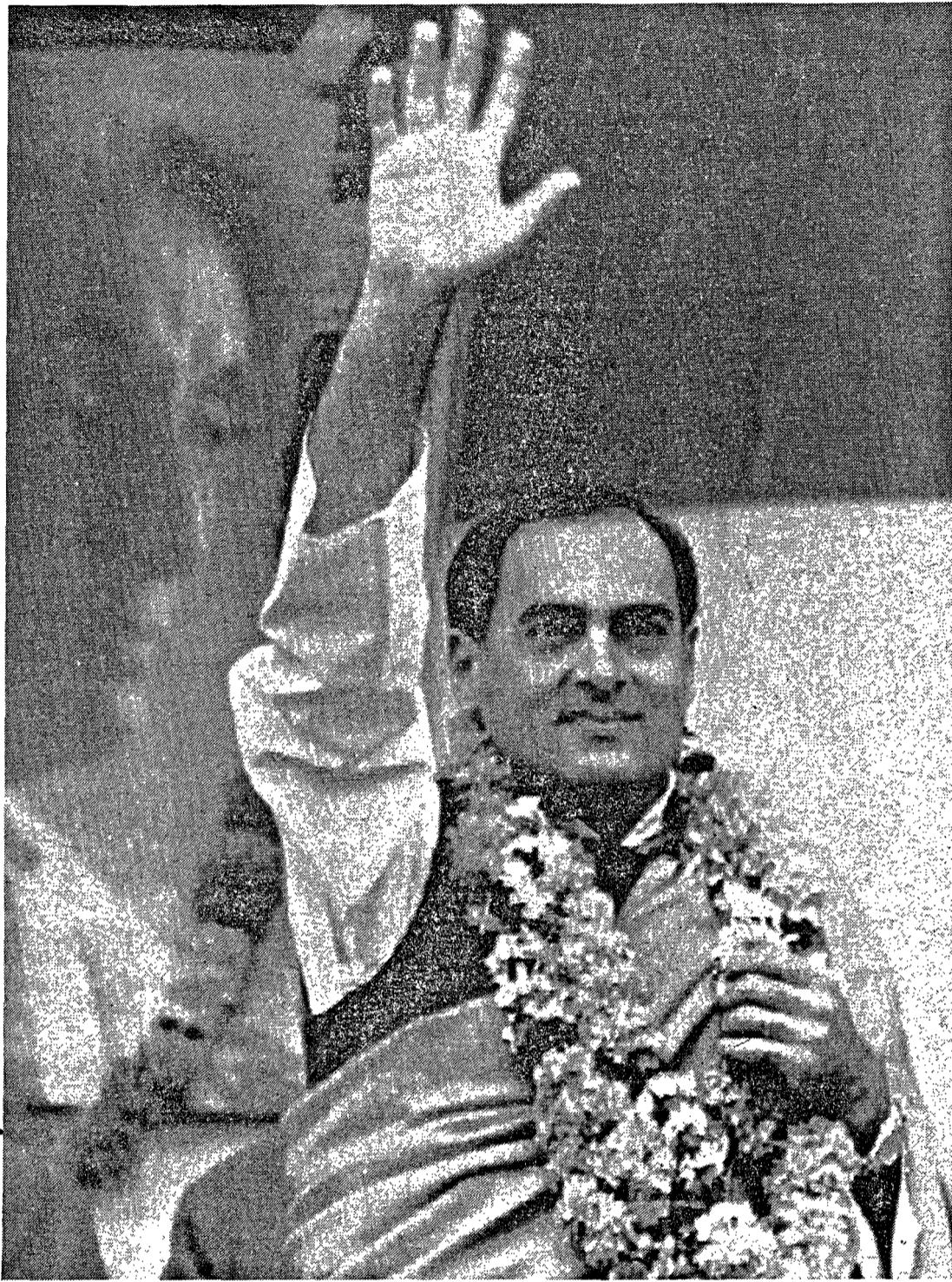
Nou goed, kom ons ondersoek die kwessie van werkverrigting. As jy 'n behoeftte het aan opwinding, sal die kragt leersitplekke, 'n vierspreker klankstel en lugreëling met outomatiese klimaatbeheer, sal jy baie van die Cressida 3.0i hou.

aan die 3.0i outomaties of 3.0 GLS vyfspoed handrat en die onafhanklike vering wonderlike dinge aan jou doen.

Laastens, as jou idee van luuksheid kenmerke insluit soos net die heel beste leerstipplekke, 'n vierspreker klankstel en lugreëling met outomatiese klimaatbeheer,

In die gewone wêreld is 'n motor wat die kenmerke van 'n gesinsmotor met 'n kragmotor en 'n luukse sedan combineer. Buite bereik vir die meeste van ons. Maar in Utopia is dinge anders. En ons het mos aan die begin gesê
... welkom.

Mahatma, Indira en nou Rajiv...

Rajiv Gandhi voor 'n portret van sy ma, Indira Gandhi, net nadat hy die Indiese premier geword het in 1984 (Foto: AP)

NIEU-DELHI - Twee moorde op lede van sy familie het Rajiv Gandhi midde-in Indië se onvoorspelbare politiek geplaas. Vandeesweek is hy self ru deur 'n bomontploffing gedood - net toe sy politieke loopbaan ná 'n tyd van teenspoed weer begin blom het.

In sy 11 jaar as politikus het Gandhi van 'n nuweling met 'n seunsgesig tot 'n aanvanklik geliefde eerste minister van Indië gevorder. Later het sy aansien getaan en uiteindelik is hy onthof van die amp wat hy vyf veelbewoë jare beklee het. Maar die oud-vlieënier wat in 1984 die stewigste mandaat in Indië se geskiedenis van die kiesers gekry het, was vanjaar besig om soos 'n ware vegter van die Nehru-Gandhinastie sy Kongres (I)-party weer aan bewind te probeer kry toe hy byna onverwags dood is.

Miljoene Indiërs het met sy politiek verskil. Maar sy sjarme, persoonlikheid en aantreklikheid het deurentyd verzek dat hy nie een van die klomp gehate beroeps politici word nie.

"Hy was 'n ware heer," sê die

skrywer Khushwant Singh, 'n Sikh, vandeensweek nadat Gandhi in 'n bomontploffing in die suide van Indië dood is. "Ek is verbaas dat hy hom in die politiek begewe het."

"Hy het 'n mens reguit in die oë gekyk. Hy was aantreklik. Tog het hy hom in dié lelige beroep bevind."

Miljoene Indiërs beskou Gandhi in dié lig.

Gandhi, 47, was in Junie 1980 'n stil gesinsman, getroud met 'n Italiaan wat die politiek haat, toe sy politiek ambisieuse en heersugtige jonger broer, Sanjay, in 'n vliegongeluk dood is.

Dit was 'n kwaai slag vir hul ma, premier Indira Gandhi, wat Sanjay afgerig het om haar op te volg. Sy het onmiddellik begin om die onwillige Rajiv te oorreed om in sy broer se voetspore te volg.

Rajiv het toegegee aan dié druk ondanks openbare besware dat sy ma haar familie in 'n vorstehuis probeer omskep. Indira Gandhi se pa, Jawharlal Nehru, was sedert 1947 sewentien jaar lank Indië

se eerste premier.

Rajiv Gandhi het in 1981 tot die parlement toegetree deur die setel in Amethi te verower wat Sanjay vroeër verteenwoordig het. Hy is aangestel as sekretaris-generaal van die heersende Kongres (I)-party en het 'n kenmerkende persoonlike beeld begin bou.

Sy eerste groot taak was die bestuur van die negende Asiatische Spele in die Indiese hoofstad. Dit het sy beeld verstewig as 'n hardwerkende man wat burokratiese rompslomp en ondoeltreffendheid verafsku.

Maar hy was nog ver van die eerste minister se kantoor toe sy ma op 31 Oktober 1984 op die grasperk voor haar huis doodgeskiet is deur twee Sikhywagte.

Rajiv se smart was duidelik vir die miljoene mense wat Indira se begrafnis aanskou het. Die spontane opwelling van simpatie jeans hom het hom gehelp om aan bewind te kom met 'n meerderheid van meer as 400 setels in die parlementêre verkiesing van 1984.

Miljoene Indiërs het met Rajiv Gandhi se politiek verskil. Maar sy sjarme, persoonlikheid en aantreklikheid het deurentyd verzek dat hy nie een van die klomp gehate beroeps politici word nie. **M.R.**

NARAYAN SWAMY doen verslag

Die lyk van Rajiv Gandhi na die bomontploffing (Foto: AP)

Gandhi is toe beskou as 'n bringer van verandering, 'n politieke wasmiddel wat die met korupsie besmette politiek van Indië sou skoonwas, wat betrekkinge met die land se kleiner buurstate sou verbeter en - soos hy self herhaaldelik gesê het - wat die land die 21e eeu sou binnelei. Hy het sy woord gestand gedoen. Rekenaars het die tydlose Indië begin binnestroom. Aan die politieke front het hy almal geskok deur leiers van sy eie Kongres-party te brandmerk as "magsmakaars".

Die pers het hom onmiddellik "Mnr Skoon" gedoop.

En net so skielik het alles begin verkeerd loop.

Gandhi se weersin in die tradisionele Indiese politiek en die politici het hom vertroude leiers van die Kongres opsy laat skuif. Hy het staatgemaak op vriende wat mettertyd beskou is as politieke nuwelinge wat nie in voeling is met gewone mense nie.

Stadig maar seker het mense Gandhi begin beskou as 'n man wat die probleme van Indië nie begryp nie. Sy liefde vir vinnige motors en plesieruitstappies het hom heeltemal verwesters laat lyk. Maar dit was miskien bloot natuurlik vir 'n jong man met sy opvoeding.

Rajiv Gandhi is op 20 Augustus 1944 in Bombaai gebore. Syvroeë kinderjare het in sy premier-oupa se woning Teen Murti in Nieu-Delhi deurgebring, waar sy ma as die premier se gasvrou opgetree het.

Gandhi het skoolgegaan in Dehru Dun, 'n rusoord in die heuwels in Noord-Indië. Daarna is hy opgelei aan Cambridge se Trinity College - waar hy Sonia ontmoet het - en die Imperial College in Lon-

den, waar hy in die meganiese ingenieurswese gestudeer het. Toe Gandhi terugkeer uit Engeland, het hy hom by die Delhi-Vliegklub aangesluit en uiteindelik 'n vlieënier in die staatsbeheerde Indiese Lugdiens geword. Sy politieke ondergang is veroorsaak deur die skandaal wat in April 1987 losgebors het oor 'n uitbetaling van miljoene dollar deur die wapenvervaardiger Bofors. Dié skandaal het sy party se bewind in die verkiesing van November 1989 omvergewerp.

Die Bofors-skandaal, wat van tyd tot tyd weer deur die Indiese pers opgehaal en lewend gehou is, het Gandhi se "Mnr Skoon"-beeld uitgewis. Dit het gelyk of hy rigtingloos is.

Toe hy nie meer premier was nie, het Gandhi nie soos soos 'n leier van die opposisie opgetree nie as soos 'n man met sy oog op die premierskap. Hy het 'n skadukabinet gevorm en sy kans afgewag.

Die geluk was aan sy kant. Die minderheidsregering wat ná sy

nederlaag gevorm is, het net 11 maande gehou. Daarna is nog 'n minderheidsregering saamgestel met die Kongres (I)-party se hulp - maar dié regering was net 11 dae aan bewind.

Volgens meningspeilings was Rajiv Gandhi die voorloper in die huidige verkiesing, waarvan die eerste ronde Maandag gehou is. Ná sy dood is die tweede en die finale ronde nou uitgestel.

Gandhi was besig om die kiesers te vertel dat net hy in Indië 'n stabiele regering tot stand kon bring, toe 'n kragtige bom sy loopbaan en sy lewe eensklaps beëindig.

Sy vredesame gesig glimlag egter steeds op derduisende verkiesingsplakkate. - (AFP) **VII**

Myne is tog beter as joune, whê!

EENUUR die grou en donker Kaapse nag sweef die Duitse weelde-motor om een van die berugte draeie van Kaapstad se Chapman's Peak. Agter die stuur is Christopher White, moeg en tam.

Eensklaps gly die motor en stort oor die afgrond. White, vasgegordel, stort 100 meter na benede. Hy hoor die vensters bars en die metaal kraak soos sy voertuig bollemakiese slaan oor die rotse. Uiteindelik klim die geskokte bestuurder met drie gekraakte ribbes en 'n gebreekte heup uit. Die dood is gefnuik.

Die laaste maande het Suid-Afrikaners dikwels oor die televisie gehoor dat twee faktore White se lewe gered het: hy het sy veiligheidsgordel aangehad en hy het in 'n Mercedes-Benz gery. Dié motormaatskappy het volle munt uit die ongeluk geslaan en 'n advertensie gemaak wat wêreldwyd bekroon is.

Maar toe kom nog 'n Duitse weelde-motor en pak óók Chapman's Peak se bedrieglike draeie aan. Soos die Benz, sweef hy ook om die draeie en gly ook - maar val nie by die afgrond af nie. Want sien, sê BMW, hulle motor is eintlik die veiligste - danksy BMW se aktiewe veiligheidsapekte.

Skaars was dié advertensie op die kassie, of die advertensiewese se waghond in Suid-Afrika, die Gesagsvereniging vir Reklame-tandaarde (GVR) besluit dat BMW hul advertensie moet verwijder omdat dit die verhaallyn van Mercedes-Benz sou gesteel het. Maar skaars was dié besluit geneem, of nog 'n "afgrond"-advertensie verskyn. 'n Seuntjie jaag in 'n kaskar by 'n pas af, val homself nerf-af en stap bek-af met sy stukkende kaskarweg. Toe maar, sê Toyota, moenie bekommerd wees nie, ons sal jou kar herstel. Toyota is dié motormaatskappy wat die beste nasorg bied.

Die GVR het geen probleem met dié advertensie nie.

Maar asof al dié gejaery teen afgronde af nie genoeg is nie, is daar nog boonop die klomp lawwe supermarktrolleys wat resies jaag in 'n pas. Dis 'n woeste gespoek en 'n deurmekaarspul terwyl die een ná die ander by die afgrond afstort terwyl die Checkers-waentjie die voortou neem.

En toe kom Land Rover met 'n advertensie waarin een van hul kragvoertue teen Chapman's Peak opry...

Nou hoekom is die BMW-advertensie verbied en die ander met 'n soortgelyke verhaalgegewe nie? In Suid-Afrika gaan die advertensiewese gebuk onder beperkings, reëls en regulasies wat reklamemaatskappye kan dwing om advertensies aan die mark te onttrek of te verander. Die Suid-Afrikaanse advertensiekode verbied kompeteterende adverteering. Met die verbod op die BMW-advertensie het die GVR geen klag ontvang nie. Nie eens Mercedes-Benz het gemeen die BMW-advertensie oortree die kode of plaas hul advertensie in 'n slechte lig nie. Die GVR se assistent-direkteur, Dalene Beukes, sê egter die GVR tree nie noodwendig net teen advertensies op wanneer

klage ontvang word nie. Die GVR het op eie houtjie besluit die verhaalgegewe van die BMW-advertensie is "gesteel". BMW het egter teen die verbod op sy advertensie geappelleer en dit is opgehef.

Was die verbod op die BMW-advertensie onregverdig? Die GVR wil geen kommentaar lever nie. "Ons beskou die geleenthed as afgehandel," sê Beukes.

BMW se kommunikasie-bestuurder, Johan Kleynhans, meen die BMW-advertensie "het die Mercedes-Benz-advertensie met die tong in die kies aangevat".

"Die reklame in Suid-Afrika is baie ernstig. Ons advertensie was op ons eie teikenmark gerig en gesê as 'n BMW bestuur word, sal die draai verry word. Mercedes-Benz se advertensie het gekonsentreer op die passiewe veiligheidseienskappe - terwyl ons advertensie gekonsentreer het op die aktiewe veiligheidseienskappe van 'n BMW."

Kleynhans sê dié BMW-advertensie was 'n "taktiese" advertensie en nie "strategies" nie. "Op kort termyn kon ons advertensie dalk selfs tot Mercedes-Benz se voordeel gestrek het, maar nie op lang termyn nie."

"Ons is nie kwaad oor die verbod wat op die advertensie geplaas is nie. Op die ou end het die hele advertensie-nywerheid daarby baat gevind - omdat die GVR gesien het hy kan meer vryheid in dié verband toelaat."

Kleynhans meen die GVR se beheer-regulasies is noodsaaklik omdat vergelykende reklame verbruikers mislei.

Gerrit Rautenbach van die reklamemaatskappy Lindsay Smithers, wat die Toyota-advertensie met die seepkiskarretjies gemaak het, sê dié advertensie wou "glad nie doelbewus" dieselfde beginsel gebruik as Mercedes-Benz en BMW se advertensies nie.

Dié advertensie het onlangs die ATKV se prestige-prys vir oorspronklikheid gewen. "Dit was glad nie bedoel om met Mercedes en BMW te spot nie. Persoonlik meen ek die BMW-advertensie was tenaan die Mercedes-Benz-advertensie omdat die twee motors in baie opsigte ook dieselfde is. Die BMW-advertensie het myns insiens daarom ook bietjie platgeval."

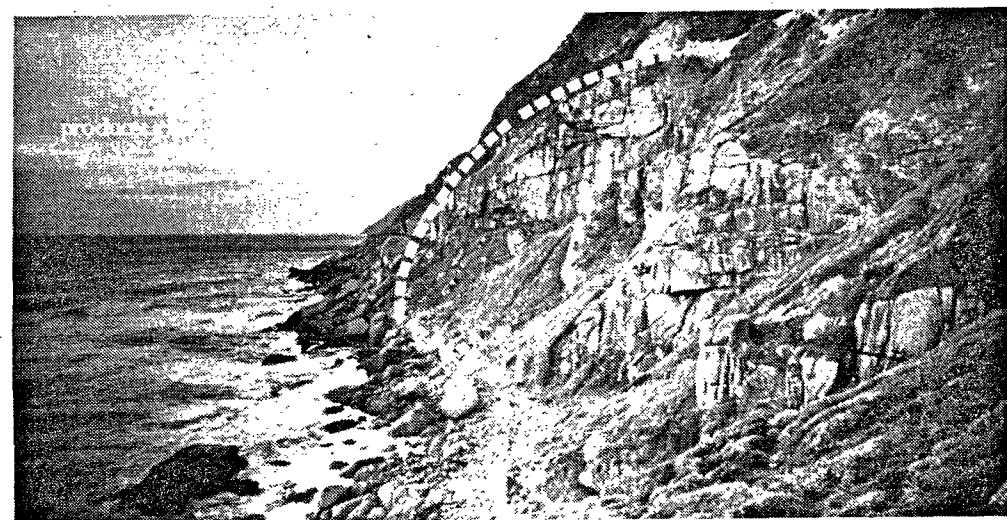
Rautenbach sê hy is teen vergelykende reklame gekant omdat hy meen dis 'n "goedkoop uitweg". Daar is sprake dat dié soort reclame in Suid-Afrika toegelaat sal word, maar ek vind dit onsmakklik, oneties en goedkoop - wat word dan van die uitdaging en goede reklame?

"Vergelykende reclame is 'n goedkoop manier waarop verskillende produkte mekaar kan afskiet en afkraak, pleks daarvan dat agentskappe unieke idees soek om hul produkte te verkoop."

Wat die ooreenkoms tussen die Toyota- en die Checkers-advertensie betref, meen Rautenbach dat Checkers publisiteit aan Toyota gee indien verbruikers aan Toyota dink wanneer hulle die Checkers-advertensie sien. "Gebeur dit, het Checkers met sy advertensie 'n fout begaan."

Die GVR sê hulle beveel "gereeld"

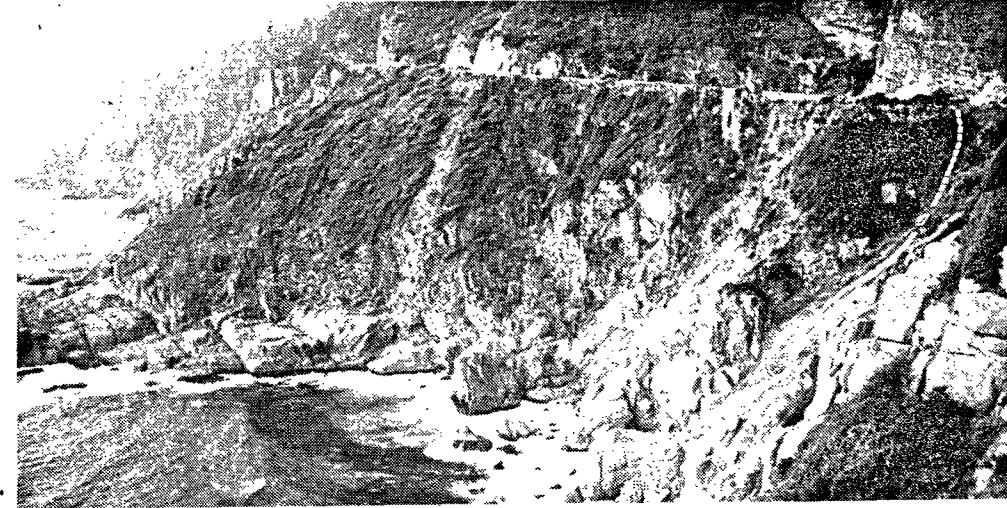
In Suid-Afrika pas die Gesagsvereniging vir Reklame-tandaarde streng beheer oor vergelykende advertensies toe. 'n Adverteerde mag nie sommer 'n mededinger se produk in 'n slechte lig stel nie. Maar soms, lyk dit, gaan die GVR effens te streng te werk - soos toe die BMW-advertensie onlangs verbied is omdat dit te veel na Mercedes-Benz s'n sou lyk. **PEARLIE JOUBERT** doen verslag

Mercedes-Benz het gevallen en oorleef...

BMW is om die draai sonder om te val...

en Landrover ry van onder af op.

advertensie-maatskappye aan om sekere advertensies "liever nie te gebruik nie of dit heeltemal te verander"...

Verlede jaar het die GVR 1 029 klage teen advertensies ondersoek. Beukes sê die mees algemene klage dié teen deeltitel-behuingskemas en verslankingsmiddels omdat "dié maatskappye geneig is om onrealistiese aantygings te maak".

Hoewel die GVR nie rekord hou van hoeveel advertensies die la-

aste jaar verbied is as kompetente adverteering nie, sê Beukes daar kom "min" sulke gevalle voor omdat adverteerders weet wat hulle mag en nie mag doen nie.

Die GVR sê 'n advertensie word as kompetenter beskou indien die "eiendom wat in besonder met 'n bepaalde produk geassosieer word" deur 'n ander produk gebruik word. "Dat Kentucky-hoender Finger-Licking Good is, is die slagspreuk van dié produk. Indien 'n ander produk ook Finger-

Licking Good sou gebruik, sou dit as kompetenter adverteering beskou word," sê Beukes.

"Enige simbool kan deur twee verskillende adverteerders gebruik word, maar die kyker of leser mag nie mislei word nie. Enige adverteerde kan byvoorbeeld 'n sebra gebruik, al het dit Trek se simbool geword. 'n Sebra mag egter nie in dieselfde konteks gebruik word waarin Trek dit gebruik nie," sê Beukes.

Eetstaking raak kritiek

DIE eetstaking van 197 politieke gevangenes, een van die mees dramatiese eetstakings in die geskiedenis van Suid-Afrika, is besig om op 'n ernstige krisis vir die regering af te stuur met minstens tien eetstakers wat al mediese probleme ondervind na meer as drie weke sonder kos.

Die eetstaking is die bron van diep bitterheid in die swart gemeenskap en sal na verwagting in die komende week tot nog massa-aksie deur die ANC lei.

Die eetstaking is begin omdat politieke gevangenes nie teen 30 April vrygelaat is soos die regering beloof het nie.

Rafiq Rohan, 'n politieke gevangene wat pas vrygelaat is, het dié week voor 'n gehoor van meer as duisend mense by die Universiteit van Kaapstad met tranen in sy oë vertel hoe eetstakers in die Somerset-Hospitaal in Groenpunt met boeie sonder voerings aan hul beddens vasgeketting is. Rohan, 'n Natalse joernalis wat sedert verlede jaar weens terrorisme op Robbeneiland aangehou is, is verlede week saam met 27 ander teen hul sin na Pollsmoor oorgeplaas. "Vrylating of die dood het 'n soort mantra tussen ons geword," sê Rohan wat 'n paar dae saam met vyf ander in 'n ernstig verswakte toestand in die hospitaal deurgebring het.

Tydens 'n verklaring van die ses in die

hospitaal is hul toestand uiters kritiek, maar is hulle vasbeslot om voort te gaan tot hulle vrygelaat word.

Rohan sê hulle het nagenoeg 15kg elk verloor, is nie in staat om te loop nie en ly aan maag- en nier-verwante siektes.

"Hulle word gereeld deur gevangenisoverhede met lekkernye getempteer," sê Rohan. "Tot verlede week is geen besoek van naasbestaandes toegelaat nie."

Ses eetstakers is reeds in die Somerset-Hospitaal in Somerset-Wes opgeneem en Transvaal is twee eetstakers reeds in die hospitaal opgeneem en minstens drie eetstakers in rolstoel aangesien hulle nie meer self kan loop nie.

Van die 2 000 aansoeke om vrylating wat die regering sedert Februarie vanjaar ontvang het, is net meer as 300 aangehouenes vrygelaat. Die ANC sê dat minstens 1 800 politieke gevangenes nog in aanhouding is. Boonop word aantyggings gemaak van swak behandeling en aanranding van eetstakers deur menseregte-prokureurs, die ANC en Regslui vir Menseregte gemaak:

* In Modderfontein-gevangenis is ses aangehouenes sedert 2 Mei op 'n eetstaking. Die prokureur van dié groep mense, wat almal lede van die Phola Park beskermingskomitee is, sê dat een van dié mense in 'n ernstige toestand verkeer en dat daar reeds bloed in

sy urine is. Die ander aangehouenes is swak en het die afgelope 20 dae net een glas water op 'n dag gedrink. Aangehouenes beweer dat die tronkowerhede in 'n stadium geweier het om water aan hulle te gee in 'n poging om hulle van die eetstaking te laat afsien.

Hul prokureur, Richard Spoor van die firma Cheadle, Thompson en Haysom, sê dat sy kliënte baie gewig verloor het en verlede Vrydag in die selle vir eensame opluiting geplaas is. Spoor sê dié mense moet elke dag 15 minute lank oefeninge doen en word nie toegelaat om gedurende dié tyd te sit nie.

Twee eetstakers, Sydwell Hutsu Bheki en Sampson Motoanege ('n MK-lid van Qwa-Qwa), is sedertdien ook in die hospitaal opgeneem en hul toestand is na bewering ernstig.

* In Pietermaritzburg het die gevangenisoverhede die eetstakers se watergebruik beperk tot minder as 'n koppie per dag. Dié aangehouenes het ook eers op die vyftiende dag van hul eetstaking mediese behandeling ontvang. Volgens Regslui vir Menseregte slaap dié mense op sementvloere.

* In Barberton is minstens sewe aangehouenes op 'n eetstaking. Dié mense is in die lykshuis aangehou en gevanganis-

oerhede het glo aan hulle gesê dat hulle daar gehou sou word totdat hulle "doodvries". Die gevangenis-oerhede het dié oorblywende groep eetstakers van "poging tot selfmoord" aangekla. Hulle word in aparte selle aangehou sedert hulle met die eetstaking begin het.

* In Westville, waar agt aangehouenes op 'n eetstaking is, is dié groep mense ook vir 'n tyd lank water geweier deur die oerhede. Regslui vir Menseregte sê ook dat die groep eetstakers na "koue selle" verskuif is nadat die eetstaking begin is.

* Op Robbeneiland waar 17 politieke gevangenes op 'n eetstaking is, is aangehouenes aanvanklik aan hulle beddens vasgeketting.

* In Pollsmoor is nege politieke gevangenes volgens die ANC op 'n eetstaking.

* In die Pretoria-gevangenis is 18 mense op 'n eetstaking. Een van dié mense het reeds bloed in sy urine en het nog geen mediese behandeling ontvang nie.

* In Groenpunt is 11 aangehouenes op 'n eetstaking. Die krane in dié mense se selle is gesluit.

In die Grootvlei-gevangenis in Bloemfontein is agt aangehouenes ook tans op 'n eetstaking en is na bewering die afgeloede twee weke reeds op 'n eetstaking. - CHRISTELLE TERREBLANCHE EN PEARLIE JOUBERT

'n Askari, 'n polisieman of 'n beriggewer?

Wat is die verskil tussen 'n Askari, 'n "beriggewer" en 'n polisieman? En hoekom sou 'n ver-regse die ANC op eie inisiatief binnesypel en opleiding in Oos-Duitsland ondergaan. JACQUES PAUW doen verslag

TERWYL die gewese Vlakplaas-operateur Ronald Desmond Bezuidenhout - wat verlede week vertel het hoe die polisie die Harms-kommissie bedrieg en saamgesweer het om Dirk Coetzee te vermoor - van deesweek uit vrees vir sy lewe skuilting gaan soek het, het die SA Polisie in 'n verklaring gesê hulle beskou dié bewerings in 'n baie ernstige lig "en die ondersoek in die verband duur voort".

Die polisie het gister in 'n verklaring aan VWB gesê dat 'n lasbrief vir Bezuidenhout se inhegtenisneming uitgereik is en dat 'n klage teen hom ondersoek word omdat hy polisiedokumente sou vervals het.

Bezuidenhout was vanaf Maart 1989 tot Oktober 1990 'n lid van die Vlakplaas-eenheid van die polisie.

Hy het onthul dat 'n groep polisiemanne van Vlakplaas, waarvan hy deel was, kort ná die aanstelling van die Harms-kommissie besluit het om Coetzee te vermoor. Die polisiemanne het eers besluit om 'n kis vergiftige drank aan Coetzee in Londen te stuur, maar het later besluit om hom op die "Ruth First-manier" te vermoor.

'n Johannesburgse prokureur, Bheki Mlangeni, is onlangs deur 'n pakketbom gedood wat aan Dirk Coetzee geadresseer was.

Vlakplaas beskik oor 'n hoogs-opgeleide plofstoef-deskundige, Steve Bosch, wat volgens Bezuidenhout oor die vermoë beskik om gesofistikeerde plofstoefstelle te vervaardig. Volgens Bezuidenhout het hy onder meer 'n kluis in sy kantoor waarin plofstoef geberg word.

Die polisie het dié week geen besonderhede oor hulle ondersoek rondom Bezuidenhout se bewerings bekend gemaak nie, en *Vrye Weekblad* daarvan beskuldig dat hy die polisie beswadder het op grond van ongetoeste, onbeëdigde of onbevestigde bewerings van slegs één persoon. "Dit is uiter swak joernalistiek," sê die polisie in 'n verklaring.

VWB is verlede week deur twee senior polisieoffisiere besoek waartydens onder meer 'n verklaring van Bezuidenhout aan hulle oorhandig is. Die verklaring is by Bezuidenhout afgeneem terwyl hy in die Weskoppies-Hospitaal was.

Bezuidenhout is intussen uit dié hospitaal ontslaan en op sy eie verantwoordelikheid vrygelaat. 'n Groep AWB-militariste, onder leiding van die onderleier van die AWB op Brits, Hennie Nel, het verlede Vrydag by die streekshof op Springs opgedaag om hom te ondersteun.

Die polisie het verlede week bevestig dat Bezuidenhout militêre opleiding by die ANC in Angola en Oos-Duitsland ontvang het, maar ontken dat hy dié organisasie geïnfiltreer het as 'n lid van die veiligheidspolisie.

Bezuidenhout, wat erken dat hy ver-reg is, het dié week die bewering van die polisie dat hy by die ANC uit eie oorweging aangesluit het, verwerp en gesê dat sy politieke oortuigings nog altyd in skrille kontras met dié van die ANC was.

"Daar is geen manier waarop ek die organisasie uit my eie sou infiltreer nie. Ek is vir maande lank in Angola aangehou en gemartel voor ek uiteindelik Oos-Duitsland toe gestuur is. Ek het die vermederings en die

martelings net om een rede deurstaan - omdat dit my plig en opdrag as polisieman was," sê Bezuidenhout.

Hy sê verder dat hy die land in 1985 onder die naam Duncan Smith met 'n vals paspoort verlaat het en weer die land met dieselfde paspoort binnegekom het. Hy sê dié paspoort is deur die polisie aan hom uitgereik. "Waar sou die ANC aan so 'n paspoort kon kom?" vra Bezuidenhout. Die polisie het in verlede week se kommentaar erken dat hy in besit van 'n vals paspoort onder die naam Smith was.

Bezuidenhout sê dat hy nooit bloop net 'n "askari" was nie, maar 'n volle lid van die SA Polisie. Hy sê hy het sy arsenaal wapens - wat die polisie ontken oot aan hom uitgereik was - aan talle mense gewys en selfs 'n foto daarvan geneem.

Dit het verder aan die lig gekom dat lede van die SAP sy woning twee keer die afgelope paar weke besoek het en verskeie items daaruit verwyder het. In die eerste geval is sy paspoort, met 'n valse identiteitsdokument, sy geboorte- en trousertifkaat en 'n SAP-identiteitsdokument in beslag geneem. 'n Kwitanisie is hieroor uitgereik.

Die polisie het bevestig dat 'n album waarin onder meer amptelike foto's verskyn het van gesoekte persone, 'n SAP-telefoonlys, dele van 'n Russiese wapen asook ander dokumente gevind is. Tydens die ander besoek, sê die polisie, is "n paspoort, 'n huweliksertifkaat, 'n geboortesertifkaat ensovoorts" deur Bezuidenhout se vrou, Marylin Bezuidenhout, aan hulle oorhandig. Die polisie sê een van die besoekers het gevolg

op 'n klag van Marylin Bezuidenhout dat haar man haar huis vol plofstoef sou geplant het. Van die dokumente het sy aan die polisie oorhandig omdat sy nie seker was of sy wettig getroud is nie.

Marylin Bezuidenhout self sê die polisie het tydens die tweede besoek ook nota's in verband met Bezuidenhout se infiltrasie van ANC-eenhede, 'n bedankingsbrief van Renamo vir die opleiding wat hy aan hulle verskaf het en 'n aantal *Soldier of Fortune*-tydskrifte verwyder. Geen lasbrief is ooit getoont tydens die deursoeking van sy huis nie.

Vrae het ook ontstaan rondom die polisie se verduideliking dat Bezuidenhout nie 'n polisieman was nie, maar "aangewend is om terroriste uit te ken". Dit blyk dus dat hy 'n askari was. Terselfdertyd het die polisie egter erken dat Bezuidenhout aangewend is om "dagga te koop ten einde verskaffers aan te keer". In die proses het hy twee mense verwond, sê die polisie.

Die polisie het weer eens gesê ja. Bezuidenhout nooit 'n lid van die polisiemag was nie, maar as 'n "beriggewer" op Vlakplaas gewerk het 'n Polisie-wôordvoeder sê daar was nooit 'n amptelike aanstellingsertifikaat aan hom uitgereik nie.

Die polisie sê dat hulle Bezuidenhout verlede Vrydag kort voor hy in die hof verskyn het, ondervra het. "n Afspraak is in die teenwoordigheid van sy prokureur gemaak sodat die ondervraging voortgesit kon word. Mr. Bezuidenhout het nie die afspraak nagekom nie," sê die polisie.

Die polisie sê dat hulle min twyfel het dat die getuigskrif van die Ministerie van Wet en Orde wat Bezuidenhout aan *Vrye Weekblad* getoon het, vervals is. "Wat egter baie jammer is, is die feit dat *Vrye Weekblad* so baie waarde geheg het aan hierdie besondere dokument, maar dit nooit met die polisie uitgeklaar het nie."

**Die woordtowenaar
is rustiger**

SOOS DIE SO
Breyten Breytenbach
Taurus (R34,95)

FANIE OLIVIER

GEEN digter in Afrikaans se nuwe werk word met soveel afgwagting nadergehaal as Breytenbach nie. Missien is dit onregverdig teenoor die woordtowenaar, want mens kan net soveel keer bakens verskuif en op 'n manier bly jou seine altyd betroubaar dieselfde. Hiervan is sy jongste digbundel, *Soos die so*, duidelik 'n teken. 'n Mens is nie seker of dit bewus so beplan is nie, maar die werk bewys ook in die geval van Breyten Breytenbach dit partykeer tog maar beter is om die ou koeie in die soetgrasland te laat.

Soos die so is eintlik twee bundels. Die eerste, *Soos die so* met inleidende Gebruiksaanwysings vir 'n skryfdaad, kom uit 1974. Die bundel word ingegee deur 'n nuwejaarsvoorneme om elke dag binne 18 reëls iets neer te pen: "nagemmer". Nêem hy dit op 'n keer; "toktikkie se nagregister" is die hele teks se newetitel.

Hy begin getrou, maar soos baie dagboekskrywers rafel hy uit en word baie dae sonder neerslag en nagié sonder drome. Soos in al sy verse van vroeër is die droom hier dikwels sentraal: "droom/ is 'n ding/ van verder kan dink/ in die donker singink" skryf hy op 7 Maart 1974.

1974 lê ver terug: sewentien jaar. Maar meer as net die jare wat ligweg getel word, want tussen 1974 en vandag is daar die digter se tronkgeschiedenis met die diep donker gat waar die wolman woon. En die verbete groei van die digtortokkies-as-mens.

Die eerste bundel/afdeling/gedeelte klink oud, en vol bekende Breyten-frases en temas. Daar is die spanning tussen Parys en Suid-Afrika, die laasgenoemde nog die paradysslike waar "God sit en droom in 'n mikboom met bril en boek en beker". (p16)

Maar soos in bundels soos *Kouevuur* skryfword die verwoving van dié paradyss deur die politiek skerp veroordeel in die aanvalle op "Afskaners".

Daar is nog die verkenning en die verheerliking van Afrika ("ons moet onthou watter vasteland ons roer", (p36) en soos in die bundels van Breyten se voortyd word die gedigte dikwels geteken as 'n op reis gaan, 'n soek na iets wat in die geheue vasgevang word.

Met die na-kennis waarmee dié gedigte gelees word, word die metafoor van verset en van gevangenskap skielik opvallend - is hierdie gedigte uit 1974 profetiese voorspele vir die gebeurtenisse wat hulle 'n jaar later sou afspeel?

Op 4 September 1974 sluit sy boekie af. Sommer so. Soos die so.

Die tweede gedeelte van *Soos die so* hervat in September 1988, dus veertien jaar later, wanneer die digter, a sadder man and wiser now, besluit om sy boekie vol te maak. Dié bundel noem hy Papiergelede met ook hier 'n voorwoord of inleiding: Die geheue van voëls in die dae van rewolusie.

Dié inleiding bevat 'n belangrike klein *ars poetica* in sewe momente, met 'n bevestiging van 'n ou oortuiging: "Skrywe is, so sien jy die saak, hoogstens dit: 'n poging om die niet te struktureer, d.w.s. lyne te gooi oor die oneindigheid, gedoem tot mislukking". (p135)

Dit mag 'n ou oortuiging wees, maar hier kry dit sêerder en roeper gestalte as veertien jaar vroeër: "of jy krap die sere/ of jy flans 'n verlore werklikheid saam" (p150).

Natuurlik bly hierdie verse in gesprek met alles van destyds, daardie verlore werklikheid: in November word Timboektoe en Wes-Afrika dialektiese teenpole vir sy Oos-Afrika gedigte in bv. kouevuur, die sere nog steeds in so baie verse "in die ban van Afrika". (p160)

Die paradoxale verhouding met die geboorteland duur altyd voort: onvatbaar. En woorde is al wat daar oorbly - woorde wat die afstand en die verlange beide besweer en verwoerd "in verbuigings van ontstaning". (p169)

Saan met ontstaning klink daar ook, soos die so, sterflikheid. Opvallend egter vir my is dat dit hier minder angstig en opstandig is: in wat dit sê en hoe dit sê: "vruggebruik het jy van hierdie môre," bely die digter dit in sy pragtige voëlvfers van 16 Desember.

Met die besluit om in dié bundel een jaar se verse vas te vang, al lê hulle veertien jaar uitmekaar, bevestig die digter die willekeurheid van samehang, wil hy ons dwing om teen ons beterwete in, grense op te skort. Kyk, die maer man met die groen triu het tussen julle kom woon en 'n streep-pak later is hy nog; anders, maar nog hy.

Die selfrefleksie het verdiep, onderstrome is kouer en sterker, en die beeldspraak van die latere gedigte verloop veel rustiger, sonder die stroomversnellings wat jou dikwels vroeër laat gryp het aan die katel. Nou, al lesende soos die digter al skrywend, word die roes groter nugterheid; besluit 31 Desember 1988: "terwyl jy aandagtiger dink aan gedigte maak/ die bedink-inkleur en opmaak van die dood".

(FANIE OLIVIER IS HOOGLEERAAR IN AFRIKAANS AAN DIE UNIVERSITEIT VAN VENDA)

Nee wat, ons het vars lug nodig

THE JOURNEY

Frank Anthony
Ravan Press (R29,95)

MARIUS CROUS

IN die stukkie biografiese inligting op die stofomslag van Frank Anthony se eerste roman word die leser meegedeel dat die ouer 32 van sy 50 jaar intens betrokke was by die opposisiepolitic in Suid-Afrika. Hiermee staan die bekendstellingspamflet van Ravan Press: "His belief that unless the oppressed masses on a large scale became aware of these weaknesses (i.e. structural weakness within the liberation movement) and develop a conscious struggle against them within the mass struggle the ideals and objectives of the struggle must continue to be frustrated."

Met dié doel het Anthony sy roman van 225 bladsye aangepak. Die basiese verhaalgegewe sentreer rondom Comrade B wat gevra word om Comrade Chair in 'n naburige buurland te gaan spreek en in te lig oor die stand van sake in die binnelandse aksie van die Organisasie. Ná 'n lang treinrit en 'n paar ontberings kom hy by Comrade Chair uit, maar die eens dinamiese revolucionêre leier is nou 'n seniele ou man met 'n boepmagie (p189) en heeltemal onder die beheer van sy vrou - die *grande dame* van die organisasie. Die grootse leier wat 20 jaar gelede op die verhoog van die Kaapse Stadsaal die mense drie uur lank kon mesmeriseer (p198) is nou net 'n ou man wat deurmekaar praat en Comrade B terugstuur van waar hy gekom het. Die hele reis was dus futil.

My grootse beswaar teen die roman is dat dit besonder prekerig is. Dit word deurgaans aangebied vanuit die perspektief van Comrade B, "the vice-chair, most senior member and representative of the entire home front, out on a special and profound mission" (p197). Die hele roman beskryf sy lang reis deur Suid-Afrikaanse binne-

land in 1988 van sy vertrek op Bellville-stasie tot en met sy aankoms in 'n naburige land (Botswana?). Tussendeur word daar te doelbewus gepoog om die "cause" van die verteller, sy gevoel vir die werkersklas, aan die leser op te dring.

Ewe gevaw word selfs gedeeltes uit Karl Marx (met bronverwysing en al) op bladsy 18 aangehaal, en die stukkie geskiedenis wat die aanhaling voorafgaan, is darem ook net 'n bietjie te doelbewus.

Die verhaalgegewe is besonder skraal, maar word lank en uitgesponne deurdat die skrywer nie oor die vermoë beskik om te besnoei nie. Daar is ook te veel storieyne wat net genoem word, maar nie noodwendig ontwikkel word nie. Een is die verhouding tussen Comrade B en die aansienlike Comrade Z. Tussendeur is daar ook die voortdurende terughunkering na 'n vervloë jeug en 'n skuldgevoel oor sy vrou en kinders. Mens vra jou ook af of die laasgenoemde, gesien binne die konteks van die gebeure, werlik so 'n gewigige kwessie sou wees dat Comrade Chair dit as aanval op Comrade B kan gebruik.

Die verteller se vlug oor die grens en die tyd wat hy in die ou vrou se hut deurgebring het, lok noodwendig 'n vergelyking uit met Bessie Head se roman *When Rainclouds Gather* waarin die hoofkarakter Makhaya ook 'n politieke vlugteling uit Suid-Afrika is en in dieselfde situasie verkeer. Die karikaturale voorstellings van Comrade Chair vertoon taamlik ongeslaag as dit byvoorbeeld geplaas word langs soortgelyke karikaturale voorstellings in die roman van iemand soos Cyprian Ekwensi.

As reisbeskrywing slaag die roman deels; as reis in die innerlike van die revolutionêr is die roman ook net nog 'n roman oor die innerlike bewussyn van nog 'n karakter. Volgens die agterblad van die roman, word dit beskryf as "a new direction for the South African political novel". Myns insiens is dit geen nuwe rigting wat ingeslaan word nie, maar eerder net nog 'n pseudo-politiese roman op die ou patroon. Ek sluit af met die volgende woord van Barbara Masekela in die April-uitgawe van *Tribute*: "I think that we need fresh air and freedom and democracy - in music, in theater, in all things."

(MARIUS CROUS DOSEER AFRIKAANS AAN DIE UNIVERSITEIT VAN NAMIBIA)

Bevry jou denke die week.

By Sunnypark Exclusive Books se Boekfees. 29 Mei — 2 Junie.

As 'n boek net so goed is soos sy leser, is hierdie advertensie 'n hulpkreet. Want ons het soveel voortreffelike boeke hier versamel — boeke wat nodig het om deur leser soos jy waarde te word. Ons nooi jou dus hartlik uit na Exclusive Books se Boekfees, waar jy die allerjongste titels sal vind. Jy staan selfs 'n kans om een te wen! Deelname is net so vry soos jou denke. Fonteinhof, Sunnypark Sentrum, Esselenstraat, Pretoria. Tel 012-44-1118/9.

Wo: 12:00—21:00, Do: 10:00—21:00, Vr: 10:00—22:00, Sa: 09:00—22:00, So: 10:00—19:00

SB
EXCLUSIVE BOOKS.

Sunnypark Exclusive Books se Boekfees. Na 29 Mei is dit blote fiksie.

HUNT LASCARIS TBWA 105145/A

24

VRYDAG

TV1
 5.15 Larry King
 6.00 Good Morning South Africa
 8.25 Health Week
 1.00 Headline News
 1.30 Business Day
 2.00 Programrooster
 2.03 Telerama
 3.30 Chip 'n'Dale: Rescue Rangers
 4.00 Bible Story
 4.05 Santa Barbara
 4.30 Another Life
 5.00 Fast Forward
 5.45 News
 6.00 Sounds Country
 6.30 Gillette Sport
 7.05 Macgyver: The Wasteland
 8.00 Die Nuus
 8.35 Orkney Snork Nie II
 9.10 Die Staalmagne
 10.00 Skuldige Onskuldiges
 00.00 Dubbel en Dwars
 01.00 Oordenking
 01.05 Uitsending eindig

TV234

1.00 Diaduma Ka Niknaks 526 - Magazine Programme Sekunjalo Thakaneng Pick a Box
 3.15 Ezabantwana Tsa Bana
 3.45 Telerama
 4.15 Edutaining the English way
 5.00 Capitol
 5.30 The Bold and The Beautiful
 5.57 Evening Prayer
 6.00 Intokoza Maitemogelo
 6.30 Shell Road To Fame
 7.00 News
 7.30 Imlini/Ke Bokae
 8.11 Festival Mondial Circus
 8.30 Topsport
 8.55 News Update
 9.04 Three Amigos!
 10.56 Married People
 11.23 Muzik A La Carte
 11.49 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 10.28 Stasie open
 10.30 Moscow on the Hudson
 12.30 Stasie sluit
 INTEKENARE:
 2.58 Stasie open
 3.00 Dumbo's Circus
 3.30 The Smurfs
 4.00 Wowser
 4.15 Eko-boffins
 4.40 Sylvanian Families
 5.00 Hot Hits
 5.55 Jakes Fitness Minuite.
 OOPTYD:
 6.00 Loving
 6.29 Hyperama Price-Busters
 6.30 The World of National Panasonic
 INTEKENARE:
 7.00 Top Gun
 9.00 Bat 21
 11.00 Naked Lie
 00.45 Three Men and a Baby
 02.25 The Mirror Crack'd
 04.10 The Shaggy DA
 05.40 Across the Soviet Union
 06.35 My Riviera

25

SATERDAG

TV1
 05.57 Oggendboodskap
 06.00 Baby & Company
 06.30 Agriforum
 07.00 Goeiemore Suid-Afrika
 09.00 Swerwerskos
 09.20 What If...?
 09.45 Onderste Bodem
 09.55 Featherfoot Farm
 10.05 Walt Disney
 10.30 Allemans
 11.00 Gerhardus en Petronella
 11.05 Snuffels Smith en Bennie Grootog
 11.10 Kode IFB17: Die Vasgekeerdes
 12.00 Topsport
 6.00 Die Nuus
 6.15 Kompas
 6.20 Debuit
 7.05 E.N.G.
 20.00 News
 20.35 LA Law
 9.30 Feature Film: Permission To Kill
 11.05 Late Night Film: Death of a Son
 00.40 Epilogue - The Rev Garth Bainbridge
 00.45 Transmission ends

TV234

09.00 University of the Air
 09.50 Breaking the Barrier
 10.05 The Story of the Grape
 10.10 Cedric The Crow
 10.20 Featherfoot farm
 10.30 Manufacturing Game
 10.35 Super Sam Swots Safety
 10.40 Insurance - The Inside Story
 10.50 Telerama
 11.40 An Alphabet of Birds
 11.50 The Cleanliness Film
 12.06 Simple Machines - Pulleys
 12.18 Rhythm - The Beat
 12.39 Energy - What About Tomorrow
 Korean War - Aggression
 1.00 Agriforum
 1.25 Road to Health
 1.35 Cross Over
 2.00 Topsport
 6.00 Katts and Dog
 6.30 Evening Prayer
 6.33 Ngomqibelo Ka Mokibelo
 7.00 News
 7.30 Ngomqibelo Ka Mokibelo
 8.00 Feature Film: Ransom
 9.30 Video Juke Box
 10.30 In the Heat of the Night
 11.30 Topsport
 01.00 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 06.03 Stasie open
 7.00 Clifford The Big Red Dog
 7.30 The Smurfs
 7.55 The Charlie Brown and Snoopy Show
 8.20 Little Rosey
 8.45 Alf Animated
 9.15 Casper and Friends
 9.40 Widget
 10.05 Tell Me Why
 10.10 Garfield and Friends
 10.30 Mac and Mutley
 11.00 Bon Voyage
 11.30 Supersport: Kriket
 2.00 Supersport: Gholf, Kriket en Sokker
 OOPTYD:
 6.00 Three's Company
 INTEKENARE:
 7.00 Road to Avonlea: Deel 7
 8.00 Prime Time Pets.
 8.30 Shootdown
 10.15 Hot Hits Special
 11.15 The Spy Who Loved Me
 01.20 Magnum force
 03.25 Highlander
 05.15 Daddy
 00.00 Stasie sluit

26

SONDAG

TV1
 12.27 Programrooster
 12.30 Music and the Spoken Word
 1.00 Remi
 1.25 Zetti
 1.35 Story Break
 2.00 The Magical World of Disney
 2.50 Voëls: Voësel
 3.45 Collage
 4.40 Beyond 2000
 5.30 Streetwise
 5.50 Face to Face
 6.00 life Style
 6.30 Thy Kingdom Come
 7.00 50/50
 8.00 Die Nuus
 8.15 Agenda
 9.00 Mozart: Klaverkonsert No 20
 9.35 Mauwie
 11.00 So Het Dit Gebeur
 00.30 Lig vir die Wereld
 00.40 Topsport

TV234

10.00 Impressions
 12.00 Magnificat
 1.00 Topsport
 6.00 Ocean Dreams Ho Lla Noto
 6.30 Unqambothi Archives of Time
 7.00 News
 7.30 Perspective Mahlasedi A Tumelo
 8.00 Masakhane/Masimudumise
 8.30 Perspective 9.00 Programme Line-up
 9.04 Man From Snowy River
 10.56 Mireille Mathieu II
 11.42 The Young Riders
 00.28 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 06.58 Stasie open
 07.00 East-Net opens
 07.01 Sailab
 09.00 Uttar Ramayan
 09.30 Essence
 10.00 Take Five
 10.29 East-Net closes
 10.30 Canal Portugues open
 1.30 The Flying House
 2.00 The World of National Panasonic
 3.00 Mafia Princess
 4.40 Focus on Miss South Africa
 5.00 Okavango: Jewel of the Kalahari
 OOPTYD:
 6.00 China Beach: Fever
 INTEKENARE:
 7.00 Carte Blanche
 8.00 Elvis Good Rockin: Bodyguards
 8.30 Young Winston
 10.45 Supersport: Panasonic Power Tennis
 00.00 Stasie sluit

27

MAANDAG

TV1
 05.15 Larry King
 06.00 Good Morning South Africa
 08.25 Showbiz
 12.57 Programrooster
 1.00 Headline News
 1.30 Business Day
 2.00 Topsport
 2.03 Telerama
 3.00 Business of Management
 3.30 The Blunders
 3.45 Pumpkin Patch
 4.00 Bible Story
 4.05 Santa Barbara
 4.30 Webster: Hallo Nicky
 5.00 Innovations
 5.15 Robotech 111
 5.45 News
 6.00 Antenna
 7.00 Telly Fun Quiz
 7.30 Who's the Boss?
 8.00 Die Nuus
 8.35 Mediforum
 9.00 Topsport
 10.00 Agenda
 11.00 Marianne: 'n Naiewe Meisie in Parys
 11.55 Oordenking
 00.00 Uitsending eindig

TV234

1.00 Toyota Top 20 Perspective TV2
 Shell Road to Fame Perspective TV3
 2.15 Ezabantwana TV2 Tsa Bana TV3
 2.45 Telerama
 4.15 Walt Disney
 4.45 Searching for Values
 5.00 Capitol
 5.30 The Bold & The Beautiful
 5.57 Evening Prayer
 6.00 Adventure of the Little Prince
 6.30 Police File
 7.00 News
 7.30 Ziyaduma Nge Niknaks TV2
 8.00 "321" - Local Drama After 8 - Magazine Programme
 8.30 Jazz Jazz Jazz
 8.55 News Update
 9.00 Programme Line-up
 9.03 Family Ties
 9.33 Dynasty
 10.25 Island Son
 11.15 Big World Café
 11.40 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 10.28 Stasie open
 10.30 Three Men and a Baby
 12.15 60 minutes: The Smith Family
 12.30 Stasie sluit
 INTEKENARE:
 2.58 Stasie open
 3.00 Dumbo's Circus
 3.30 The Smurfs
 4.00 Wowser
 4.15 Star Trek
 4.40 Casper and Friends
 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
 5.30 Tell Me Why
 5.35 The Scheme Of Things
 5.55 Jake's Fitness Minute
 OOPTYD:
 6.00 Going Places
 INTEKENARE:
 7.00 Heartburn
 9.00 Okavango: Rag of Time
 9.30 M-Net Supersport: Gholf
 10.00 Supersport: Kriket
 11.00 Bat 21
 00.45 The Damned
 03.15 Stasie sluit

28

DINSDAG

TV1
 05.15 Larry King
 06.00 Goeiemore Suid-Afrika
 08.25 Science and Technology
 1.00 Headline News
 1.30 Business Day
 2.00 Topsport
 2.03 Telerama
 3.00 Technikons
 3.15 Hallo, Blikbrein
 3.30 Tip en Tap
 3.35 Amigo en Vriendell
 3.45 Wielie Walie
 4.00 Dis Waar
 4.10 Rusteloze Jare
 5.00 Teater, Teater
 5.15 Polisiepetaljes
 5.45 Die Nuus
 6.00 Kompas
 6.05 Ager Elke Man I: No 20
 6.30 Alf
 7.05 Die Swartwoudkliniek
 8.00 News
 8.35 Rescue 911
 9.30 The Judge
 10.00 Donna Looks Out: Illegitimate Child
 10.30 News
 10.35 Diagonal Street
 11.00 Topsport: Tennis French Open
 00.00 University of the Air
 00.50 Epilogue
 01.00 Transmission ends

TV234

1.00 Ziyaduma Nge Niknaks After 8
 Ngomqibelo Ka Mokibelo
 Tumisang/Dumisani
 3.15 Ezabantwana Tsa Bana
 3.45 Telerama
 4.15 Business of Management
 4.45 Great Deserts of the World
 5.00 Capitol
 5.30 The Bold & The Beautiful
 5.57 Evening Prayer
 6.00 The Wonderful Wizard of Oz
 6.30 Sekunjalo
 7.00 News
 7.30 Thenga Isipho In-Depth programme TV3
 8.00 Mr Mamba Ntome Tsebe
 8.30 Ezodumo
 8.55 News Update
 9.00 Programme Line-up
 9.04 Death in California
 9.58 Cheers
 10.27 Harmony Gold Presents
 11.13 Die Rebeiro's van Sao Paulo (Malu Muller)
 11.59 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 10.28 Stasie open
 10.30 Naked Lie
 12.30 Stasie sluit
 INTEKENARE:
 2.58 Stasie open
 3.00 Dumbo's Circus
 3.30 The Smurfs
 4.00 Wowser
 4.15 Star Trek
 4.40 Casper & Friends
 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
 5.30 Tell Me Why
 5.35 Pugwall
 5.55 Jake's Fitness Minute
 OOPTYD:
 6.00 Going Places
 INTEKENARE:
 7.00 Tap
 9.00 Supersport: Steve Hendry
 10.00 Supersport: Snoeker
 11.00 A Small Circle of Friends
 00.50 Heart Beat
 02.30 Stasie sluit

29

WOENSDAG

TV1
 05.15 Larry King
 06.00 Good Morning South Africa
 08.25 Style
 1.00 Headline News
 1.30 Business Day
 2.00 Topsport
 2.03 Telerama
 3.00 Historically Speaking
 3.30 Adventures Of Teddy Ruxpin II
 4.00 Bible Story
 4.05 Santa Barbara
 4.30 Growing Pains
 5.00 Innovations
 5.15 Zapmag
 5.45 News
 6.00 Carol Burnett and Friends
 6.30 Normal Life
 7.00 Trucking
 8.00 News
 8.35 Legkaartbonanza
 9.00 'n Stukkie Hemel
 10.00 Dossier
 10.15 Die Nuus
 10.20 Topsport: Tennis Franse Ope
 11.20 Drome Met Vlerke
 00.20 Oordenking
 00.25 Uitsending eindig

TV234

1.00 Ezodumo Ntome Tsebe Thenga Isipho Jazz Jazz
 3.15 Ezabantwana Tsa Bana
 3.45 Telerama
 4.15 Let's Be Creative
 4.30 Madidile
 4.40 Ikhaya Labantwana
 4.50 Road to Health
 5.00 Capitol
 5.30 The Bold & The Beautiful
 5.57 Evening Prayer
 6.00 Toyota Top 20
 7.00 News
 7.30 In-Depth Programme (TV2) Pick a Box
 8.00 526 (TV2) Dibe (TV3)
 8.30 Tumisang/Dumisani
 8.55 News Update
 9.00 Programme Line-up
 9.04 Callie and Son
 9.51 Movie Focus
 10.26 It's a Living
 10.52 Misdaad in Miami
 11.40 Austin Encore; Charlie Daniels
 00.26 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 10.28 Stasie open
 10.30 Moscow on the Hudson
 12.30 Stasie sluit
 INTEKENARE:
 2.58 Stasie open
 3.00 Dumbo's Circus
 3.30 The Smurfs
 4.00 Wowser
 4.15 Alvin and the Chipmunks
 4.40 Casper & Friends
 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
 5.30 Tell Me Why
 5.35 Betty's Bunch
 5.55 Jake's Fitness Minute
 OOPTYD:
 6.00 Loving
 6.30 Empty Nest INTEKENARE:
 7.00 Revue Plus
 8.00 48 Hours: Making Babies
 9.00 About Last Night
 11.00 Supersport: Snoeker
 00.00 Heartburn
 01.50 Our Time
 03.20 Stasie sluit

30

DONDERDAG

TV1
 05.15 Larry King
 06.00 Goeiemore Suid-Afrika
 08.25 Future Watch
 1.00 Headline News
 1.30 Business Day
 2.00 Topsport
 2.03 Telerama
 3.00 Abakus
 3.15 As die Eeu Draai
 3.30 Walter die Wasbeer
 4.00 Dis Waar
 4.10 Rusteloze Jare II
 5.00 Wetenskap in Werking
 5.15 Tekkies
 5.45 Die Nuus
 6.00 Kompas
 6.05 Antenne
 7.05 Meester
 8.00 News
 8.35 thirtysomething
 9.30 Evening Shade
 10.00 Agenda
 11.00 No Jacket Required
 11.30 Topsport
 00.30 Epilogue
 00.40 Transmission ends

TV234

1.00 Ezodumo Ntome Tsebe Thenga Isipho Jazz Jazz
 3.15 Ezabantwana Tsa Bana
 3.45 Telerama
 4.15 Let's Be Creative
 4.30 Madidile
 4.40 Ikhaya Labantwana
 4.50 Road to Health
 5.00 Capitol
 5.30 The Bold & The Beautiful
 5.57 Evening Prayer
 6.00 Toyota Top 20
 7.00 News
 7.30 In-Depth Programme (TV2) Pick a Box
 8.00 526 (TV2) Dibe (TV3)
 8.30 Tumisang/Dumisani
 8.55 News Update
 9.00 Programme Line-up
 9.04 Callie and Son
 9.51 Movie Focus
 10.26 It's a Living
 10.52 Misdaad in Miami
 11.40 Austin Encore; Charlie Daniels
 00.26 Transmission ends

M-NET

INTEKENARE:
 10.28 Stasie open
 10.30 Moscow on the Hudson
 12.30 Stasie sluit
 INTEKENARE:
 2.58 Stasie open
 3.00 Dumbo's Circus
 3.30 The Smurfs
 4.00 Wowser
 4.15 Star Trek
 4.40 Casper & Friends
 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
 5.30 Tell Me Why
 5.35 Dog House
 5.55 Jake's Fitness Minute
 OOPTYD:
 6.00 Loving
 6.30 Baghdad Café INTEKENARE:
 7.00 Tap
 9.00 Supersport: Steve Hendry
 10.00 Supersport: Snoeker
 11.00 A Small Circle of Friends
 00.50 Heart Beat
 02.30 Stasie sluit

ELMARI RAUTENBACH SKRYF OOR DIE WEEK SE TV

OM DIE ILLUSIE BY DIE VENSTER UIT TE GOOI

AL ooit gehoor van iemand wat eers die einde van 'n storie vertel en dan by die begin begin? Of eers die einde van 'n boek wil lees vóór Hoofstuk 1? Maar dit is presies wat die SAUK se Afrikaanse dramadepartement al met twee reekse gedoen het.

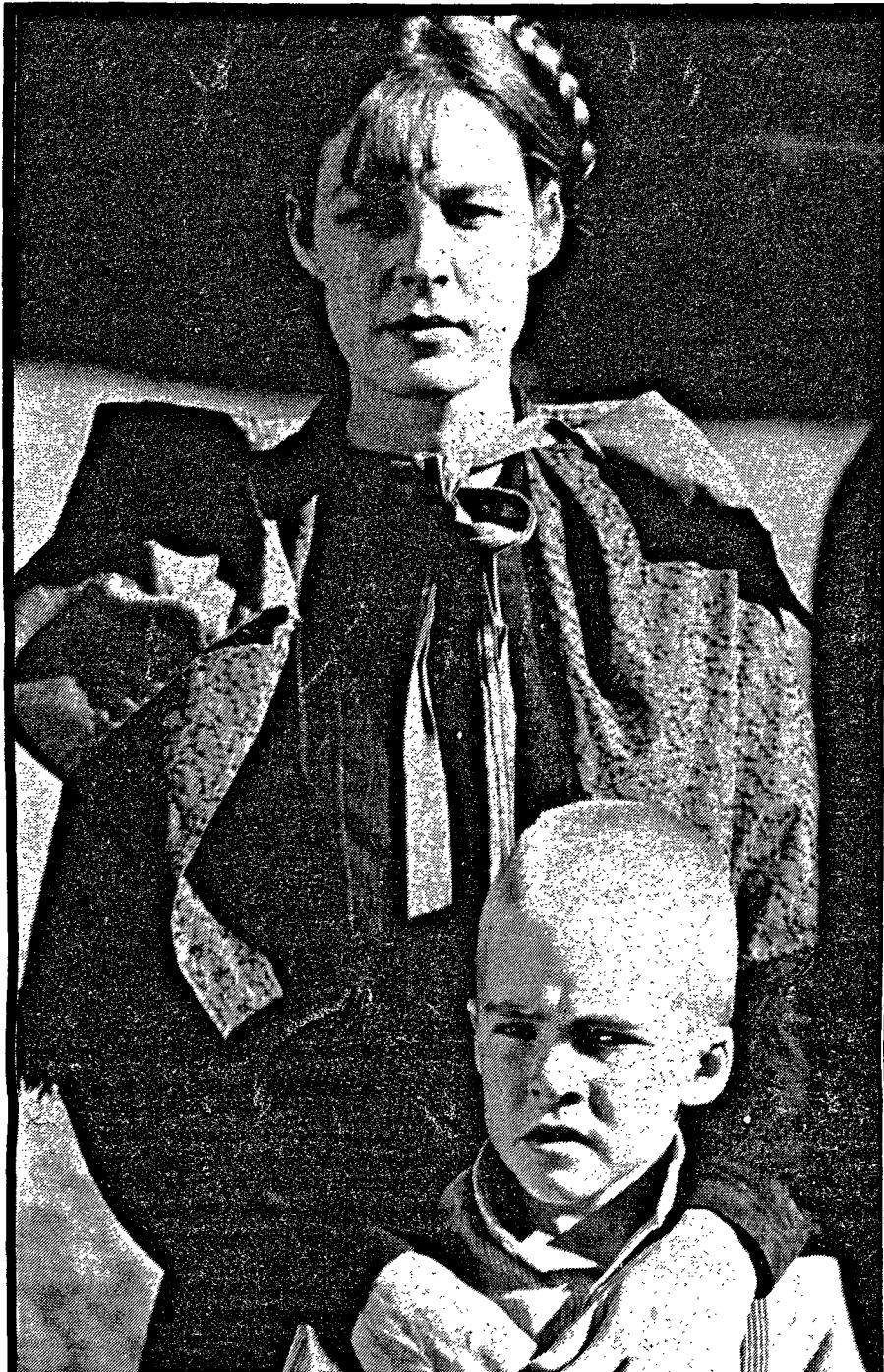
Net soos met *Arende* 'n jaar of wat gelede word die dokumentêre program oor wat agter die skerms gebeur het tydens die maak van Paul C Venter se tweede TV -reeks, *Meester*, nou ook vóór die begin van die reeks vertoon.

Hoekom? Die argument daarvoor is waarskynlik dat dit belangstelling sal prikkel. Maar as die SAUK genoeg moeite doen met vooraf-publisiteit, soos om goed gekose uittreksels in die spitskyktyd te vertoon, en betyds is met sy reklamemateriaal aan koerante en tydskrifte, behoort daar alreeds heelwat belangstelling te wees. En ná *Arende* behoort net die naam Paul C Venter die meeste kykers te lok om te kyk sonder dat hulle enigets meer omtrent *Meester* weet.

In 'n TV-reeks soos *Meester*, wat hom in die tydperk 1902 tot 1907 in Suid-Afrika afspeel, spreek dit vanself dat die regisseur, die stel-inkleders en die res van die tegnici met die grootste omsigtigheid en die pynlikste sorg te werk gegaan het om 'n illusie te skep. Dit het waarskynlik maande se navorsing gekos om vas te stel watter klere het die deur oorlog verarmde Afrikaners in daardie jare gedra; wat het oorgebly van die plase nadat die Britse leër alles in hul vermoë gedoen het om die Boere te dwing om oor te gee; wat was die emosionele toestand van die mense; watter gebruikte hulle gehad...

Ook kan 'n mens jou voorstel dat die regisseur Annie Basson en haar span nie net op Clarence en Bethlehem in die Vrystaat aangeland het en dadelik 'n huis of twee gevind het wat aan die draaibook se vereistes voldoen nie. Daar is letterlik maande lank gesoek na presies die regte plekke om te skiet. Telefoonrade en ander moontlike anachronismes moes in gedagte gehou en vermy word. Huise wat gebruik is, moes eers aangepas word by die tydperk. Soms was daar geen ander keuse as om te gebruik wat beskikbaar was nie en as dit beteken het dat twee geboue wat eintlik veronderstel is om langs mekaar te staan, in der waarheid op twee verskillende plekke is, moes die regisseur en haar span met slim tegniese vaardigheid sorg dat daardie illusie vir die kyker behoue bly.

Maar nou word 'n program wat al die geheime verklap, vertoon nog voordat die kykers die reeks gesien het. In *Die maak van Arende* destyds het die kostuumontwerper vertel hoe sy die klere vuil gesmeer en doelbewus gekreukel het om die regte effek te kry, uittreksels is gewys van belangrike tonele, akteurs het vertel hoe hulle gevoel het terwyl 'n besondere toneel geskiet is. En as die reeks dan begin? Dan sit die arme kyker en kyk na wat veronderstel is om die hawe van St Helena te wees, maar wat hy nou - danksy die dokumentêre program - weet die ou hawe van Hermanus is; herken hy skielik 'n toneel en verloor 'n oomblik belangstelling want hy weet wat gesê gaan word; of loop die spanning hoog, maar in 'n

Susan Coetzter en Gilbert Terblanche in Meester

Foto: Andrea Vinassa

HOOGTEPUNTE

VANDAG:

- * "Three Amigos" om 9:04nm op TV4, 'n hoogs vermaaklike parodie op Amerikaanse "Westerns". Met Steve Martin, Chevy Chase en Martin Short.
- * "Bat 21" om 9nm op M-Net, 'n aksieflik met Gene Hackman en Danny Glover. Viëtnam is die agtergrond.

MORE:

- * "Shootdown" om 8:30nm op M-Net, die ware verhaal van 'n Koreaanse passasierstraler wat deur 'n Russiese missiel getref is. Met Angela Lansbury as een van die ma's.
- * "Swerwerskos" om 9vm op TV1. Pieter Pieterse wys hoe werk 'n mens met witsteenbras en kabeljou.
- * "Death of a Son" om 11:05nm het as regisseur die Suid-Afrikaanse akteur Ross Devenish. Met Lynn Redgrave as 'n ma wat geregtigheid vra ná die dood van haar dwelmverslaafde seun.

SONDAG:

- * "Young Winston" om 8:30nm op M-Net bevat 'n skitterende vertolking deur Simon Ward van die jong Winston Churchill. Die regisseur is Richard Attenborough. Die rolverdeling sluit in name soos Robert Shaw, John Mills, Anthony Hopkins en Ian Holm.
- * "Man from Snowy River" om 9:04nm op TV4 is 'n pragtig verfilmde romantiese verhaal met Tom Burlinson en Kirk Douglas in die hoofrolle.

kritieke stadium onthou die kyker skielik hoe benoud die betrokke speler gesê het hy was en wat hy gedoen het om sy senuwees te kalmeer. En die illusie trek by die venster uit!

Dit is net nie regverdig teenoor die draaibookskrywer, die regisseur, haar spelers of tegnici om dit te doen nie. Met die bekroonde Engelse reeks *Barney Barnato* is die dokumentêre program ná die reeks vertoon. En hoe gepas én insiggewend was dit toe nie! In dié program het die stel-inkleder onder meer vertel hulle kon nie so'n enorme delwersdorp oprig soos in die draaibok gevra is nie. Wat hulle wel gedoen het, was om 'n paar delwerstente voor op te rig en die res op glas te skilder wat as die agtergrond gebruik is. Vir kykers wat geglo het hulle het na die ware Jakob sit en kyk, was dit 'n groot verrassing om te hoor hulle is só ingeloop deur die magiese vermoë van film en verfilmings-tegniek.

Graham Hopkins het ook in die dokumentêre program vertel wat hom laat besluit het om Cecil John Rhodes met so'n skril falsetto-stem te speel. Dié stem het Hopkins van 'n onvergetlike eerste "entrance" verseker. Niemand het dit verwag van 'n man wie se magislus en oordonderende persoonlikheid algemene kennis was nie. Het die kykers egter vooraf geweet dit is hoe Rhodes gaan klink, was die helfte van die verrassing én pret daarmee heen.

Dit is eenmalig die aard van TV dat hy kykers flous; hulle - soos in die rol-prentteater - laat glo die karakters voor hulle is inderdaad mense uit die vroeë twintigste eeu, die Anglo-Boereoorlog is pas verby en die stryd vir die Afrikaner om sy taal, sy kultuur en sy bietjie trots het pas begin. Neem jy dié illusie weg bederf jy eenvoudig die kyker se plesier. *Meester agter die skerms* word Donderdag om 7:05pm op TV1 vertoon. Die reeks begin die week daarna in dieselfde kykgleuf. Die regisseur van *Meester agter die skerms* is Debbie Rogers.

MARCOS EN KIE. EINTLIK NIE SO BELANGRIK

'n Neiging wat 'n mens al hoe meer raaksien in Amerikaanse mini-reeks is dat die held se alledaagse doen en late, maar veral sy liefdes- en sekslewe baie belangrik is as die eintlike onderwerp van die reeks. Dié week het ons die opstand teen die diktatoriale Marcos-regering in die Filippyne as die onderwerp van *A Dangerous Life* op M-Net gehad. Wat ons egter gesien het, was 'n nogal fiktiewe - Amerikaanse joernalis wat wroeg omdat sy vrou hom verlaat nadat hy erken het hy het 'n meisie, en eintse dié held wat nie 'n oog knip nadat die (Filippynse) dokter met wie hy die aand tevore 'n TV-onderhou gehad het die volgendeoggend vermoor aangetreft word nie. Hy het nie eens hardop gewonder of sy vroeë oor Marcos se mediese geskiedenis nie van die redes was wat tot die man se dood gelei het nie.

Het ons dalk hier te doen met 'n bedekte Amerikaanse rassisme? Die dood van ware Filippynse karakters in 'n ware verhaal is minder belangrik as die wit, Amerikaanse held se ou persoonlike geskiedenis...?

S P O R T R U B R I E K
T I N U S H O R N

Dáárom is 1991 die OP se jaar

"DIE Curriebeker gaan Baai toe!" Dit, sê vriend Wim verlede Saterdag, is 'n uitgemaakte saak. Daar was geen versagende omstandighede nie. Hy was nugter, en hy't toe pas gehoor sy span het ouder gewoonte verloor en is ouder gewoonte onder aan die puntelyst. Wim, 'n has-been flank wat in die jare sewentig vir Swifts, 'n klub in Uitenhage, se eerste span uitgedraf het, voordat hy in Johannesburg kom werk het, ontken ook dat dit provincialisme is wat praat.

"Kyk na die feite, man. Hy's in die sakkie," sê hy, en verduidelik: "Jy kan maar sê ons gaan horn by default wen. Die ander spanne is eenvoudig te vrot."

Maar wat dan van Transvaal, wat ná drie wedstryde nog onoorwonne is, en al met die einste OP, die WP én Noord-Transvaal afgeraken het?

"Die Rooibontes het klaar gewen vir die jaar. Dis darem al amper Juniemand, jy weet. Die feit dat hulle nie verlede week die Noorde se B-span met vyftig punte kon klop nie, bewys dat hulle verniet opgewonde raak."

Hy sê Transvaal het eintlik net nuisance value; hulle het nou al drie REGTE spanne geklop, net om die Curriebekereeks deurmekaar te krap.

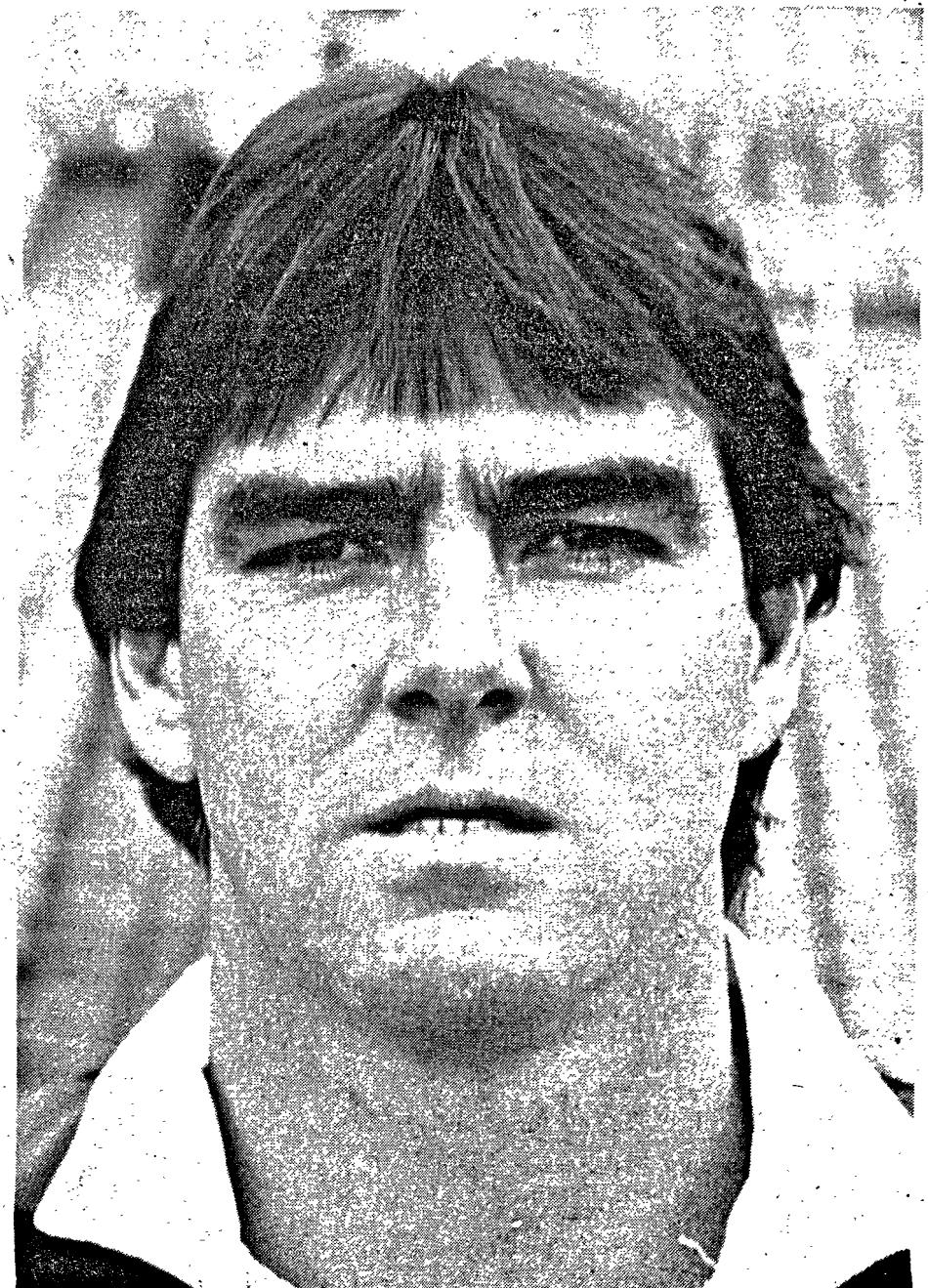
"Almal weet tog Transvaal kan nie die beker wen nie. Waarom moet hulle nou moedwillig wees en 'n goeie span soos die OP klop? Maar hulle gaan nie daarmee wegkom nie. Hoe lank dink jy sal die ander spanne sulke dinge sluk?"

Hendrik Truter se gebreekte neus is maar net die begin, waarsku hy. "En Tobie Oosthuizen is nie Robert du Preez nie."

Vir die WP het Wim meer respek, maar, sê hy, 'n span met meer spelers op die krukkellys as in sy oefengroep, wen ook nie die goue beker nie.

"Hulle begin al erger as Noord-Transvaal kla, en dít wil gedoen word. As Tiaan Strauss eers reg is, is hulle antwoord op die Noorde se 'As Naas uit Italië terugkom.' Die nekslag vir die WP was die skema met die OP, waarin hul Michael du Plessis op Danie Gerber ingeruil het.

"Hulle het sedertdien al vir Niel Burger, Gert Smal en Lance Sherrell saam met Danie

DIE WP BEROU SY BESLUIT OM MICHAEL DU PLESSIS OP DANIE GERBER IN TE RUIL

DIE WEEK SE TV-SPORT

Die Franse Ope tennistoernooi begin Maandag op Roland Garros en sal elke dag op TV1 en TSS gedek word. Benewens regstreekse dekking, sal die hoogtepunte elke dag opgeneem en later vertoon word. Volgende Woensdagaand wys TV1 'n opname van die Lionbekerkwarteindstryd tussen Noord-Transvaal en die Vrystaat.

M-NET se hoogtepunt is die tweede eendag-kriekettoets tussen Engeland en Wes-Indië wat mōre op Old Trafford beslis word. Die wedstryd word in sy geheel tussen 11:30 en 20:15 regstreeks uitgesaai en sal slegs vir tee- en etenstryd onderbreek word.

DIE WEEK SE VOLLEDIGE SPORTPROGRAMME IS:

SAUK:

Vrydag, 24 Mei: TSS, 14:00 - SA rolbaltoernooi op die Wanderers; TV1, 18:30 - Gillette World Sports Special.

Saterdag, 25 Mei: TV1, 12:00 - Junior Sport; Perdewedrenne vanaf Arlington; Bruce Fordyce se wenke aan hardlopers; Gholf: Sharp se winterreeks en die Europese toemooireeks; Rugby: Natal teen Noord-Vrystaat in Durban.

Sondag, 26 Mei: TSS, 12:00 - Junior Sport (heruitsending)

Maandag, 27 Mei: TSS, 11:00-21:00 - Tennis: Franse Ope. TV1, 21:00 - Boks: Nika Khumalo teen Horacia Perez in Pretoria.

Dinsdag, 28 Mei: TSS, 11:00-21:00 - Tennis: Franse Ope. 21:00 - Gholf: Sharp se winterreeks.

Woensdag, 29 Mei: TSS, 11:00-21:00 - Tennis: Franse Ope. 21:00 - Tennis: hoogtepunte.

Donderdag, 30 Mei: 11:00-21:00 - Tennis: Franse Ope. TSS, 21:00 - Tennis: hoogtepunte.

M-NET:

Vrydag, 24 Mei: 18:30: The World of National Panasonic.

Saterdag, 25 Mei: 11:30 - 14:00; 14:40 - 17:30; 17:40 - 20:15: Krieket, regstreeks, aangebied deur NBS: Die tweede eendaagse toets tussen Engeland en Wes-Indië op Old Trafford. 14:00: Gholf: Die Amerikaanse PGA-reeks. 17:30: Sokker, regstreeks: Die eindstryd van die wedstryd tussen Engeland en Argentinië op Wembley.

Sondag, 26 Mei: 2.nm.: The World of National Panasonic. 10.50.nm.: ATP Tennis

Dinsdag, 28 Mei: 21:00: "Steve Hendry, doing the business". 'n Dokumentêre program oor die beroemde snoekerspeler. 22:00: Embassy se Internasionale snoekertoernooi (eerste ronde)

Woensdag, 29 Mei: 8.15. nm.: Sokker, regstreeks vanaf Bari, Italië: Die eindstryd om die European Cup tussen Marseilles en Red Star Brigade.

Donderdag, 30 Mei: 11. nm.: Embassy se Internasionale snoekertoernooi (tweede ronde)

aangebied as hulle maar net vir Michael kan terugkry. Natuurlik wou die OP nie byt nie."

Volgens hom is die enigste WP-spelers wat iets werd is, die haker Andrew Paterson en die skrumskakel Freddie Ferreira. En hulle speel maar net vir die Streeptruije omdat hulle bang is hulle sou nie plek in die OP-span kry nie.

Die Noorde se probleem, meen Wim, is dat Naas nou eers op vakansie moet gaan om uit te rus en dan kos dit gewoonlik nog so twee maande om hom by die hoë peil van die Curriebekereeks aan te pas.

"Teen September gaan die Noorde goed begin speel, maar teen daardie tyd sal hulle nie eers meer die Percy Frames-trofee kan wen nie."

Hy meen ook Jan Lock se skorsing kan groot probleme in die Ligblou-kamp skep. "As jy 'n man kan skors omdat hy oor 'n parkeeraartjie kla, kan jy hom oor enigets skors. Ek het gehoor die Noorde oorweeg dit om weg te doen met die spanpraatjie voor die wedstryd, omdat die kaptein bang is hy sê iets wat die ringkoppe kwaad maak."

Wim meen ook die Noorde gaan nog vasgevat word oor ongeoorloofde taktiek.

"Waar het jy al ooit gehoor van 'n skrum-skakel wat sy teenstanders met vuil spel intimideer? Almal weet tog dis die voorspelers se werk."

Hy meen met Robert wat sy lyf voorspeler hou en Jannie Breedt wat vir Transvaal heelagter speel, sal dit niemand verras as die WP later in die seisoen vir Fappa Knoetze in die lynstaan laat spring nie.

Natal se groot oorwinning oor die Noorde het nie huis 'n indruk op Wim gemaak nie; hy meen dat dit eerder 'n teken is dat dit

vorentoe net afdraand vir die Piesangboere kan wees.

"Jy sien, nadat hulle vier wedstryde na mekaar verloor het, moes die beampies hulle deeglik omkoop om iets uit hulle te kry. Verlede week se vrot vertoning teen die Vrystaat het gewys hulle is nou flat broke, en met vier maande oor beteken dit hulle gaan nie die eindstryd ruik nie."

"Hulle sal Transvaal klop, omdat Wahl Bartmann vir Louis Luyt wil spite, maar op meer as dit moet hulle nie reken nie."

Volgens Wim begin 'n "tjekboek-bende" soos Natal se probleme die dag as ander bonde tien rand meer vir 'n top-speler aanbied.

"As hulle nie laasjaar die Curriebeker gewen het nie, was hulle nou klaar die helfte van hul span kwyt. As jou eerste lojaliteit by jou sak lê, kos dit nie veel om jou jou tas te laat pak nie."

"En as Natal die dag weer Natallers moet kies, speel hulle sommer gou-gou weer in die B-afdeling, toetsunie of te not."

Vir die Vrystaat het Wim darem 'n bietjie hoop. Pote Human, die Wittruije se kaptein, is immers 'n oud-Oos-Kapenaar.

"n Bond wat talent ken as hy dit sien, moet die een of ander tyd begin wen. Dit kos insig om te besef g'n Vrystater het genoeg breins om 'n Curriebekerspan te lei nie. As hulle nog 'n paar manne soos Pote gehad het, sou die OP moes lig loop."

'n Mens moet Wim gelyk gee dat al die spanne in die Curriebekereeks kwesplekke het. Maar wat van die OP self? Hy het sy naam nou nie huis die afgeloop 103 jaar in glorie gehul nie, en albei sy bekerwedstryde vanjaar verloor.

"Man, ek weet waner ek nie meer welkom is nie. As jy wil kak soek, loop ek..." ■

Kamerade van die lang pad

DIE hoogtepunt op die meeste lande se padwedloop-almanak is die standaardmarathon; in Engeland is dit die Londense Marathon en die Bostonse Marathon is die Yanks se gunsteling.

- Maar as jy in dié land hardloop, kan dit nie anders nie: Comrades is jou grootste doelwit.

Hierdie eienaardige wedloop, die geesteskind van 'n ou wat waarskynlik nog aan bomskok na die Eerste Wêreldoorlog gely het, ene Vic Crachan, lok 'n alemin-tige 15 000!

Vic het in 1918 gedink dit sou pret wees as hy en 'n paar oorlogsbuddies, die Comrades of the Great War, van Pietermaritzburg se stadsaal tot by Durban s'n hardloop. Dis verstaanbaar dat dit hom drie jaar gekos het om sy makkers te oorreed.

Die Londense marathon het geen afsnytyd nie en as jy vir liefdadigheid hardloop sal jy waarskynlik kwalifiseer ('n kwalifiserende tyd of 'n afsny-tyd kom 'n Brit te na, dit maak inbreuk op sy persoonlike vryheid).

Vir die Boston-marathon, aan die ander kant, moet mens minstens met 'n marathontyd van minder as drie uur spog, behalwe natuurlik as jy 'n veteraan is (3:10) of 'n vrou (3:20) of beste van die lot, 'n vroulike veteraan (3:30). Verbasend genoeg kry jy nie meer tyd as jy swart is nie.

In Griekeland, waar die verlede veel belangriker as die hede is, hardloop hulle nog steeds die een wat alles begin het - tussen Athene en Marathon.

(Die inspirasie het destyds gekom van 'n soldaat wat 'n belangrike boodskap te voet tussen die twee stede moes aflewer. Hy het na die tyd dood neergesaan, maar pleks dat dit ander gewaarsku het dat jy nie jou liggaam so moet verniel nie, het dit hulle net lus gemaak).

Hulle begin gelukkig by die Grafsteen van Marathon, anders sou die naam nuwe makabere konnotasies begin aanneem het weens die groot aantal hartaanvalle in die warm Griekse weer.

'n Ultra-marathon is enige wedloop langer as 42,2 kilometer. Selfs die Twee-Oseane sou ons die wêreldekord gee vir die meeste idioote in een land (so om en by 8 000). En die Comrades is so lank soos twee marathonne na mekaar, met so om en by agt kilometer by vir geluk.

In vergelyking hiermee, is daar minder as 1 000 ultra-hardlopers in Amerika. (So skryf Norrie Williamson in elke gevval. Hoe betroubaar is 'n man wat van JOHANNESBURG af Durban toe hardloop? Vyf en 'n half dae lank was hy op die pad en is natuurlik die rekordhouer. Die res van ons het al van Greyhound-busse gehoor).

Waar lê die Comrades se aantrekingskrug? As 'n mens die feite ontleed, vind jy geen goeie rede nie. Om soos Bruce Fordyne tot middagte te hardloop, is belangrik. Om die hele dag te hardloop - in die donker te begin en in die donker te eindig - is skoon simpel.

Is dit die nie-hardlopers van liewe Suid-Afrika se houding wat van joggers Comrades hardlopers maak? "O, jy hardloop," sê hulle, "het jy al die Comrades gedoen?" Dan dink jy, wel, dis 'n grootmens-doelwit en dalk sien my kinders my op TV.

In ander lande begin die ultra's eintlik by die 100 kilometer. Skrik dit hulle dalk af? Is dit soos prys? As iets R90 kos, kan dit gaan, maar as dit by die R100 kom is dit te duur.

Of is dit daardie dekselse bereikbare kwalifiseringstyd? Dis binne amper enige mens se vermoë om 'n marathon in vier en 'n half uur klaar te maak.

John Tarrant, 'n Engelse hardloper, had gelyk toe hy sê: "The Comrades is to South Africa what the FA Cup is to England."

Met die verskil: Jy sit nie voor die TV nie, jy hol in jou malle verstand in.

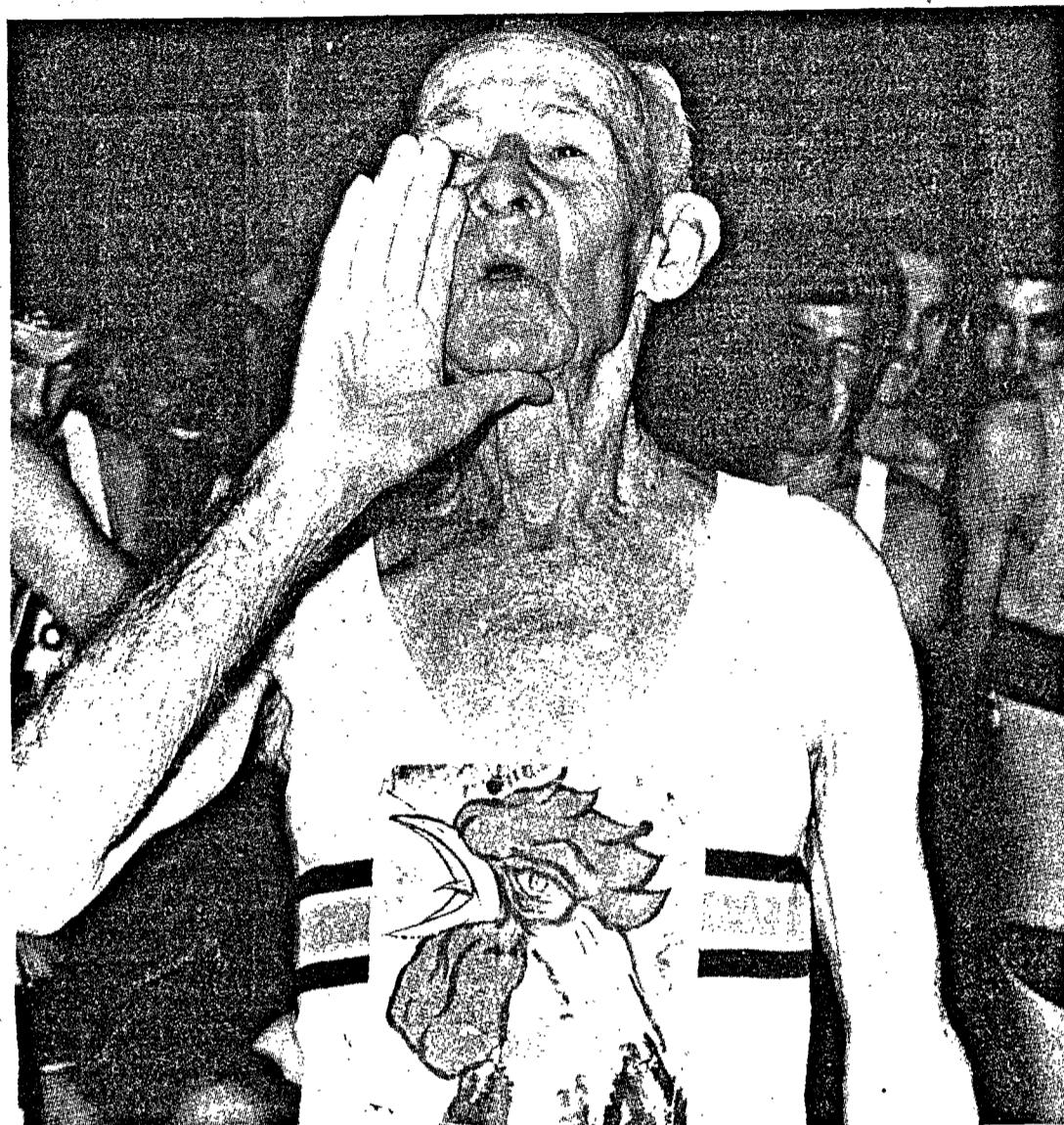
Bale mense het bale raad vir daardie 15 000 waansinniges. As jy uiteindelik besluit het dat jy teen elke oorlewinginstink in, teen goeie smaak en gesonde verstand, die passionate pleidoie van jou lover wil ignoreer en aangaan, lees verder.

Daar's twee of drie mans wat jy NIE by Comrades wil sien nie.

Jy wil byvoorbeeld onder geen omstandighede vir Dr John Godlington en sy happy band of brothers ontmoet nie.

Al voel jy hoe vrot as jy die eindstreep oorsteek, moet jy dit net nie wys nie, anders gryp twee sterk manne jou en gooi jou in die mediese tent. Dr John-hulle is kamstig daar om jou te help, maar moenie glo nie.

Jy wil nie vir Dr John leer ken nie. Hy sal jou subtel verneder met vroe soos: "Hoeveel water het jy padlangs afgeslaan," en sal jou op sy kenmerkende geniepsige

MAX TRIMBORN SE BEROEMDE HANEKRAAI. DIE BEPROEILING BEGIN...

Waarvoor hardloop Suid-Afrikaners weg? En waarom so ver? Dit is die vraag wat 'n mens jouself op die vooraand van die Comrades afvra. Volgende Vrydag pak sowat 15 000 hardlopers die lang pad tussen Pietermaritzburg en Durban aan. **HAZEL WOODWARD** ontleed dié vreemde verskynsel

manier straf as jy "emmers vol, dok," antwoord. Sien, die goede dokter raak baie ongeduldig aangesien hy net 42 helpers het en hulle elke 13 sekondes 'n pasiënt kry.

'n Ander ou om te vermy is die dreigende Doug Metcalf, met sy geweer, busse en kombi's. Hierdie man kyk nie vir jou nie, trek slegs uit die bloute 'n skoot af wat die kortste dag van jou lewe beëindig.

Dis skielik 11:30, dis Drummond, en daar staan Doug en sonder meer word jou nommer van jou frokkie afgeskeur (dis glo asof hulle jou ingewande uitskeur) en uit is jy.

Persoonlik dink ek Doug is vir baie hardlopers soos 'n broer wat jou na 'n lang skeiding omhels.

Nog 'n man wat liefs vermy word - as jy Dougie se aanslag oorleef het - is daardie dekselse Bruce Fordyne. Vanjaar gaan hy die een wees wat die einde van die Comrades aankondig.

So in die laatmiddagson se laaste strale, sal hy voor die eindstreep staan en op die slag van 17:00 daardie laaste, verdoemende skoot afrek.

Bruce, wat op die oomblik verskriklik klein eniek en bang lyk (maar dis hoe hy maar altyd die laaste paar weke van Comrades lyk) vertel hoe hy voel as hy die Comrades begin hardloop.

"Ek is bang. Ek kyk vir mense soos Willie Mtolo, wat 10 000m in 28 minute kan hardloop, wat al 'n marathon in 2:08 voltooi het, wat al 'n sub-4 minuut myl gehardloop het. En ek word bang."

Maar dit is die eienaardigheid van Comrades. 'n Mens kan alles op papier reghê en skitterend hardloop, maar tog wen die blonde outjie met die maer beentjies. Hy sê hy weet alreeds dat Deon Holthausen nie kan wen nie. Hy't die verkeerde houding. Deon het dié maand gesê dat Comrades nie sy hardloop-loopbaan sal affekteer nie, hy gaan maar net hardloop en kyk wat gebeur.

Maar Bruce trap lig vir Willie. Wanneer hulle Pinetown bereik, sal hy weet of hy weer gaan wen. Dit, sê hy, is waar die tweede helfde van die Comrades begin. En 45th cutting, sê Bruce, is die af-Comrades se Polly Shorts. Wie weet, miskien is dit Willie wat dié keer eerste daar uitkom... VII

COMMUNITY BASED DEVELOPMENT PROGRAMME
requires a
DIRECTOR

The Community Based Development Programme (CBDP), a joint venture between the Kagiso Trust and the University of the Witwatersrand Graduate School of Business Administration, runs a Training Programme aimed at improving the effectiveness and efficiency of democratic, community based organisations and structures including Trade Unions, Civic Associations, Advice Centres, Youth and Service Organisations.

The Director we seek should be a person of flexibility and vision, capable of responding strategically to educational training needs of Development in the South African socio-political context. He/she should have a democratic and consultative orientation with a creative leadership capacity for co-ordinating the CBDP team, interacting with the Policy Committee and interpreting management from the viewpoint of community and local structures.

The Director will be a member of, and report to, a Policy Committee consisting of members of the University of the Witwatersrand, Kagiso Trust, representatives of the larger community and participating students.

The Candidate needs to have had successful experience in managing an organisation, including Planning, Fundraising, Budgeting, Financial Control and Human Resource Co-ordination. In addition, he/she is required to have had experience in Curriculum Development, Training and Organisational Development interventions.

Salary and benefits are negotiable within the University framework

If interested, please send a Curriculum Vitae with the names of four referees and information on how to contact them, to reach this office by Friday, 21 June 1991 to:

The Director P O Box 32679 Braamfontein 2017

**NATIONAL DIRECTOR
 OF
 SALDEF**

(South African Legal Defence Fund)

SALDEF is a new organisation, due to open its national office in Athlone, Cape Town. SALDEF, in consultation with related professional, legal bodies and the liberation movements will provide financial support to lawyers along fixed guidelines and a tariff for:

- * Those charged for their active opposition to apartheid and those charged under repressive legislation
- * Those who seek restitution, compensation or who seek an end to exploitative systems and practices which resulted from the policy of apartheid and other forms of racism.

SALDEF will campaign vigorously for the adoption of a Bill of Rights and for the provision by the State of an adequate Public Defender system. SALDEF will act to make these rights known and understood by all the people of South Africa, whatever their language.

The Board of Trustees seek to interview applicants who:

- * have a legal qualification or extensive experience in a law firm
- * have leadership abilities, adopt a public profile in defence of the task in hand, recruit and employ staff for SALDEF
- * have sensitivity and political experience to deal with the legal profession, their clients and the liberation movement
- * have proven skills in administration and financial control

Salary and benefits negotiable. Applicants should include CV, detailing work experience and provide two referees. Closing date for applications is 15 June 1991.

Apply in writing to: P O Box 27862
 Yeoville
 2143

OM IN KEURVAKATURES TE ADVERTEER, SKAKEL JOYCE DUBE OF LOUWRINS POTGIETER BY (011) 836-2151

In die komende week gaan jy 'n belangrike besluit moet neem. Wees dapper en waagmoedig, dit kan jou veel wysheid (*en vermaak*) besorg in die jare wat voorlê.

Nog net tot die einde van Mei kan jy op *Vrye Weekblad* inteken teen die lae prys van R75 vir 'n jaar of R40 vir ses maande (AVB en aflewering ingesluit). Want vanaf 7 Junie kos *Vrye Weekblad* R110 per jaar of R60 vir ses maande. Weens inflasie en drukkoste moet ons die prys dan van R1,50 tot R2,20 verhoog.

Soos die ou oom van die bottel brandewyn gesê het:
 Selfs teen R300 bly dit 'n bargain!

Vul dadelik dié vorm in en stuur dit saam met 'n tjek of poswissel aan

Vrye Weekblad Verspreiding, Posbus 177, Newtown
 2113.

*Jou
 sterre
 voorspel*

Naam .....

Adres .....

Kode .....

MADONNA HIJACKS THE FESTIVAL WITH HER REVEALING AUTOBIOGRAPHY *TRUTH OR DARE*

Keep the politics down, china

This European media jol at the *Cannes Film Festival* is really exciting, and it's a real pity that Southern Africa can't benefit from a relationship with the North and with Europe, writes **ANDREW WORSDALE**. In fact, attempting to finance South African projects is still like being up the proverbial creek in the proverbial barbed-wire canoe.

MADONNA hijacked the Cannes Film Festival this year, providing the kind of glamour and elegance journalists hadn't seen since the heady Hollywood days of Monroe. But then again she was one of the few photo opportunities available. With a distinct lack of major movie stars present, the Press even got excited when Mel Brooks made a surprise appearance with his film *Life Stinks*.

However, the force of the festival was black cinema - with Spike Lee's *Jungle Fever* causing some ripples. It contains several incredible set-pieces - like a round table discussion between a group of black women complaining about how white women steal their black dick, and an extraordinary riveting climax centred around violence in the family as a result of crack addiction. I don't think Lee spends enough time refining his screenplays, and his sense of showmanship often overshadows any attempt to really come to terms with any political message. All the same his talent is indisputable.

John Singleton's *Boyz 'n the Hood*,

a South Central Los Angeles story about boys who don't want to take drugs and become crimelords, also attracted enormous attention, especially in the marketplace. Singleton, ostensibly a screenwriter, has hit the big time at 22, with a lucrative production deal with Columbia Pictures.

Bill Duke, actor and director of the incredible *The Killing Floor*, had another huge success in the 50s comic book style, *A Rage in Harlem*. Isaac Julien is the British black hope with *Young Soul Rebels* - an unevenly scripted but energetic and loving look at a friendship between a gay and a straight black DJ in London circa 1977. But, like the lack of major new films, the quality and selection was fairly disappointing. The Coen brothers' *Barton Fink*, about the trials of a Hollywood screenwriter in 1941 (and winner of the Pal D'Or), features an astonishingly assured screenplay.

Technically the most interesting films I saw were Lars (Element of Crime) Von Trier's *Europa*, a tale of an American in post-war Europe which used loads of back-

projection, stylized staging and hallucinogenic photography and was amazing, and Dennis O'Rourke's *Good Woman of Bangkok*, about a film-maker's relationship with a prostitute - shot half on video 8 and half on 16mm. This film was very encouraging in terms of low-budget SA documentary possibilities.

The classic auteurs of French cinema were revived this year, with Jacques Rivette's three-and-a-half hour *La Belle Noiseuse* (a story of a troubled artist with Michel Piccoli and Jane Birkin) and Maurice Pialat's work in progress *Van Gogh* earning huge critical plaudits alongside Kieslowski's new half-Polish, half-French *La Double Vie de Veronique*.

The real vibe was created by the emerging successes of co-productions. The Soviets working with Americans - promoting their films with 60 Cossacks on horseback and a lavish party - produced *Ivan the Terrible, Crime and Punishment, Assassin of the Czars*, etc. The European media initiative of 1992 has the American independents drooling with envy, as gov-

ernment subsidies support distribution, production, screenwriting, producing courses, short films, animation, you name it. Germany and France rule with tremendous incentives (in Hamburg they'll give you up to 750 000 pounds if you shoot in the city and France's burgeoning cable company Canal Plus works with Jack Lang, the Minister of Culture, to put loads of money into movies). The British have a problem: although they have invested in and/or distributed some big recent movies including *Dances with Wolves*, they are lagging behind in co-productions. This reflects British reticence over a united Europe, as well as the dreaded economic recession.

France had money in all the African films on show, including Youssef Chahine's mesmerising short film *Cairo* and the four films from young African film-makers presented in parallel competition. Pierre Yameago's *Laafi (All's Well)*, and Drisse Toure's *Laada (The Tradition)*, both from Burkina Faso, confront notions of city culture and traditional life with humour and style and benefited from financial assistance from the French. In *Ta Dona*, the Malian Adama Drabo tells the tale of a young water and forest engineer who fights the corruption and disinterest of the bureaucracy and tries to control rampant desertification. And from Cameroon came *Sango Malo (Village Teacher)* by Bassek Ba Kobhio, about a young teacher fighting a rigid education system. What these films showed is that there is a vibrant film culture, particularly in franco-phone Africa, and - with the rise of black American movies budgeted at less than 15 million dollars (cheap for Hollywood) - that both Hollywood in American terms and the Europeans are more open now than ever to making films with lower budgets and in different ways.

This European media jol is really exciting, and it's a real pity that Southern Africa can't benefit from a relationship with the North and with Europe. In fact, attempting to finance South African projects is still like being up the proverbial creek in the proverbial barbed-wire canoe.

Mention South Africa and the eyes of most American film producers and distributors just glaze over. They understand less now than before, which is probably a good thing, but the complications scare them more than ever. It's a bit like

the attitude: "Why isn't it working out the way it was meant to?", and the commercial failure of three "great" political South African films of recent years - *Cry Freedom*, *A World Apart* and *Dry White Season* - has just convinced the major film companies that there is no money in stories about South Africa. Logic was and still is a problem in the film industry.

However, *The Fourth Reich* was on show at the Market in a 92 minute version called *White Rage* ("the story that could have changed the course of the war"), as was Heinrich Dahms's sexual thriller *Au Pair*, which I presume has fuck-all to do with South Africa - but which, I understand, is selling very well.

Kwagga Strikes Back with Leon Schuster is doing great business, especially in Scandinavia. A new *Shaka Zulu* epic in development attracted interest, but the sad reality is that they are still trying to sell *Saturday Night at the Palace* and TV stations don't want to pay anything but bargain basement prices. So, if you're in Yeoville or Alex or wherever working on your great screenplay, keep the politics down, china. Unless you've got an uncle in the furniture business, it's going to be a long haul. On a less serious note, Cannes is actually the biggest party ever. A carousel of dinge, kitsch, style and cheque-books like you'd never believe. The half a million dollars spent on 40 bi-planes advertising the new *Christopher Columbus* with Timothy Dalton versus the massive launch of the other *Christopher Columbus* with Gérard Depardieu (directed by Ridley Scott for 40 million dollars)... The party for Werner Schroeter's *Malina*, an uncompromising art house movie, with joints and champagne in equal supply... The party for Island's new reggae comedy *The Lunatic* (about "pom-pom power" - literally the power of the vagina of this German tourist over two bewilder rastas) with no joints, but loads of rum punch... The rent boys invading the Canadian party thanks to one very camp entrepreneur... The amazing sight of party-weary people dragging themselves through the overpopulated Croisette in search of business deals, but looking like they need membership to the Betty Ford Centre...

And then the debilitating feeling of having to tout projects to fashion victim idiots. At times I wished I was a real salaried journalist or at least a committed alcoholic.

And the winners are ...

- Palm D'Or - Joel and Ethan Coen's *Barton Fink* (US)
- Grand Prix - Jacques Rivette's *La Belle Noiseuse* (France)
- Best Actor - John Turturro (US) for *Barton Fink*
- Best Actress - Irene Jacob (France) for Krzysztof Kieslowski's *The Double Life of Veronika*
- Best Direction - Joel and Ethan Coen for *Barton Fink*
- Best Supporting Actor - Samuel L Jackson for Spike Lee's *Jungle Fever*
- Special Jury Prize - Maroun Bagdadi's *Hors A Vie* (France) and Lars von Trier's *Europa* (Denmark)
- Golden Camera Award for Best First Film - Jaco van Dormael's *Toto the Hero* (Belgium) with mentions to Joscelyn Moorhouse's *Proof* (Australia) and Deepa Mehta's *Sam and Me* (Canada)
- International Critics Prize - Krzysztof Kieslowski's *The Double Life of Veronika* (Poland)
- International Critics Prize for Films Out of Competition - Ken Loach's *Riff-Raff* (Britain)
- Ecumenical Jury Award - Kieslowski's *The Double Life of Veronika*

ADELE BLANK SE FREE FLIGHT DANSGESELLSKAP PRAAT NIE HULLE DANS IN DIE SPACE FRAME-TEATER, J.C.E.

'UN summit is irrelevant and unrelated'

It's time for the cultural boycott to be lifted, feels ace trumpeter

Hugh Masekela. PHINEUS

TSHUKUDU spoke to the star that doesn't grab the spotlight in his current concert tour, but sees music as a joint venture

TRUMPETER Hugh Masekela feels the cultural boycott should be lifted completely or relaxed. Whatever the case, the moratorium should be amended to our own advantage, he says. Masekela believes we have been isolated for too long. "The world is eager to see us in action." He regards the UN summit meeting held in Los Angeles to review the cultural boycott as a joke. "It's a mockery that our destiny is being decided many miles away. Worst of all, the people who chaired the summit are not South Africans and have never been here. If they were sensitive and wanted their integrity to be respected, they could have held the summit right here."

"The summit is irrelevant and unrelated," he says. But he awaits the results with interest.

Earlier this year Masekela disappointed his fans by staying away from the Unity '91 concert. Why didn't he turn up?

"There was no foul play. The concert was just badly organised,

with dates rescheduled several times. It conflicted with other gigs I had arranged. It was all very confusing," says Masekela.

"I'm a full-time musician. I have no other employment. I subsist on the proceeds from concert and gigs. It simply means if I don't play, I won't have any income to feed myself and my family."

"So there was no way I could wait for an event riddled with uncertainty."

"What made Unity '91 more uncertain, was the question of the sincerity and integrity of promoters we didn't know. We heard of new promoters every so often. That bogged down our spirit. So we were cautious of exploitation."

But exiled musicians are becoming more acquainted with promoters and he doesn't foresee squabbles in the future.

Masekela's "killer show" (as he puts it), which was first presented in his home town, Pietersburg, Thohoyandou and Kwa-Ndebele, has delighted critics and fans alike.

This weekend the concert is on at the Standard Bank Arena in Johannesburg.

What keeps Masekela going for five hours on stage in this marathon "communal" concert? "Music," is his simple reply. "I have been a musician for 40 years. It is the only craft I know. Playing is just as tiring as any other hard job, because you sweat, and blood pumps through the heart. It is a joyous, ceremonial and youthful expression. Music is an exercise. It keeps you in excellent health at all times."

Rather than appearing solo as the superstar of the show, Masekela's approach is to bring many musicians together for a joint performance. The format dates back to SA in the 50s.

"It's the style with which I grew up. This trend was common in the township jazz crusades. A big festival would be called and we would all share the stage. So this is not a new style, it is a revival of the showbiz trends of the 50s."

The Sekunjalo concert also criss-crosses the generations. "We dish out ballads from the 50s to the 90s. We pay tribute to all the generations. Today's kids don't understand or don't know the songs from those years.

"Fans start to dance immediately. They outperform us. Amid the heatwaves they form themselves into 'train chains'. Our supporters spread the gospel of unity and brotherhood among all. Fans who attend should not wear high heels. They must bring dancing shoes along."

Although Masekela needed no "baby-sitting" to launch himself on the international circuit, he believes legislation should be introduced to ensure local music is given more airtime.

"A recent example is Australia. In that country the electronic media must play about 80% native music. Previously Australian music was virtually unknown, but after they adopted the airplay legislation, Australian music boomed worldwide."

He is making his contribution to young talent by donating the proceeds from the concert tour to establish a music school. Masekela feels that the record companies remain ignorant of the possibilities for promoting local music. "After the 1976 uprising, in which youths rebelled against the unjust system and took leadership, the record companies swayed their sympathies to the youth. As a result, indigenous township music was neglected and more attention was devoted to pop music. When we left the country in the 60s, there wasn't anything like the bubblegum music of today."

However, he has no objections to "bubblegum" music. To a certain extent he is an ardent fan himself. "These are our children. Instead of shunning them, we need to protect them and give them guidelines so that they won't be exploited by unscrupulous recording companies. "At every party that I threw abroad, I spun a piece of bubblegum. O Seka wa Nchesa ka kwae, We Miss You Manelow, and Skorokoro are a few favourites."

Life back home has not rendered only good vibes for Masekela: thieves stole his rented car, and he had an unpleasant late night brush with the Jackrollers. He escaped unscathed only because he was recognised as Bra Hugh.

(FOTO: USE BEYERS)

Nagmerrie soos 'n opehart-operasie

NAGMERRIES

After Dark, Queenstraat 80, Pretoria
Met Liz Meiring, Nomsa Nene,
Ronel Kriel
Regie: Sandra Prinsloo

LAETITIA POPE

DIE merries ry my behoorlik om dié resensie te skryf. Die woorde "bar" en "kru"-sal dié vertoning goed beskryf (en ek sien die doel daarvan in), maar ek sit die nagmermer aspris mis. Want uit die kabaret blyk dit dat druipende vaginas en stokstif penisse álles oor menslike seksualiteit sê, en dit is klaarblyklik snaaks as iemand al kakkende sterf weens 'n oordosis droë perskes. In *Nagmerries* ondergrawe die kruheid die effek van die stuk as geheel, en kan ek nie anders nie as om te wonder wat geword het van subtiliteit, gultigheid en die

bewondering/verwondering wat mense wel vir mekaar het?

Daar is egter mooi oomblikke in dié nagmerrie, en die kabaret is nie sonder verrassings nie. Soos die roerende verhaal van die stuntman wat nie kan liefhe nie, asook die feit dat Nomsa Nene nog lekker kan sing ook. Haar weergawe van "Getting Out", die lied van 'n prostitue wat liefdevolle hande mis, was baie roerend en, saam met Pieter van der Lught se "Grot van genot", die hoogtepunte van die aand. Ek kan my egter nie vereenselwig met die werklikheid wat dié kabaret wil skets nie. Daar was vir my geen rouheid óf erbarming, wat uit herkenning spruit, betrokke nie. Dis soos om 'n opehart-operasie waar te neem: dit kan 'n mens tog tuis voor die televisie ook doen.

Hoe later hoe kwater

BROADWAY CROSSING

Ziggies, Ascot Hotel, Grantlaan,
Norwood.
Met Lana Green, Vicky Sampson en
Steve Walsh.
Regie: Fiona Ramsay en Grethe Fox.

LAETITIA POPE

BROADWAY CROSSING bied 'n goeie keuse van snitte uit die gewilde musiekspiele van die laaste 20 jaar. Die eerste helfte was stram en dit was duidelik dat die senuwees 'n bietjie getoring het. Vicky Sampson se "Dance 10, Looks 3" uit *Chorus Line*, was egter gultig

lekker. So ook Lana Green se "Nothing". "Miss Saigon" is 'n nuwe toevoeging aan die oorspronklike program. Die liedjies is roerend en soms baie treffend weergegee. Die uittreksel uit Victor Hugo se *Les Misérables* is steurend in die helfte onderbreek vir 'n pose. Hierin was Steve Walsh as die uitand Master of the House skitterend. Dit is egter die tweede helfte se uittreksels uit *Dream Girls* en *Blues in the Night* wat lekker loslit en jolig is. *Dream Girls*, gegronde op die musiek van die Supremes wat

feidlik oornag bekend geword het, was my gunsteling van die aand. Vicky Sampson se "I am not living without you" was sekerlik die mooiste weergawe wat ek nog gehoor het. *Blues in the Night* was blouer as blou en Walsh bewys weer dat hy 'n koel kat is wat weet van die blou gety. Weer was dit Sampson se rou weergawe van "Lover of mine where can you be" wat my bekoor het. Dis nou hoog tyd dat mens die vollengetmusiekspiele hier te please ervaar, want aan die stemme ontbreek dit nie.

DIE AMPTELIKE SUID-AFRIKAANSE PREMIÈRE VAN A WORLD APART IS VANDEESWEEK IN JOHANNESBURG GEHOU - SO DRIE JAAR NÁ DIE WERELDPREMÍÈRE IN CANNES. DIS DIE VERHAAL VAN DIE STORMAGTIGE VERHOUING VAN SHAWN SLOVO, JOE SE DOGTER, MET HAAR MA, DIE AKTVIS RUTH FIRST, EN SPEEL AF IN 1963. DIE PRENT WAS TOT DUISVER IN SUID-AFRIKA VERBIED EN IS NET BY ENKELE SPESIALE GELEENTHDE HIER VERTOON. DIS IT DIE EERSTE PRENT WAT DIE FILM AND ALLIED WORKERS SE VERAARDIGINGS-AFDELING LANDWYD IN HOOFSTROOMTEATERS VERSPREI. A WORLD APART IS VAN 14 JUNIE IN NU METRO-TEATERS TE SIEN. BO IS JODHI MAY EN BARBARA HERSHEY, WAT ALBEI IN CANNES MET 'N BESTE AKTRISE-PRYS BEKROON IS.

FLOWERS, MANTRAS AND LITTLE MIRIAM

* SIPHO GUMENE - THANK YOU FOR LISTENING.

Sipho Gumede needs no introduction. He is no newcomer to the industry and has written and produced the work of many artists.

The bassist dubbed "Fingers" lets his fingers do the talking here. His latest solo album parades Sipho in a class of his own. He is a member of Sakhile, *Thank you for Listening* is his second solo album. It is an exquisite collection of songs. Gumede simply bubbles with talent. The album features noted artists Ian Herman, John Herman, John Hassan, Duke Makasi, Rashid Lanie, Bruce Cassidy and the Thusi bros (Brian and Mfanasel).

* JONAS GWANGWA - FLOWERS OF THE NATION

Jonas Gwangwa has proved himself to be a trombone player par excellence... a world class artist. He wrote and produced the music for the film *Cry Freedom* and has been instrumental in helping shape South African music abroad. He is the brain behind the ANC's cultural group, Amandla.

This album depicts the sorrows and pleasures of black people living under the tyranny of apartheid.

* ABDULLAH IBRAHIM - MANTRA MODE

Abdullah deserves all the adulation he gets from jazz fundis. This album, produced by Sun Music, is a rare thing. Included is "Bayi

Lam", a popular Xhosa folk song. *Mantra Mode* is a whole world of sounds, moving effortlessly from the gentle title track to the ebullient "Dindela". Other gifted artists like Basil Coetzee (saxophone) and Robbie Jansen (flute) also get the opportunity to strut their stuff.

* VVUVU PICTURE - VVUVU

On first listening this album gives the impression that the artist is frantically emulating the afro-jazz crusaders, particularly Miriam Makeba. (She is known as "Little Miriam Makeba").

This album isn't bad at all, especially as she is tackling a complex musical style. Granted, the album has all the ingredients to be a commercial hit, but *Vvuvu* - she was the lead singer of Friends First - must add a bit more swing to her ballads. It's missing here.

* BRUBECK/NTONI - AFRO COOL CONCEPT

This is a live recording done at the 1990 New Orleans Jazz and Heritage festivals. SA's jazz heavyweights, Barney Rachabane and McKay Davashe, amongst illustrious others, are featured.

The Darius Brubeck-Victor Ntoni alliance dates back to 1976 when they jointly released an album. Now the duo have teamed up again and this is a blockbuster. For armchair jazz buffs, relax, stay cool and collected while enjoying these ballads, especially "Daveyton Special" and "Lakutshon'ilanga".

* ALEXANDER O'NEAL - ALL TRUE MAN

On his first album in three years Alexander O'Neal sticks to his guns. He remains true to himself while working with the Grammy Award-winning Flyte Tyme production team of Jimmy "Jam" Harris and Terry Lewis. Clearly Mr Smooth is aiming for the top of the R & B ladder. His feelings on rap? Rap music can only help R & B singers "cos it makes us stand out more - you see, we can rap, but they can't sing."

* GLORIA ESTEFAN - INTO THE LIGHTS

Ah, Gloria Estefan. It's probable that she is the perfect woman (for the 90s). She is a star, a party animal, a wild Latin woman, and snatches of this album in which she goes politely crazy, are truly glorious. She burst onto the music scene in the early 80s alongside the boys from The Miami Sound Machine. In 1985 their release of the single *Conga*, from *Primitive Love*, established them as a group with their own unique hybrid of catchy pop-rock-dance music.

This album reveals the courage of an artist who has conquered the darkness of disaster. On March 20 last year she broke her back when her tour bus was hit from behind by a speeding truck. Exactly one year later, Estefan celebrates a new lease on life. It is produced by Emilio Estefan and features songs co-written by Diane Warren. - PHINEUS TSHUKUDU

dié week by die MARK-TEATER

UPSTAIRS BY DIE MARK

STRUTS AND FRETS

Starring Fiona Ramsay, Kate Edwards & Tony Bentel
Directed by Vanessa Cooke

Ma - Vr 8.15nm, Sa 6.15nm & 9.15nm

GATHERING OF THE BEASTS

Nuwe musiekspel

deur Nicholas Ellenbogen en Neil Solomon
"Brilliant..." - Evening Post

Met Michael Atkinson, Natalia de Rocha, Sepulita Sebogodi en Kurt Egelhof
Ma - Vr 8nm, Sa 6nm & 9nm

M A R K - G A L E R Y E

Mark-versameling

KIPPIES BY DIE MARK

ROUND MIDNITE

Tuesdays to Sundays
Admission: Tues - Thurs R 10.00
Fri - Sun R 12.00

DIE LAAGER

SOLI PHILANDER se TAKE TWO
Regie deur Andrew Buckland
Ma - Vr 8.15nm, Sa 6.15nm & 9.15nm

VLOOIMARK

Oop van 9pm tot 4nm

TELEFOON 832-1641

Besprek by enige Computicket, tel 28-3040
Johannesburgse Vlooimark: Elke Saterdag van 9pm tot 4nm
Nuwe mark in Pimstraat van 9pm tot 4nm. Sondae by die Mary Fitzgeraldplein van 9pm tot 4nm.

**NU METRO
THEATRES**
NOW SHOWING: 24-30 MAY
 BOOK AT COMPUTICKET

NU METRO 1-6
 HYDE PARK 447-3091   NU METRO 1-6
 BEDFORDVIEW 616-6828

ONCE AROUND

Richard Dreyfuss, Holly Hunter (2-14)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NUNS ON THE RUN

Eric Idle (A)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

THE SILENCE OF THE LAMBS
KINDERGARTEN COP

Jodie Foster, Anthony Hopkins (2-18)

DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

WHITE PALACE

James Spader, Susan Sarandon (2-18)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

PACIFIC HEIGHTS

Michael Keaton, Melanie Griffith (2-12)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

THE BONFIRE OF THE VANITIES

Bruce Willis, Melanie Griffith (2-18)

DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO CITY 1-8

(Formerly Ster City)

Chr. CLAIM/PLEIN ST.

337-3033/23/5871

Parking at Jack Mincer

ONCE AROUND

Richard Dreyfuss, Holly Hunter (2-14)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

WHITE PALACE

James Spader, Susan Sarandon (2-18)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

FLIGHT OF THE INTRUDER

Danny Glover, Brad Johnson (2-12)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

KINDERGARTEN COP

Arnold Schwarzenegger (PG 2-8)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Q & A

Nick Nolte, Timothy Hutton (2-19)

DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

PACIFIC HEIGHTS

Michael Keaton, Melanie Griffith (2-12)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

DARK ANGEL

Dolph Lundgren, Brian Benben (2-16)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

COUPE DE VILLE

Patrick Dempsey, Alan Arkin (2-14)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-2

Balfour Park 887-8548

NUNS ON THE RUN

Eric Idle (A)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

CLASS ACTION

Gene Hackman (2-10 PG)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-2

ALBERTON 907-2362

NUNS ON THE RUN

Eric Idle (A)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

ONCE AROUND

Richard Dreyfuss, Holly Hunter (2-14)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

LEBA KLERKSDORP (018) 24564
THE BONFIRE OF THE VANITIES

Bruce Willis, Melanie Griffith (2-18)

DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

WHITE PALACE

James Spader, Susan Sarandon (2-18)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

VAAL VEREENIGING (016) 21-1339
NUNS ON THE RUN

Eric Idle (A)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

WHITE PALACE

James Spader, Susan Sarandon (2-18)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4266
KINDERGARTEN COP

Arnold Schwarzenegger (PG 2-8)

MON-FRI: 9.00, 9.00, SAT: 5.00, 7.00, 9.00

FLIGHT OF THE INTRUDER

Danny Glover, Brad Johnson (2-12)

MON-FRI: 7.00, 9.00, SAT: 5.00, 7.00, 9.00

THE BONFIRE OF THE VANITIES

Bruce Willis, Melanie Griffith (2-18)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

DARK ANGEL

Dolph Lundgren, Brian Benben (2-16)

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

CINE MMABATHO SUN HOTEL (0140) 2-1144 EXT. 2830

NOW SHOWING: Dennis Quaid COME SEE THE PARADISE (2-16)

OM 'N ADVERTENSIE IN HIERDIE KOLOMME TE PLAAS, BEL VIR PEPPY OF CATHY (011) 836-2151, FAKS (011) 838-5901, OF SKRF AAN KLEINADVERTENSIES, POSBUS 177, NEWTOWN 2113. DIE SPERTYD VIR KLEINADVERTENSIES IS 5 NM OP DIE DINSDAG VOOR PUBLIKASIE.

TARIEF: R15 VIR 25 WOORDE OF 'N GEDEELTE DAARVAN
**NU METRO
THEATRES PRETORIA**
Now Showing 24-30 May
 BOOK AT COMPUTICKET

NU METRO OSCAR
 Jeppie Street, Sunnyside 341-7682

Once Around

Comedy Drama (2-14)

Richard Dreyfuss, Holly Hunter

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO SUNNYSIDE
 Esselen Street 44-9867

White Palace

Comedy Drama (2-18)

James Spader, Susan Sarandon

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO VILLAGE 1-2
 Sunnyside 44-6096

Flight of the Intruder

High Flying Action (2-12)

Danny Glover, Brad Johnson

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
 Menlyn Park 47-4568

Eric The Viking

Comedy (A)

John Cleese, Tim Robbins

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
 MAIN ROAD 47-4568

NUNS ON THE RUN

Comedy (A)

Eric Idle

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NUNS ON THE RUN
ONCE AROUND

Comedy (A)

Richard Dreyfuss, Holly Hunter

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
 TOWN SQUARE 26-1818

NU METRO FISH HOEK 1-3

Comedy (A)

Eric Idle

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO CLAREMONT 1-6
 THE ATRIUM 683-1123

NU METRO BRACKENFELL 1-4

Comedy (A)

Shirley MacLaine, Teri Garr

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO SEAPoint 1-4
 MAIN ROAD 434-7951

NUNS ON THE RUN

Comedy (A)

Eric Idle

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-2
 MITCHELL'S PLAIN 32-2040

THE DOORS

Comedy (A)

Val Kilmer, Meg Ryan

DAILY: 10.00, 2.15, 5.30, 8.30

NU METRO 1-2
 CHECKERS CENTRE 981-8100

ONCE AROUND

Comedy (A)

Richard Dreyfuss, Holly Hunter

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-2
 STARNET 1-7 NT CITY GOODWOOD 595-1820

GREEN CARD

Comedy (A)

Gerard Depardieu, Andie MacDowell

DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

STER-KINEKOR
24 MEI - 30 MEI
VROEË BESPREKINGS BY COMPUTICKET
NAVRAE (011) 331-9991 - ALMAL WELKOM
ALLE TEATERS & INRYE OOP VRYDAG 31 MEI

SENTRAAAL NOORD

KINE ENTERTAINMENT
CENTRE 331-3841/2/3

Daglike: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 am
STATE OF GRACE (2-18)
'N SPANNINGVOLLE RILLER MET SEAN PENN,
ED HARRIS EN GARY OLDMAN!

THE DOORS (2-19)

Maand-Dag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
NUNS ON THE RUN (A)
'N PRET-BELAIDE LAGWEKKENDE KOMEDIE!
MET ERIC IDLE & ROBBIE COLTRANE!

CLASS ACTION (VV2-10)
Middernag vertoning Donderdag 30 Mei
THE HOT SPOT (2-19)

MERMAIDS (2-14)

**THE BEST OF THE MARTIAL
ARTS FILMS** (A)

WHITE PALACE (2-18)

THE SILENCE OF THE LAMBS (2-18)

KINDERGARTEN COP (VV2-8)

SLEEPING WITH THE ENEMY (2-18)

VOLGENDE AANBIEDING
31 Mei - **ROBIN HOOD** (A)
ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR
BY VOORSTE INGANG NA KINE CENTRE
NA 4 MAAN-VRY. SAT. HELE DAG

CINE CARLTON 1-5
331-2332

Maand-Dag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
WILT (2-18)
'N LAGWEKKENDE KOMEDIE GESEBAP OP TOM
SHARPE SE TREFFER BOEK!

SIBLING RIVALRY (2-14)

JACOB'S LADDER (2-18)

Daglike: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
HENRY & JUNE (2-21)
ID moet getoon word by die teater

DANCES WITH WOLVES (2-12)
WENNER VAN 7 OSCAR TOEKENNINGS!

VOLGENDE AANBIEDING
31 Mei - **FILOFAX**

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR

KINE HILLBROW 1-3
725-3134/725-2061

Daglike: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
STATE OF GRACE (2-18)
'N SPANNINGVOLLE RILLER MET SEAN PENN,
ED HARRIS EN GARY OLDMAN!

THE DOORS (2-19)
Middernag vertoning Donderdag 30 Mei
MIAMI BLUES (2-19)

HENRY & JUNE (2-21)
ID moet getoon word by die teater

SLEEPING WITH THE ENEMY (2-18)

VOLGENDE AANBIEDING
31 Mei - **ROBIN HOOD** (A)

THE MALL ROSEBANK
880-2866/7

Daglike: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
STATE OF GRACE (2-18)

Daglike: 10.00 & 12.15
MERMAIDS (2-14)

Daglike: 1.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
HENRY & JUNE (2-21)

HIDDEN AGENDA (2-13)

ATTENTION BANDITS (A)

THE FIELD (VV2-10)

Daglike: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
HENRY & JUNE (2-21)

DANCES WITH WOLVES (2-12)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 pm
LAMBARENE (VV2-10)

Daglike: 9.45, 12.15, 2.30 pm
AWAKENINGS (VV2-10)

Daglike: 9.45, 8.00, 10.30 pm
JACOB'S LADDER (2-18)

Sat 25 Mei: 10.00 pm
PRANCER (A)

CLASS ACTION (VV2-10)

MERMAIDS (2-14)

Sat 25 Mei: 10.00 pm
GREAT BALLS OF FIRE (A)

SIBLING RIVALRY (2-14)

Vry 24 & Sat 25 Mei: 10.00, 12.15, 2.30 pm
KINDERGARTEN COP (VV2-8)

VOLGENDE AANBIEDING
31 Mei - **ROBIN HOOD** (A)

31 Mei - **FILOFAX**

WITWATERSRAND INRYE 24 MEI - 30 MEI

TOP STAR (STAD) 493-5877

VELSKOEN (RANDBURG) 793-2812

ATLAS (BRENTWOOD PARK) 973-1017

THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
JACOB'S LADDER (2-18)

Sat 25 Mei: 10.00 pm
PRANCER (A)

CLASS ACTION (VV2-10)

MERMAIDS (2-14)

Sat 25 Mei: 10.00 pm
GREAT BALLS OF FIRE (A)

SIBLING RIVALRY (2-14)

Vry 24 & Sat 25 Mei: 10.00, 12.15, 2.30 pm
KINDERGARTEN COP (VV2-8)

VOLGENDE AANBIEDING
31 Mei - **ROBIN HOOD** (A)

31 Mei - **FILOFAX**

SANDTON CITY 1-9
783-4430/1

GOLDEN WALK 1-4
GERMISTON 825-8326

WESTGATE 1-6
764-2530

STERLAND 1-13
341-7568/9

PRETORIA
COMPUTICKET
NAVRAE (012) 322-7460

PRETORIA

THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
NUNS ON THE RUN (A)

STATE OF GRACE (2-18)
'N SPANNINGVOLLE RILLER MET SEAN PENN,
ED HARRIS EN GARY OLDMAN!

THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE HOT SPOT (2-18)

JACOB'S LADDER (2-18)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
KINDERGARTEN COP (VV2-8)

SIBLING RIVALRY (2-14)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
CLASS ACTION (VV2-10)

Sat 25 Mei: 10.00 & 12.15
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Daglike: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
THE DOORS (2-19)

Criminal insanity and state security

Rumours have abounded in recent months about claims that organised private armies employing criminals have been formed by the SA Police. Former journalist and writer **STAN WINER** recently returned to South Africa after years of exile in Europe and gives his analysis on the state's use of criminals to achieve political goals

THE ANC has yet to produce hard evidence in support of Nelson Mandela's recent claim that the SAP or sections of the SAP have organised "private armies" employing criminals. But, whatever the truth of the matter, it is certainly the case that the present derives from the past and the future from both. And, should Mandela's claim turn out to be true, there would certainly be nothing new or even surprising about the use of criminals in covert action operations - the squalid history of which can be traced back to the Nazis in World War II.

Indeed, during the early 1940's, the Nazis had at their disposal an entire brigade - the so-called Dirlewanger Brigade - consisting of previously convicted criminals, which was responsible for countless civilian atrocities in German-occupied Russia during Hitler's anti-partisan campaigns.

In occupied France, meanwhile, when the German security service found it inconvenient to be openly linked with the kidnappings and murders of French resistance members, the Gestapo recruited members of the French criminal underworld for these tasks.

America's Office of Strategic Services (OSS), the forerunner of the CIA, was quick to follow the Nazi precedent of recruiting criminals. The OSS entered into direct negotiations with the Mafia for the provision of Mafia assistance in the Allied invasion of Sicily. In return for this collaboration the notorious Mafia leader Lucky Luciano was released from jail.

The West's flirtation with dark forces continued when Field Marshal Pietro Badoglio, Italy's fascist Chief of Staff and number one on the United Nations list of war criminals, was ceremoniously embraced by the Western leaders following the Allied landings in Sicily and the surrender of Italy. Not least among the crimes earlier committed by Badoglio were numerous atrocities committed by the fascists in territory annexed by Italy in Yugoslavia, Greece and Albania. In these territories, 67 230 civilians were executed.

Badoglio's "honourable capitulation" having been secured by the Anglo-Americans, his past crimes were conveniently wiped off the slate, and when post-war demands for the punishment of Italian fascist war criminals were made, these were simply brushed aside by the Western Allies. Although some 1 200 Italian war criminals were listed by the United Nations War Crimes Commission, none was handed over. After the war, the West recruited leading former Nazis and Nazi sympathisers in a range of clandestine intelligence and anti-communist operations. With the establishment of the Federal Republic of West Germany a law was passed requiring the reinstatement at their former rank of all the Nazis who were not actually serving prison sentences - which was, of course, the vast majority of them.

Seen against this background, the deployment of common criminals in post-war counter-insurgency operations is almost insignificant by comparison. But the undercover liaison between criminals and influen-

tial sections of the intelligence services continued.

Consider for instance the large group of mercenaries who were recruited in Britain for a CIA-sponsored mercenary operation to support South African-backed Angolan rebels in the mid-1970's. Of those mercenaries, at least 11 were without passports because they either had long criminal records or were on the police "wanted" lists. Yet they were permitted by the British authorities to depart unhindered from London's Heathrow airport.

In the late 1980's Associated Press (AP) uncovered irrefutable evidence linking the CIA to illegal Latin American drug trafficking. The AP editors refused to publish the story, partly because the truth was just so shocking that AP's editors felt the public would never believe it.

The story was nevertheless published on the front pages of most Latin-American newspapers. Only three days later did AP release the story and the CIA's own National Intelligence Estimate and a State Department report confirm the story.

What it all boiled down to was that the CIA had arranged the suspension of customs inspections on CIA aircraft travelling to and from Costa Rica via Panama in Central America. On board the returning aircraft were huge loads of illicit drugs, which were then sold in the United States to raise finance for the purchase of arms destined

for Nicaragua at a time when Congress had specifically prohibited such aid to the Contras. Following exhaustive investigations, a 1989 Costa Rican government enquiry concluded that this drug trafficking network, maintained under the command of former White House covert operations specialist Colonel Oliver North.

Fitting into this grand tradition of narco-terrorism, however, was not Ollie North's sole distinction. Together with a hawkish group of senior military men he had in the early 1980's already "gone private", forming a covert operation nerve-centre in the basement of the White House. From here they ran what was in effect an independent organisation free from the burdens and constraints of electoral accountability and Congressional scrutiny but with official and unofficial support from the CIA.

The basement team also had at its disposal a subversive propaganda machine that illegally corrupted the American press. In addition to drumming up public support for the Afghan rebellion, these activities included running a well-funded project to promote the Nicaraguan counter-revolutionaries or Contras as "freedom fighters". Much the same thing had, of course, taken place in South Africa in the late 1970's - the Muldergate-Information scandal - which resulted in the demise of Prime Minister BJ Vorster and his head of the Bureau of State Security (Boss), General Hendrik van den

Bergh.

It was the hapless Van den Bergh who, way back in the 60's, had recruited a certain Charles Richardson into the ranks of Republican Intelligence. A prominent figure in the London criminal underworld, Richardson carried out shady arms deals and organised break-ins for Boss in London.

As former Boss agent Gordon Winter recalls in his autobiography, several London offices including Amnesty International were burgled under Richardson's supervision. Richardson was later sentenced to 25 years imprisonment after breaking a rival's toes with a pair of pliers during a gangland dispute.

And of course all this took place long before the Harms Commission suddenly noticed that some of the CCB's undercover operatives had been recruited specifically because of their previous criminal convictions and personality defects.

Much the same could probably be said of Pretoria's relationship with Renamo in Mozambique, responsible for having sown atrocity and destruction in Mozambique for more than a decade.

The proclamation of Zimbabwe's independence and the military operations of Frelimo in Mozambique almost eliminated the main bases of Renamo in the Gorongosa Highlands, and Frelimo's operations would certainly have succeeded in getting rid of Renamo altogether had it not been rescued by South African special forces.

Since then the violence has come home to roost, and given the dearth of public information on such matters, one can but speculate about certain more recent circumstances concerning the death squad massacre of 39 mourners at a night-vigil in Sebokeng earlier this year.

The full story has yet to emerge, but it is certainly the case that at least one attacker involved in the Sebokeng atrocity was identified by witnesses as a local gangster who had been in police custody just two days before the massacre.

He had been arrested for illegal possession of an AK-47. And what might have caused that mysterious electricity power blackout which engulfed the township just minutes before the massacre took place?

Whatever the official explanation for these anomalies, it is certainly true that the Sebokeng massacre was conducted with the kind of military precision and selectivity that has characterised a patterned distribution of violent events both before and since, including terror on trains.

Could it be that this selective violence represents the ruthless but controlled utilisation of terrorism, both discriminate and indiscriminate, aimed at achieving power over the masses by the creation of a climate of fear and insecurity, thereby conditioning the masses to accept state authority?

At the same time, could it be that the elusive and much-vaunted "third force" is not a third force at all, but simply a form of parallel hierarchy openly asserting the strength of its covert institutional support in Pretoria?

GELOOFSpraATJIES

Die kerk moet 'n ware kerk word

MET die groeiende pynlike ge- waardering dat geweld die diepste weefsel van die Suid-Afrikaanse samelewing besmet het, word die rol wat die kerke moet speel dringender maar ook onduideliker. Die (convoltooid) diagnose van die geweldvirus toon immers dat die skuldiges bykans niemand uitsluit nie - beslis ook nie die kerke nie.

Die flouerige roep van kerke teen trekarbeid en die daarmee gepaard gaande ontwrigting van gesin- strukture wat wel "met besware" toegelaat is ter wille van ekonomiese redes, is ironies genoeg juis nou besig om die ekonomie te vernietig. Die verlore geslag wat sonder hoop grootgeword het, leef hulle nou op die strate uit en die jarelange kweek van 'n agressiewe kultuur wrekk homself tot in ons verkeersmaniere en rugbygevegte.

Wat die kerke se bydrae tot genesing moet wees, is onduidelik. Joernaliste en skrywers het lankal die profeties-sosiale boodskap van die kerke oorgeneem en dit dikwels met meer moed en beslis met groter doeltreffendheid in hul geskrifte gekommunikeer. Die Bybelse opdrag van intree vir die swakkeres in die samelewing is in 'n groot mate deur 'n groep dapper juriste, menseregte-yweraars en hulp-organisasies gedoen. Die barmhartigheidswerk wat humantêre en interkerklike organisasies soos Wêreldvisie en Brood vir die Wêreld doen, oorskry die

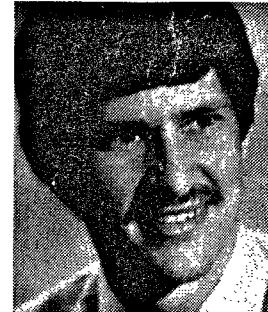
krummels wat die kerke kon aanbied. Hoewel die kerk graag 'n rol in versoeningsaksies wil speel, slaag sportorganisasies blykbaar beter daarin om dit te bewerkstellig.

Die belangrike taak van "waardevolle" (teenoor waardevrye) opvoedingsaksies word nog slegs deur enkele private kerkskole gedoen.

My eie kerk het selfs al sy sendinghospitale gesluit, en aan die tuislandregerings oorgedra, moontlik omdat hulle die tuislandregerings gesteun het. Sodoende het die kerk eerder tot die verswakkings van mediese versorging bygedra as wat dit die tuislandregerings se hande versterk het. Wat bly nog oor vir die kerk om daadwerklik te doen?

"Die kerk kan darem nog getuig!" sal baie Christene sê. Hoe na aan die hart evangeliieverkondiging ook al vir my lê, is ek benoud dat praat sonder doen net nog opium sal verskaf. In plaas van bekering na die realiteit van God en mens word goedkoop godsdienst. 'n rookskem waaragtiger eie onbekeerdheid vertroetel word. Die "vrye Afrikaners" (sic) se ideologievechter, wat Sondagaand in Freek Robinson se *Agenda spraakvryheid* met waarheidsekste wou verskans, is 'n genoegsame voorbeeld.

Die is nie net vanwee die uitverkoop van die pot lensiesop waaronde die kerk verleë staan nie. Die kritieke toestand van ons samelewing bring dit veral mee. Hoe kan die kon-

ANDRÉ VAN NIEKERK

flik-gelaide samelewing tot ruste gebring word sonder die verwoestende maar onlaaiende uitwerking van 'n oorlog? Het die geskiedenis dan nie gewys dat klein veldslae nie werklik mense tot hul sinne bring nie, maar eerder hul bloeddorstigheid vererger? Klaarblyklik moet daar eers om elke hoek en draai 'n afgebrande gebou, 'n rolstoel of twee en miljoene grafkruisies van 'n volslae oorlog staan voordat die dringendheid besef word om alles te gee vir 'n vredeskultuur. Tot vandag toe kan mens 'n Duitser wat die oorlog meegemaak het en 'n Duitser wat dit gemis het, aan hul lewenswaardes uitken. As ons oorlog as "nasionale kuur" wil vermy, moet daar spoedig 'n nasionale ontwaking wees wat letterlik alles en almoe insluit. Die kerke sal hierin lidmate moet aanmoedig en ondersteun om hulle op alle fronte te beywer - in die media, op die sportveld, in die

hospitale en regeringskantore. Uitspattige lewenstyle deur die rykes moet as nasionale sondes gebrandmerk word.

Organisasies soos vyfvoorbeweer Yskor wat basiese boumateriaal soos sinkplate monopoliseer, moet sterk teengestaan of weer genasionaliseer word. Duur militêre oefeninge, soos nou onlangs by Lohatla, en TV-parttyjies waarin Hollywood nageboots word, moet summier stopgesit word. Die dringendheid van opvoeding, versorging, versoening, geregtigheid (noem maar op) moet golf ná golf alle selfsgutige weerstand daarteen oorspoel.

In dié omvattende en diepgaande verandering van waardes, lewenstyle en oorlewingstrategie moet die kerk bereid wees om waarlik 'n diensknegrol te speel. Dit is heroes om leiersfigure byeen te bring, maar dis in die ware sin Christelik om klein, ondankbare grondvlak-werkies te doen.

Die Duitse sendingwetenskaplike Theo Sundermeier stel só 'n nuwe kerklike leefwyse vir die grondvlak voor. Sy idees oor 'n "konvenant"-leefstyl is afkomstig uit Suid-Afrika se basisgemeentes, maar in werklikheid is dit niets anders as die herlewning van die kenmerke van die ware kerk nie.

Om waarlik vir mekaar om te gee en van mekaar te leer en saam te vier, moet die kerk ook drasties verander. Die leier(s)

kan nie langer meer in 'n meerderwaardige houding teenoor die "onderdane" staan nie, maar saam moet hulle 'n leergemeenskap vorm. 'n Gemeenskap waarin die "geleerde" kennis nie voorrang het bo kennis wat deur blote ervaring verwerf is nie. Barmhartigheid, medelye, en intrede vir ander mag nie meer 'n paternalistiese "vir" ander wees nie, maar moet in 'n vennootskap "met" ander plaasvind waarin gemeenskaplike belangte die dryfkrag is.

Die intiem-persoonlike aard van die klein gemeenskappies of groepies moet naas die gesamentlike lering en hulpverlening ook feesvieringe hê. Gemeenskaplike menswees ondanks kulturele en klasverskille en die gemeenskaplike uitnodiging van God na Sy toekoms, moet ondanks verskille in menslike standpunte deur werklike feeste gevier word. As die kerke op 'n mikrovlek sulke intieme bande tussen mense kan bou, en as die groepies deur die Gees werklik herinner word aan die genoegsaamheid van die één Kruis, sal dit nie mense tot hulle sinne bring oor die onnodigheid van geweld en oortuig van die duur prys wat dit van ons lewenstyle vra om dit te voorkom nie? Ek hoop só kan ons 'n klein maar 'n geloofwaardige bydrae maak.

VII

(DR ANDRÉ VAN NIEKERK IS LERAAR VAN DIE NG GEMEENTE JAKARANDA IN PRETORIA)

GENADE, vroude, die Groot Trek was darem maar 'n duur spul! Nie net was daar die arme osse wat gevoer moes word nie, en is daar dan nie al eeue lank droogte in die geweste nie, maar ook moes daar voorsiening gemaak word vir die brons ossewaens en soortgelyke kistsch.

Nou sit die arme trekkers en speel met hulle duime, daar's niets anders om te doen as jou geld op is nie, maar gelukkig is daar darem nog derduisende aandenkings in die boeef.

Gryp jou dit aan, bates wat bestaan uit brons waens en vierkleure. Seg Oswald 'n mens moenie dié klas van ding onderskat nie. Kyk maar net na die ANC en neem die verligting waar dat Womandela nou dalk tronk toe sal gaan: nou is daar weer 'n kans dat daar van die aansienlike voorraad Free Mandela T-hemde ontslae geraak kan word. Daar's niets soos 'n volkskrisis om die kasregisters te laat gons nie.

UNCLE SAM, DIE INGELSE RIDDER

Maar van die Groot Trek gepraat, vroude, die imperialisme bly maar by ons. Nou is dit die Ingelse wat klaarblyklik weer die Empire so 'n bietjie wil uitbrei, en nie alte subtel nie, as julle my vra.

Met een geweldige poging word daar sommer in alle rigtings gekyk op een en dieselfde tyd. Eers is daar Mies Queen, wat die Nuwe Wêreld gaan verower deur die generaals sag te maak met medaljes en ridderskappe.

Now really, om vir 'n Amerikaner 'n ridderskap te gee is soos om Winnie The Pooh in 'n Western

saloon te laat afspeel. Heiligkennis.

YSTERNIEUS MAGGIE

En terwyl die majesteit in die land van melken heuning rondskarrel, kom Miesies Thatcher op 'n egotrippe na die Nuwe Zuid-Afrika. Shame, dis seker maar swaar om van die kalklig ontslae te wees. Staan daar op die TV: "Former prime minister of England".

Watou, hulle kon eerder getik het: "New prime minister of South Africa", dis net dat hulle die spelling sou beduiwel het. Want hierdie gawe verroeste ystervrou het so baie te sê oor onse sake, sy steek haar neus in van ekonomie tot begrafnisreëlens, dis om van te kreep.

Seg Oswald die stomme vrou het haar lewe lank 'n identiteitskrisis, sy is maar net nog 'n Volksheld, 'n PW Botterkop, die enigste verschil is dat sy sit om te pee. Daar kry Moeder 'n oorval, dis tog te vroom vandag. Die derde imperialistiese teken wat Egbertus in die Empire se planne gewaar is, die vroumens wat nou die buitenste ruimte ingestuur is met 'n vuurpil. Het die Empire dan só gekrimp?

IEN LOT, IEN SOUTPILAAAR

Die PAC wys nou sy ware kleure; net soos Inkatha natuurlik, net anders.

Die One Settler One Bullet-gedagte het nou come home to roast, soos ons 'n paar dae gelede op die kampus van Ikeys gesien het: 'n horde onderdane van dié filosofie oorval toe 'n bleek student in 'n duikweg en slaan hom met stawe en dinge.

EGBERTUS KLAAGVOORT

Volkskrisis en kasregisters

Seg die ongelukkige setlaar: "In the name of Jesus, I rebuke you," wat nogal vindingryk en welsprekend is, gegewe die omstandighede. Seg Moeder sy's nie verbaas nie, die man se naam is dan Mr Lott, en meer bybels kan jy skaars kry. Seg Miesies Klaagvoort, foetog, is hy dan 'n setlaar wat boonop 'n wewenaar is? Sy vrou is dan 'n soutpilaar.

Nou ontken die PAC dat One Settler ensovoorts, deel van hul beleid is. Ag kom nou kameraad, dis so goed as om te sê geweld is nie die beleid van Inkatha nie. Aan jou dade sal jy geken word, of hoe?

ANY BETS?

Sy Edele A Ragsbanjo gaan van krag tot krag. Ek meen te sê, dis nie genoeg vir so 'n buitengewone figuur om deur 'n regter as ongesik

vir openbare diens bestempel te word nie, die klas van akkolade moet met woord en daad verdien word. Nou is daar die sappige gedoente van die aanranding in die heilige gange van die Parlement. Geliefdes, ver sy dit van Egbertus om vinger te wys, is die kwessie dan nie sub judice nie? Sy Edele het dan self so gesê. Wat beteken die uitdrukking, u Edele? Vra sommer vir Magnus PI, dis sy gunsteling. Iedergeval, dis vir die Klaagvoorts tog so pragtig dat sy Edele in die parlement verskoning aangeteken het vir die voorval. Dat die onskuldige party verskoning vra, en die booswig dit aanvaar, vlieg mos reg in die gesig van 'n kriminele klag, wie sou die skuldige wees? Any bets?

YSTERAPPELS

Vrouens is besig om die wêreld oor te neem, en die ruimte ook, soos Egbertus reeds vroeër vandag bekend gemaak het. Nou wil hulle nog die nuus ook monopoliseer. Moeder wys uitsem daarop dat'n wese genaamd Kylie Minogue, whoever that may be, pas aan die wêreld aangekondig het dat sy seks ontdek het. Seg Miesies K, sy dog dan altyd dit was Eva, of het die ooievaar dan werkelik vir ons gebring? Seg Moeder moenie praat nie, sy's self aan die ontdek, as sy net kon onthou wat gaan waar, het sy vir haar 'n toy-boy aangeskaf.

Maar die dramatiese aankondiging van die monologiese Minogue word sekerlik oortref deur die ironie van Miesies Thatcher en die appel. Ja dierbares, 'n wankelmoedige boer van die appeltreeks het sy

nuutste sarsie appels na hierdie gevreesde matriarg vernoem: Margaret's Pride, no less.

Seg Oswald, as daar iemand is wat appels en kopkole ken, dan is dit hy, en as jy 'n appel na 'n ystervrou vernoem, dan is dit seker so hard dat die tandartse reeds hul Desembervakansie oorsee bespreek. Anne Dennis, niks word na hom vernoem nie, nou's Oswald besluit om sy kopkole Dennis Delicious te noem.

NERD EN BUTHELEZI

Minister Viljoen, daardie nerd van internasionale gehalte, die man is tog uitgeknip vir die akademie, wys ook deesdae sy kleure. En dit is 'n bietjie helderder as tevoren.

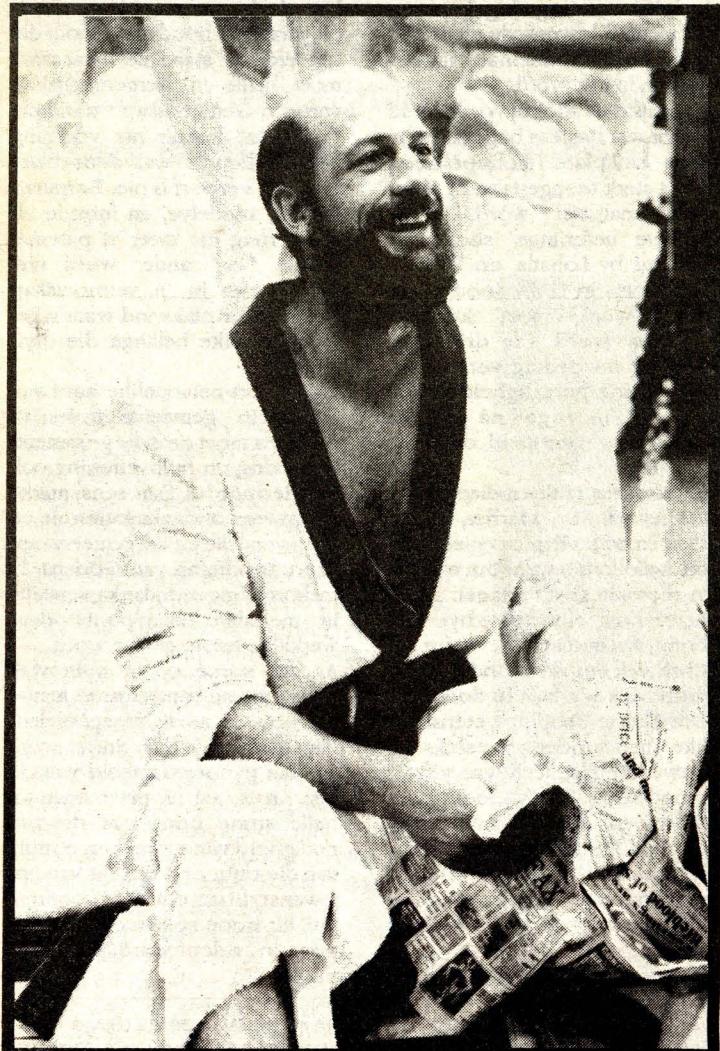
Binne die bestek van 'n week prys hy Inkatha aan vir die rol wat die gedoente in onse politiek speel. Haai nee, dit kan tog nie wees nie? 'n Mens gooi darem jou flikkers 'n bietjie minder ooglopend, minder banaal.

In die volgende asem sensureer die agbare siel die DP, whoever that may be, omdat hulle 'n platvorm (of was dit 'n perron, die man het Ingels gepraat?) met die ANC gedeel het.

Kap my bene af en noem my Stompie. As dit vandag nog sonde kan wees om met die ANC geassosieer te wees, moet die Bybel herskryf word. Maar dankie nietemin, minister, dat jy dit so duidelik uitgespel het dat die Skoon Administrasie daarop uit is om in die bed te spring met Buthelezi. Dit verklaar once and for all die gebrek aan polisie-optrede in die townships wanneer die rooidoekige geil staan op die land.

VII

V R Y E K E U S E

GYS DE VILLIERS IN DIE STOOMBAD

EGOENTRISME WORD KUNS

DIE SAKEMAN VAN VENESIË

Deur William Shakespeare

Met Patrick Mynhardt, Gys de Villiers, Kevin Smith, Brumilda van Rensburg, Susan Coetzer, André Odendaal, Megan Choritz, Eghard van der Hoven, Ithumeleng Wa-Lehulere, André Stoltz, Marius Meyer, Albert Maritz, Francois Viljoen, Jan Stoop, Tjaart Potgieter, Francois Potgieter

Regie: Ilse van Hemert

Vertaling: Tjaart Potgieter

In die Drama, Staatsteater Pretoria

ANDREA VINASSA

Diegene wat gewonder het wat Oom Will se Merchant of Venice vir 'n hedendaagse Suid-Afrikaanse gehoor te sê het, het nie gereken op die veelsydigheid van Ilse van Hemert se elliptiese verbeelding nie. Shakespeare se donker tragi-komedie oor anti-Semitisme gee vir Van Hemert oorgenoeg ammunisie waarmee sy die ligsginnige nouveau-riche of die wreedaardige kinders van die heersersklas kan pot.

Die pas is blitsvinnig, die toneelspel eklekties en idiosinkraties. Dit werk James McNamara en Van Hemert swaef op dieselfde siniese wavelength wanneer hulle die kanaalstad van ouds omskep in 'n post-modernistiese yuppie-parady waar amoraliteit verdoesel word onder designer-klere. Dit kan Waterkloof of Melville of Llandudno of Groenpunt wees.

Shakespeare se karakters word 'n klomp opgevoede, opgesmukte, beleerde lovelies - elkeen lyk of hy of sy in 'n advertensie-maatskappy werk, 'n filofax en 'n BMW besit. Scenes from a Mall, soos Woody Allen dit sou sê.

'n Steeds speelse Van Hemert verlei die gehoor met visuele skoonheid en die keurige klanke van Michael Nyman, terwyl sy die sielloosheid van die karakters weerspieël. In die 90s is egosentrisme mos opgehef tot kunsform.

film

***** VOORTREFLIK

*** STERK AANBEVEEL

*** SIEN GERUS

** SO-SO

* VERMY AS JY NUGTER IS

*** STATE OF GRACE

Nog 'n rampokkerprent. Dié keer is dit die Ierse Mob in Hell's Kitchen. Dit is Phil Joanou se eerste prent, daarom vergewe 'n mens maar sy verknogtheid aan religieuse simboliek (die Iere is skynbaar nog erger as die Italiane wanneer hulle in 'n kerk kom.) Joanou vertolk die verbrokkeling van die Ierse onderwêreld en hul onderdanigheid aan die Italiaanse Mob as 'n Griekse tragedie. Briljante vertolkings deur Sean Penn, Ed Harris en Gary Oldman.

ANDREA VINASSA

**** HIDDEN AGENDA

Die Iere kan net nie wen nie ... Hierdie is 'n fiktiewe prent wat gegronde is op ware feite en handel oor skokkende korruspie in die Britse regering. Politieke sabotasie teen die Ierse regering, moord, hoogverraad en die aksies van die Britse SAS teen die Ierse Republikeinse Leer is die bestanddele van dié aangrypende riller wat deur Ken Loach ('n pionier van Britse realisme in die 60s) geregisseer is. *Hidden Agenda* het verlede jaar se Cannes Jurie-prys gewen.

AV

*** COUPE DE VILLE

Nog 'n Cadillac-storie. Dié motor hou vir die Amerikaanse samelewing groot romantiese en simboliese waarde in, daarom kan 'n mens nooit reken op objektiwiteit nie. Drie vryvrome broers leer hoe om mekaar te vergewe wanneer hulle gedwing word om 'n reis van Michigan na Florida te onderneem in 'n 1954 Cadillac. Dit is die soort prent wat Barry Levinson (*Avalon*, *Rain Man*) met diepte en ironie kon skryf. Al is die spel van Patrick Dempsey, Arye Gross en Daniel Stern uit die boonste rakke, kom *Coupe* net nie die mas op nie.

AV

**** JACOB'S LADDER

Ons ly almal aan 'n graad van vervolgingswaan, veral in dié land. Die jongste prent van Adrian Lyne, die regisseur van *Fatal Attraction*, is 'n uitdagende drama oor Jacob Singer se waansin. Dié jong New Yorker begin drogbeelde sien. Sy lewe word 'n nagmerrie. Hy weier om te aanvaar dat hy mal is en soek 'n verduidelikking. Spanningsvol, verrassend en prikkelend.

AV

*** THE DOORS

As jy die jare sestig onthou, was jy nie daar nie. Oliver Stone verfris

jou geheue met 'n stormagtige, luide, ellelange prent waarin hy die pop-ikoon Jim Morrison romantisier. Dis jammer dat Stone besluit het om bloot die mite te versterk. Hier is geen nuwe ontheding van die Hippie-era nie, ook geen herondersoek van Morrison se psige nie ... net 'n bedwelmde nabootsing van die tydperk.

AV

*** WILT

Die lokprent vir dié Britse slapstick-komedie draai nou al twee jaar lank. Nie almal se koppie tee nie. Na die tradisie van Laurel & Hardy en Abbott & Costello.

AV

*** CLASS ACTION

'n Kragtige prent oor die verhouding tussen 'n pa en 'n dogter. Gene Hackman speel 'n briljante, legendêre burgerregte-prokureur en Mary Elizabeth Mastrantonio sy ewe briljante dogter ... ook 'n prokureur. Die yuppie-waardestelsel van die jare tachtig en negentig in Amerika word gekontrasteer met die lewenstyl van die jare sestig. Dié keer is die pa die Hippie en waardes soos eerlikheid en regmatigheid seëvier. Uitmuntende spel.

AV

**** MERMAIDS

Nog vis nog vlees ... dié een is 'n meerman. Eers lag jy oor die lief en die leed van hierdie onkonvensionele gesin (drie vroue sonder man), maar mettertyd tref die tragedie van die alledaagse jou. Elke vrou sal haar vereenselwig met Charlotte (Winona Ryder) se emosionele traumas: sy is 15 jaar oud, jags en wil 'n non wees al is sy Joods!

AV

**** THE FIELD

Die stuk veld langs die huis van Bull McCabe (Richard Harris - uiteindelik weer op die doek!) in Ierland is vir hom heilig. Wanneer hy dit vir sy seun probeer koop en deur 'n Amerikaner gefnuik word, ontketen hy 'n reeks tragiese gebeurtenisse. Die Amerikaner wil 'n pad oor die veld bou ... maar Bull meen dis sondig. 'n Klein-dorpse verhaal oor die Ierse platteland. Vol Ierse hartstog en hardkoppigheid, maar 'n bietjie over the top.

AV

*** Q & A

'n Hardgebakte polisie-storie deur Sidney Lumet. Dis gegronde op die roman van New York se eerste Spaans-Amerikaanse regter, Edwin Torres. Dis 'n siniese, maar volgens Torres heel eerlike blik op die regstelsel in Amerika waar die baantjies-vir-boeties-metode van regsuitoefening hoogty vier.

AV

*** WHITE PALACE

'n Volslae ongeloofwaardige liefdesverhaal vir mense wat nog

in romantiese liefde glo.

AV

** HENRY AND JUNE

Philip Kaufman het een van die gewildste prente gelewer wat nog ooit in Suid-Afrika gedraai het ... *The Unbearable Lightness of Being*. Toe kry hy die verhaal van Henry Miller, Anais Nin en hul maatjies onder oë - maar helaas kon hy nie *Unbearable Lightness* se sukses-resep herhaal nie. Die prent speel hom in 1931 en 1932 in Parys af en is gegronde op van Nin se dagboeke en Miller se outobiografiese romans.

AV

**** MISERY

Kathy Bates is 'n veteraan-karakterspeler, maar niemand het haar raakgesien tot sy die waansinnige groepie in Rob Reiner se gru-prent gespeel het nie. *Misery* is gegronde op 'n Steven King-roman en die draaiboek is deur William Goldman, die skrywer van onder meer *Adventures in the Screen Trade*. Dié prent is geen gewone riller vol Freddie Krugers nie. Dit handel oor die psigologiese ommeswaai van 'n geestelik versteurde vrou.

AV

*** THE WITCHES

'n Skitterende kinderprent met my gunsteling-aktrise, Anjelica Huston, in die hoofrol. Dit is op stuk van sake die werk van Roald Dahl, Jim Henson en Nic Roeg. Nie net vir kinders nie.

AV

* LAMBARENE

Dié Suid-Afrikaans vervaardigde prent het verlede jaar se M-Net-Vita-prys gewen. Dit is 'n papbroekige biopic oor Albert Schweitzer met Malcolm McDowell en Susan Strasberg. Albei dié akteurs spesialiseer deesdae in rolprente wat in vreemde plekke soos Swede en Italië verfilm word. Baie atmosfeer, goeie kuns-regie, stemmingsvolle tonele, maar 'n onsamehangende eindprodukt.

AV

**** AVALON

Barry Levinson se outobiografiese familie-sage is soos medisyne: dis goed vir jou, maar jy wil dit nie eintlik sluk nie. Dié skitterende draaiboekskrywer en regisseur skryf oor die verbrokkeling van die familie in die middel van die 20e eeu, oor die koms van die televisie en die verbruikersera. *Avalon* is tegelyk uiterst persoonlik en universeele. Dit vermy soetsappigheid en wys jou hoe die wêrelief rellig lyk. Die prent is baie meer Europees (lank, donker, uitdagend, emosioneel uitmergeleend) as wat dit Amerikaans is. Moet dit nie misloop nie.

AV

**** GREEN CARD

Gérard Depardieu se eerste Engels-talige rolprent. Na verneem word, kan dié Franse ster nie Engels

praat nie en moes hy alles foneties leer! Hy en Andie McDowell gaan 'n gerieflikheidshuwelik aan, maar word weens 'n regeringsondersoek gedwing om 'n naweek saam deur te bring. Hullestry oor alles - van die politiek tot koffiemak - voor hulle mekaar vind.

AV

**** CYRANO DE BERGERAC

Uitmuntende hoge kuns wat toeganklik is vir die res van ons plebs. Gérard Depardieu lewer 'n kragtoer.

AV

*** IMPROMPTU .

Die komiese verhaal van die boheemse skrywer George Sand en die komponis Fredric Chopin se ontmoeting en Sand se geduldige jag maak op Chopin. Hulle raak ondanks alles smoorverlief. Die liefdesverhaal lees soos 'n Franse klug. Judy Davis speel Sand en Hugh Grant speel Chopin.

LP

*** SILENCE OF THE LAMBS

'n Riller oor die donker kant van die menslike psige. Jodie Foster is 'n ambisieuse FBI-kwekeling op die spoor van 'n reeksmoordeenaar. Anthony Hopkins is die briljante psigoanalitikus en soso-paat wat haar moet help om hom vas te trek. Dis 'n spannende, komiese rolprent met uitmuntende toneelspel. Hier en daar is dit nie so fyn afgewerk nie.

LP

teater**JOHANNESBURG****TAK TWO**

Rosie September is terug in die Mark-Teater se Laager met 'n nuwe wardrobe. Soli Philander se vertolkking van grepe uit die lewe in die sogenaamde "Kleurling"-gemeenskap is pittig en skreeusaaks. Dis van die beste teater in die stad. PDU, pas op vir jou wickets.

AV

THE BREEDING GROUND

Oste wel Days and Nights in Yeoville word nou deur die vierdejaarsstudente van Wits aangebied. Yeoville word as die smeltkroes van kreatiwiteit en idees uitgebeeld.

LP

ALICE IN SWAZILAND

Hulle is 'n kitaargroep wat Sondagdag by die Yard of Ale (oorkant die Mark-Teater) speel. Kom so 8.15 daar aan. Jan Moleya voer sy The Reason Why (sic) op. Ingang kos R5.

KAAPSTAD**DEAR MRS STEYN**

Eers het ek gedink: o vadertjie, hier word weer ou koeie uit die slot gegrave en dis nou nie huis die regte tyd daarvoor nie. Maar toe maak Wilna Snyman haar mond oop en ek begin agterkom dat ek ook 'n prooi is van die geskiedskrywing wat Emily Hobhouse tot 'n ere-nasionalist verhef het. In die Baxter-Teater.

ARNOLD BLUMER

THE DOGS MUST BE CRAZY

Die Community Arts Project se satire

oor die left is nog tot 2 Junie op die planke. Mike van Graan en die spelers wag nie vir die politici om hulle reg te ruk nie, hulle het al begin verskaf aan 'n teater vir die nuwe Suid-Afrika. Dis kritis, komies en speel klaar met al die heilige koeie. Die teater is in Chapelstraat, Woodstock.

RH

aanvaarbaar geword vir die Kaapstadse locals. Dit lyk nie meer net na 'n tourist trap nie. Maak 'n draai by dié nuwe jazz-klub.

AV

tv**kuns****JOHANNESBURG
CHARANI MANGANYI**

Dié Soweto-kunstenaar se werke is op die oorsigtentoonstelling van Suid-Afrikaanse kuns in die Museum van Moderne Kuns in Oxford ten toon gestel. Sy akrielskilderye is van Sondag in die Cassirer-Gallery te sien. Die gallery is in Mutual Square, Oxfordlaan 169, Rosebank.

VITA ART NOW

Die Vita Art Now-tentoonstelling word nou vir die vyfde agtereenvolgende jaar in die Johannesburgse Kunsmuseum gehou. Werke van 34 Suid-Afrikaanse kunstenaars is te sien - onder andere Karel Nel (die wenner van die jaarprys), Braam Kruger en Margaret Vorster. Die tentoonstelling duur tot 28 Julie.

LP

**PRETORIA
VROUW-KUNSTENAARS IN SA**

Die belangrike rol van vroulike kunstenaars in SA word in 'n reeks lesings (hulle begin om 8nm) by die Pretoriase Kunsmuseum, Arcadiapark, bevestig. 29 Mei: Die vernuwing uit Europa,veral Parys; 19 Junie: Voortsetting van 'n gesonde tradisie; 26 Junie: Individuele Soeke na Identiteit en 3 Julie: Die Hedendaagse Uitdaging. Kunstenaars soos Marion Arnold, Nel Erasmus, Helen Sebidi, Pippa Skotnes, Noria Mabasa, Penny Siopis en Maud Sumner word deur die kunshistorikus Frieda Harmsen bespreek. Tel: (012) 344-1807

musiek**JOHANNESBURG****THE COTTON PUB**

Dié plekkie in Quartzstraat, Hillbrow (oorkant Highpoint) is die nuwe IN-plek. Shado Twala en lede van Hugh Masekela se band maak kort-kort hul opwagting. Dié resident band is Loading Zone. Andersins is daar goeie jazz. Audrey Brown sê die deure bly die ganse nag oop.

AV

DAWSON'S HOTEL

Die kêrel met die crossover-viool, Noise Kanyile, sorg nog tot moreaad vir die vibes by die ouderwetse hotel op die hoek van President- en Von Brandisstraat. Hier kan jy ook drink tot jy dood neerslaan.

AV

KAAPSTAD**ROSIE'S**

Die waterkant het nou amptjies

fynproe**NETTIE PIKEUR****Dis nou maar wors -
gehak en nie gemaal nie**

VAN die heerlikste konkoksies wat dié Pikeur nog geëet het, het g'n sweempie van Leipoldt of eens mev De Villiers se ontsterlike *Kook en Geniet* by nie.

Dis gemaak na 'n tradisie wat ons mansmense se deel is: Hulle werskaf en brou op 'n Vrydagaand in die kombuis totdat 'n ietwat verdagte geur deur die huis trek. Enige aanbod om hulp word vriendelik dog ferm van die hand gewys en jy gaan sit rustig voor die TV met 'n glas whisky-en-water. En om nege-uur staat 'er op die tafel: Die wonderlikste wors, met 'n bietjie hemelse aartappel-mash en 'n sous gemaak van tamaties, uie en God knows what.

Gabriel-die-kok verskaf hiermee sy resep. Hy gee dit met dieselfde air van vergunning as D'Artagan die Musketier, wat as gas van koning Louis XIV verduidelik het hoe perfek die lamsgeregt berei word in Soissons, sy tuisprovinsie.

Dankie, Gabriel, ons kom by jou resep. Maar eers die wors: jy moet eintlik my ouma Kate in haar hey-day geken het. Katie, vlamrooi van haar en van humeur, het in Pretoria altyd wors by die slagter laat berei. Geen ander spesery as koljander nie, beduie sy oor die telefoon. Witpeper en min sout. En daar op die tafel staan die delectable wors terwyl oupa Braam in sy luide Pretoriuss-stem die tafelgebed met 'n Ou-Testamentiese inslag begin - soos altyd sonder om sy oë toe te maak. (Chief, soos hy bekend was, het die Heer sy lewe lank beskou as un Compagnon et un Bon Ami.)

"In die dae van Belsassar..." begin Chief die gebed. (Hy was al die jare 'n landdros, en op 'n stil dag in Pretoria, lui die legende onder die hofjournaliste, kon jy oom Braam twee strate anderkant die hofgebou hoor.) Ouma Kate sit aan tafel met haar oë toegeknyp en wag vir koning Belsassar se seën op die maaltyd. Chief lag vir sy eie grappie en Katie besef sy word geterg. Vies kletter sy die lepels en vurke op die tafel rond. Dan skater sy egter met daai Ierse lag oor Belsassar, en skep die wogs in.

Snel dan jaren, sneltyd vrij henen.

Hier is 'n paar woorde oor wors: Grabouw in die Kaap is die een naam om mee te toor, en Malmesbury die ander. Ons hoor hier van Komati-wors uit Emmarentia in Johannesburg, ek wens ek kan dit proe. Binnedorps in die Kaap swer André Rossouw by die plaaslike geel supermark s'n. Kies wors om jouself te pas. Vandag bopper ek nie met wors oor die kole nie, not my province. Die dierbare oorle' Fritz Ferreira kon so aanketting oor wors oor die kole, maar al wat ek daarvan weet, is dat onse pa alewig laatmiddag op soek was na 'n stukkie wors om op die steeds warm kole gaar te maak. (Pa is hoeka destyds by braaiwedstryde aangewys as kolekontroleur. Hy't altyd gesê dis oor hy verlang het om 'n stoker op die railways te wees.)

Verder sê Leipoldt dat worsvleis eintlik gehak moet wees. Dis nou 'n nuwigheid vir die sogenaamde braaiwers. Gehakte vleis is duiwelise PT om te maak, jy hak dit letterlik met 'n vurk, tot die vleis in fyn repies is, en dan voeg jy dobbelsteentjies vet by. Jou produk is 'n perfekte vermenging van vark en bees, prima-boudvleis, met sy knypie koljander, kelkie brandewyn en sout en peper. Een wenk wat goed werk, is om taamlik vetterige wors met 'n skeut rooi wyn in die pan te begin, pleks van olie. Die vet braai uit en meng heerlik met die wyn.

Hiermee dus Gabriel se resep vir

WRYDAGAAND-SE-WORS

Skil 2 uie en sny aan skyfies, so ook 3 tamaties, en puree in die Magimix tot glad. Voeg een lepel blatjang by, 'n knypie sterk mosterd, knoffel na smaak, 'n tikkie pietersielie, kerriepeper, sout en 'n bietjie fyngekapte chili, ook na smaak.

Jy braai jou wors in 'n swaarboompot, en as dit amper gaar is, gooи die wonderlike tamatiesous bo-or. Verhit en sit voor met 'n groot hoop mash, die wors en sous en aartappels deurmekaar. Salig.

Okay dis nie 'n resep vir wors nie, maar Gabriel was so ingenome met die delicious tamatiesding dat ek vandaag sê: Dis die beste mansgeregt ooit, don't come near me with potjebos.

Brekfis die volgende oggend was nog 'n toets: Koue wors, wit toast en blatjang? Die kinders was gek daarna - dankie Gabriel.

TAKHARE
VIR
VREDE
SÉ

Tussen die kruittoring en
die assegai eet ek my
Chicken Licken

BLESKOPPE
TEEN
APARTHEID
SÉ

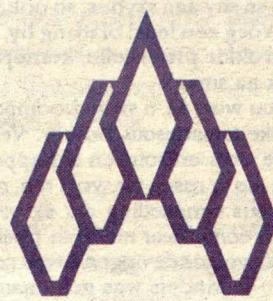
As ons weer ons oë uitvee,
sluit ons bruin broers bulle
by die AWB aan

KOM ONS GAAN DIE TOEKOMS IN TESAME

Southern-Lewens het 'n leiersrol gespeel om seker te maak dat werknemers se werknemersvoordele-pakkette in hul ware behoeftes voorsien.

Die enigste manier om hierdie vereistes te identifiseer, en daar-aan te voldoen, is openhartige en deurlopende kommunikasie.

SOUTHERN

1891 ♦ 1991

Werknemersvoordele

Volgehoue kom-munikasie maak dit moontlik om saam 'n toekoms te beplan wat op begrip gegrond is.

Saam, bereik ons meer

Reg Nr. 01/02186/06

BURROW COMMUNICATIONS 4967/A